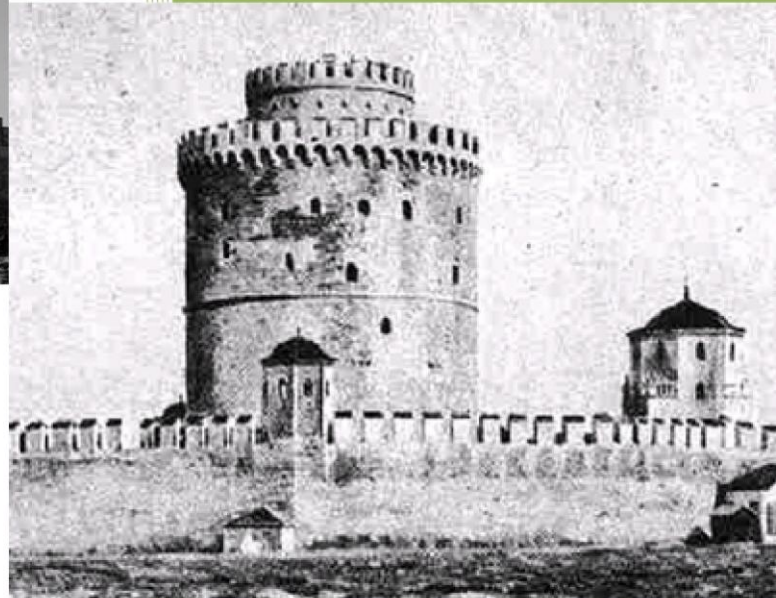

ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης
Διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ & ΥΓΡΟΒΙΟΤΟΠΟΙ ΑΤΤΙΚΗΣ – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σοφιανός Γεώργιος

A.M 25/03

Επιβλέπων καθηγητής:

Μπόμπολα Ευαγγελία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΑΘΗΝΑ ΜΙΑ ΠΟΛΗ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΑ	4
ΟΡΟΣ ΠΑΡΝΗΘΑ.....	8
ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ	25
ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ.....	27
ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΣΟΥΝΙΟΥ	30
ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ	40
ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ.....	41
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	43
ΑΝΑΚΑΛΥΨΤΕ ΤΟΝ ΑΞΙΟ, ΤΟ ΛΟΥΔΙΑ, ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΛΥΚΗ ΚΙΤΡΟΥΣ	59
ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ	60
ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ.....	64
ΛΙΜΝΕΣ ΚΟΡΩΝΕΙΑ ΚΑΙ ΒΟΛΒΗ	70
ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ	79
ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ.....	89
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αφορμή για την συγγραφή της πτυχιακής μου εργασίας ήταν ότι σχεδόν το ½ του ελληνικού πληθυσμού ζει στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη όπου οι περισσότεροι κάτοικοι έχουν ξεχάσει ή –ακόμα χειρότερα- δεν γνωρίζουν τους οικολογικούς παραδείσους που βρίσκονται δίπλα τους, μόλις λίγα χιλιόμετρα μακριά που θα μπορούσαν να τους επισκεφτούν ξεφεύγοντας από την πίεση, τους γρήγορους ρυθμούς των πόλεων αλλά και την ασχήμια τους.

Στην εργασία μου υπάρχουν αγροτουριστικές προτάσεις για τον Νομό της Αττικής αλλά και για τον Νομό της Θεσσαλονίκης δίνοντας αναλυτικές πληροφορίες για το κλίμα των περιοχών αυτών, για την πανίδα, την χλωρίδα αλλά και για την ανθρώπινη παρουσία.

Επίσης παρουσιάζονται αναλυτικά διαδρομές που μπορεί να κάνει κάποιος με το αυτοκίνητο του αλλά και διαδρομές που μπορεί να κάνει με τα πόδια απολαμβάνοντας ακόμα καλύτερα τη μητέρα φύση.

Ίσως εάν γνωρίσουμε καλύτερα την φύση που μας περιβάλλει να την αγαπήσουμε περισσότερο και να αρχίσουμε να την προστατεύουμε πιο σθεναρά γιατί στην Ελλάδα δυστυχώς η φύση δεν τιμάται όπως θα έπρεπε, αντιθέτως μπορώ να πω ότι καθένας από μας καθημερινά αφαιρεί και κάτι από αυτήν με αποτέλεσμα να αργοπεθαίνει και μαζί με αυτήν να αργοπεθαίνουμε και εμείς οι ίδιοι χωρίς να το έχουμε συνειδητοποιήσει ακόμα πλήρως.

Ας βάλουμε τον αγροτουρισμό μέσα στην καθημερινότητα μας και στη ζωή μας και ας δώσουμε στην φύση μια ευκαιρία να μας δείξει τι μπορεί να μας προσφέρει και πως μπορεί να κάνει την ζωή μας πιο ποιοτική.

Συγχρόνως με τον αγροτουρισμό συντελείται και η προστασία της φύσης διότι εάν υπάρξει οργανωμένος αγροτουρισμός θα υπάρξει και οργανωμένη προστασία των περιοχών αυτών, της πανίδας και της χλωρίδας.

Ας γίνουμε σύμμαχοι ή ακόμα καλύτερα ας γίνουμε στενοί φίλοι της φύσης αγκαλιάζοντας την και προστατεύοντας την.

ΑΘΗΝΑ ΜΙΑ ΠΟΛΗ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η μακρόχρονη ιστορία της Αθήνας δεν ήταν πάντα λαμπρή σαν το Χρυσό Αιώνα του Περικλή. Για εκατοντάδες χρόνια μετά την αρχαιότητα, η Αθήνα ήταν ένας μικρός οικισμός. Στο τέλος της τουρκικής κυριαρχίας (1833), ήταν ένα μεγάλο χωριό χωρίς μεγάλες πλατείες και δρόμους. Από τη στιγμή, όμως, που η Αθήνα έγινε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους (Δεκέμβριος 1835) και εγκαταστάθηκαν σε αυτήν ο βασιλιάς, τα υπουργεία και οι πρεσβείες, άρχισαν να χτίζονται μεγάλα κτίρια και να έρχονται άνθρωποι από όλη τη χώρα.

Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, το Β' Παγκόσμιο πόλεμο και τον Εμφύλιο που ακολούθησε, κύματα προσφύγων βρήκαν καταφύγιο στην πρωτεύουσα. Η Αθήνα επεκτάθηκε γρήγορα στη γύρω πεδιάδα, θυσιάζοντας το φυσικό της περιβάλλον στην πιεστική ανάγκη στέγασης. Όμως, παρόλα τα προβλήματα, η φύση της Αθήνας διασώζεται σε μικρές γωνιές της πόλης, άγνωστες στους πολλούς.

Γεωγραφία και κλίμα

Η Αθήνα είναι χτισμένη σε μία πεδιάδα, το λεκανοπέδιο Αττικής, που μοιάζει με ρηχή λεκάνη τριγυρισμένη από βουνά (Υμηττός, Πεντέλη, Πάρνηθα, Αιγάλεω) και με τη νοτιοδυτική πλευρά της ανοιχτή προς τη θάλασσα. Αυτή η προικισμένη περιοχή στη βάση της χερσονήσου της Αττικής έχει μοναδικό κλίμα. Βρίσκεται σε μία από τις πιο ξερές κλιματικές ζώνες της Ελλάδας, με το μισό χρόνο πρακτικά άνυδρο και τον άλλο μισό (φθινόπωρο ως άνοιξη) με λίγες, αλλά συχνά πολύ δυνατές βροχές. Το χειμώνα χιονίζει σπάνια, αλλά το χιόνι δε μένει στο έδαφος για πολύ. Ακόμη και τα βουνά γύρω από το Λεκανοπέδιο κρατούν ελάχιστο χιόνι το χειμώνα. Λόγω του χαμηλού ποσοστού υγρασίας στην Αθήνα, η ατμόσφαιρα είναι εξαιρετικά διαυγής. Ο ήλιος λούζει τους ανοιχτόχρωμους ασβεστολιθικούς βράχους, τα μάρμαρα των αρχαίων μνημείων και τις πολυκατοικίες, που λάμπουν εκτυφλωτικά στο αττικό φως. Υπάρχουν μέρες που η ατμόσφαιρα είναι τόσο καθαρή, και ο ουρανός τόσο γαλάζιος, που ο τόπος μοιάζει ευλογημένος.

Βουνό και Θάλασσα δίπλα στην Αθήνα

Από την πυκνοκατοικημένη Αθήνα είναι εύκολο να βρεθεί κανείς στο βουνό ή στη θάλασσα. Ο Υμηττός βρίσκεται δίπλα στην καρδιά της πόλης ενώ τα νότια προάστια και ο Πειραιάς αγγίζουν τα ήρεμα νερά του Σαρωνικού κόλπου. Ανατολικά υπάρχει μια άλλη θάλασσα, ο Ευβοϊκός κόλπος, που απέχει μόλις 30χλμ. από την πρωτεύουσα.

Φυσικές γωνιές μέσα στην πόλη

Η δομημένη περιοχή του Λεκανοπεδίου κρύβει έναν απρόσμενο πλούτο φυτών και ζώων στους λόφους, στα αλσύλλια, στους αδόμητους χώρους.

Περισσότερα από 120 είδη πουλιών και 140 είδη άγριων φυτών έχουν παρατηρηθεί μέσα στην πόλη. Τα άνθη των φυτών αυτών προσελκύουν δεκάδες είδη πεταλούδων, ορισμένες από τις οποίες είναι μεταναστευτικές ή επισκέπτονται σπάνια την πόλη. Εντύπωση προξενεί το γεγονός ότι η Αθήνα φιλοξενεί ορισμένα ερπετά, αμφίβια και προστατευόμενα είδη νυχτερίδων, που ζουν μια κρυφή ζωή στις φυσικές γωνιές της πόλης.

Anemonia coronaria

Οι λόφοι

Το λεκανοπέδιο ξεχωρίζει για τους επτά ασβεστολιθικούς λόφους του. Η Ακρόπολη, ο Άρειος Πάγος, ο λόφος του Φιλοπάππου, του Αρδητιού, Ο Λυκαβηττός και τα Τουρκοβούνια είναι μικρές οάσεις σε μια έρημο από κατάξερους τοίχους και δρόμους. Σε αυτούς τους ξερούς και βραχώδεις λόφους φυτρώνουν αρκετά χασμόφυτα, βραχύφιλα φυτά που ζουν μόνο σε πετρώδη εδάφη, όπως η καμπανούλα του Κέλσιου και η πολύ σπάνια φριτιλάρια που βρήκε καταφύγιο στα απόκρημνα Τουρκοβούνια. Πολλά είδη χασμόφυτων είναι ενδημικά της Ελλάδας.

Τα πάρκα

Το πράσινο στο κέντρο της Αθήνας περιορίζεται στους αμέτρητους αρχαιολογικούς χώρους και στον Εθνικό Κήπο, ένα αριστούργημα κηποτεχνίας στην καρδιά της πόλης. Ο Εθνικός Κήπος σχεδιάστηκε το 1836 από τον αρχιτέκτονα των ανακτόρων, Φρ. Γκορτνερ. Τη διαμόρφωση του, την επιλογή και τη φύτευση των φυτών ανέλαβε ο Βαυαρός γεωπόνος Σμάρατ. Φυτεύτηκαν 15.000 είδη καλλωπιστικών φυτών φερμένα από τη Γένοβα και φυτά από το Σούνιο και την Εύβοια. Το 1846 έγινε επέκταση του Κήπου με βάση νέα σχέδια από το Γάλλο Φρανσουά Λουί Μπαρό, ειδικό στην αρχιτεκτονική κήπων.

Σήμερα ο κήπος είναι μια υγρή όαση, ένα <τροπικό δάσος>. Αρδεύεται με ένα δίκτυο από κανάλια και τάφρους, που τον διατηρούν υγρό και βοηθούν στην ανάπτυξη εντυπωσιακών δειγμάτων μεσογειακής και τροπικής βλάστησης. Το καλοκαίρι, ο Κήπος προσελκύει πολλά είδη πεταλούδας, ακόμη και φανταχτερές δασόβιες νυχτοπεταλούδες. Το χειμώνα, είναι μια καλή τοποθεσία για να παρατηρήσει κανείς διάφορα πουλιά, όπως τσίχλες ή κανένα κοιμισμένο χουχουριστή, στα γυμνά κλαδιά των δέντρων.

Στο περιβαλλοντικό πάρκο του Πύργου Βασιλίσσης, στο δυτικό προάστιο του Ίλιου, έχουν δημιουργηθεί τεχνητές λίμνες που προσελκύουν υδρόβια και παρυποδάτια πουλιά. Πράσινοι παπαγάλοι πετούν ελεύθερα στα πάρκα της Αθήνας και αναπαράγονται σε ορισμένες γωνιές της πόλης, όπως στο Πεδίο του Άρεως.

Ο ποταμός Ιλισσός – Το Φαληρικό Δέλτα

Το Φαληρικό Δέλτα είναι η περιοχή όπου είχαν τις εκβολές τους, ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, τα δύο ιερά ποτάμια της Αττικής, ο Ιλισσός και ο Κηφισός. Ο Ιλισσός περνούσε μέσα από την αρχαία Αθήνα. Στις όχθες του υπήρχαν πολλά ιερά και το τοπίο του εξυμνήθηκε από τον Πλάτωνα. Η περιοχή των εκβολών του ήταν υγρότοπος γνωστός από την αρχαία εποχή, αναφέρεται δε από τον Αριστοτέλη στο έργο του (Περί ζώων ιστορία). Από τότε μέχρι σήμερα, τα ποτάμια έχασαν τον ιερό τους χαρακτήρα.

Στην σημερινή Αθήνα, ο Ιλισσός και ο Κηφισός ρέουν υπόγεια κάτω από λεωφόρους, ενώ η κοίτη του Ιλισσού και η εκβολή του Κηφισού εγκιβωτίστηκαν με μπετόν. Ωστόσο, η εκβολή του Ιλισσού είναι από τους ελάχιστους υγρότοπους στη δυτική ακτή της Αττικής και συγκεντρώνει πλήθη πουλιών την άνοιξη και το χειμώνα. Πολλά από αυτά ανήκουν σε σπάνια και απειλούμενα είδη, που δε βρίσκουν αλλού τόπο για στάση και ξεκούραση. Μέσα στα ρηχά, ευτροφικά νερά της εκβολής και στο διπλανό θαλάσσιο χώρο αφθονούν τα ξεφάλτπουλα, καθώς η εκβολή λειτουργεί σαν φυσικό ιχθυοτροφείο και παρέχει προστασία από αρπακτικά ψάρια και τροφή μέσα στη λάσπη του ποταμού. Εδώ συγκεντρώθηκαν εντυπωσιακά ψαροφάγα πουλιά, όπως ερωδιοί, κορμοράνοι, βουτηχτάρες και γλαρόνια. Η εκβολή του Ιλισσού στο Φαληρικό Όρμο είναι η πλουσιότερη σε είδη πουλιών τοποθεσία του Λεκανοπεδίου. Τα πουλιά που ξεκουράζονται στη μικρή εκβολή μας υπενθυμίζουν ότι δεν είμαστε οι μόνοι που έχουν ανάγκη από τη φύση, έστω και αν αυτή είναι περιορισμένη στην άκρη της πόλης.

Ναδοσκαλίδρα (*Calibris minuta*)

Η Πεντέλη

Η Πεντέλη, στους πρόποδες της οποίας είναι κτισμένα τα βόρεια προάστια της Αθήνας, ξεχωρίζει για τη γεωλογία της. Είναι παγκοσμίως γνωστή για τη λαμπρότητα των μαρμάρων της, την πρώτη ύλη των αρχαίων μνημείων της πόλης. Από γεωλογικής πλευράς, η Πεντέλη διαφέρει αισθητά από τα υπόλοιπα βουνά και λόφους της Αθήνας, που έχουν ασβεστολιθικές κορυφές. Μεγάλα τμήματα της αποτελούνται από σχιστόλιθο, που κρατά τα νερά της βροχής στην επιφάνεια. Τα ρέματα της Πεντέλης έχουν σχεδόν μόνιμη ροή

νερού, ενώ οι εποχικοί χείμαρροι στα άλλα βουνά της Αθήνας έχουν νερό μόνο μετά τη βροχή.

Στην Πεντέλη φυτρώνουν 700 είδη φυτών. Ανάμεσα στα ενδημικά φυτά περιλαμβάνεται η σιληνή της Πεντέλης, ένα λεπτεπίλεπτο ροζ λουλουδάκι που φυτρώνει σε όλη την Αττική. Στους πρόποδες της Πεντέλης κυριαρχούν τα φρύγανα και τα πευκοδάση, που χαρακτηρίζουν την ανατολική Μεσόγειο. Όπου και αν βρεθούμε την άνοιξη, αξίζει να περπατήσουμε για να δούμε αυτούς τους φυσικούς <πέτρινους κήπους>.

Ο Υμηττός

Πραγματικός βοτανικός παράδεισος και φημισμένος από την αρχαιότητα για το μέλι του και τα πιο σκουρόχρωμα σε σύγκριση με της Πεντέλης μάρμαρα, είναι ο Υμηττός, που στα νεότερα χρόνια είχε το όνομα (Τρελός). Είναι ένα βουνό μακρόστενο, βραχώδες και κατάξερο, με χλωρίδα που περιλαμβάνει περισσότερα από 600 είδη φυτών. Ανάμεσα τους υπάρχουν 31 ελληνικά ενδημικά, ενώ τα πιο ενδιαφέροντα φυτά θα τα βρούμε ανάμεσα στα φρύγανα. Το χαμηλό αυτό βουνό είναι μία από τις πιο πλούσιες σε ορχιδέες περιοχές στην Ελλάδα και στη Ευρώπη (44 είδη). Περπατώντας στα φρύγανα πάνω από τη Μονή Καισαριανής μπορεί κανείς να ανακαλύψει περισσότερα από 10 είδη ορχιδέας σε λιγότερο από μία ώρα! Ο Υμηττός είναι καταφύγιο για προστατευόμενα είδη, όπως ο σπάνιος μουστακοτσιροβάκος, ο βραχοτοσποανάκος, ο πετρίτης, ο φιδαιτός και η αετογερακίνα. Στο βουνό αφθονούν οι νησιώτικες πέρδικες που εντοπίζονται εύκολα από το καθαριστό τραγούδι τους.

Υπάρχουν πολιτισμικά μνημεία, όπως η Μονή Καισαριανής και το προστατευόμενο Αισθητικό Δάσος Καισαριανής. Ο Υμηττός έχει δεκάδες σπηλιές και σπηλαιοβάραθρα, το σημαντικότερο από τα οποία είναι το σπήλαιο της Παιανίας. Ενδιαφέρον γεωλογικό φαινόμενο είναι και η λίμνη της Βουλιαγμένης, εκεί που η νοτιότερη απόληξη του Υμηττού αγγίζει το Σαρωνικό κόλπο. Η λίμνη ήταν κάποτε λιμναίο σπήλαιο που η οροφή του κατέπεσε και σήμερα αποτελεί τόπο παραθερισμού και αναψυχή. Ολόκληρος ο Υμηττός, από το σπήλαιο της Παιανίας στο βορρά ως τη λίμνη της βουλιαγμένης στο νότο, είναι προστατευόμενη περιοχή του Δικτύου NATURA 2000.

Η μονή της Καισαριανής

Η μονή της Καισαριανής

**ΟΡΟΣ ΠΑΡΝΗΘΑ
ΕΛΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΛΑΤΑ ΔΙΠΛΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ**

Ανάβαση και πεζοπορία στην Πάρνηθα

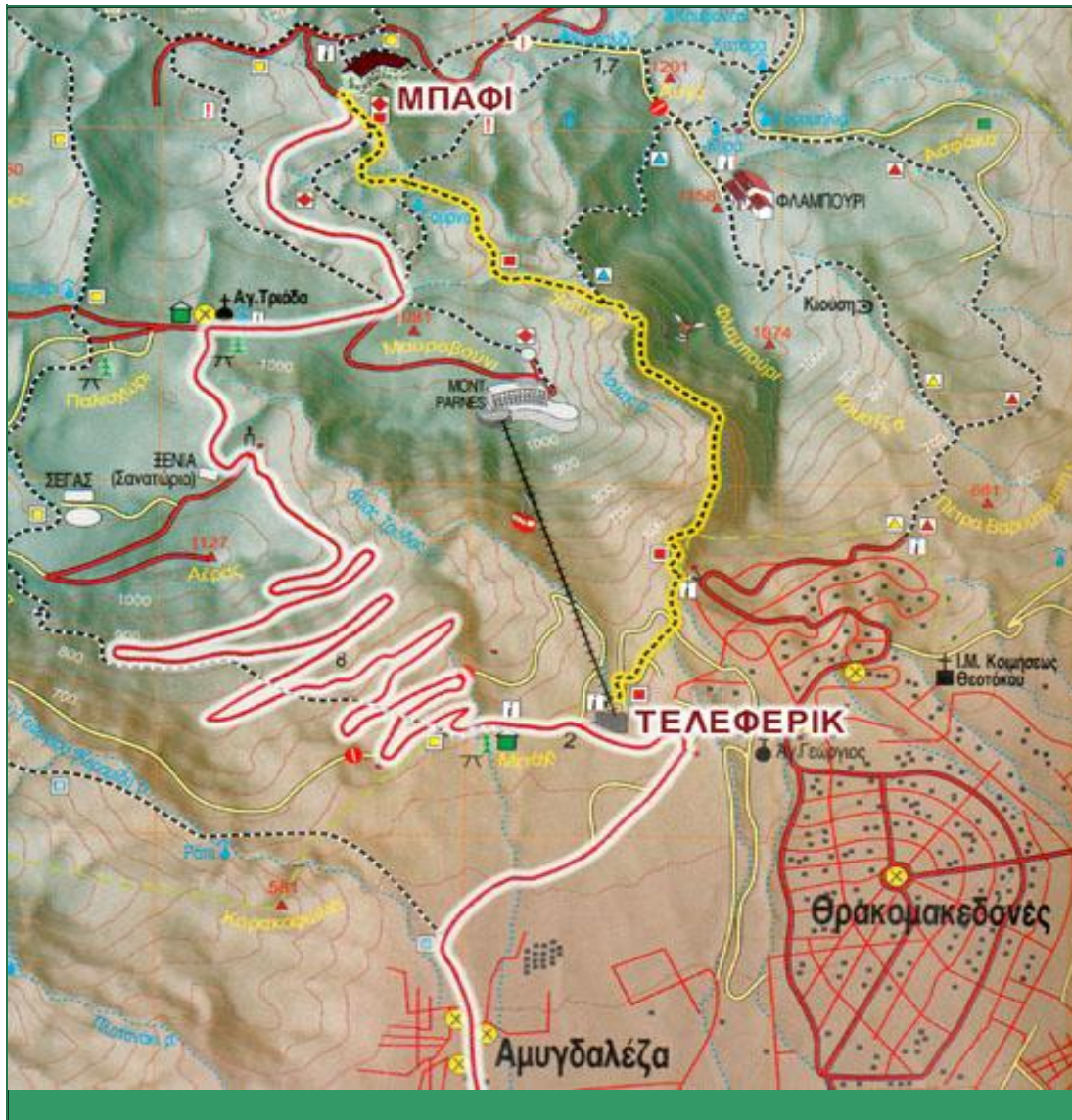
Οι οργανωμένες αναβάσεις φυσιολατρών και ορειβατών στην Πάρνηθα έχουν ξεκινήσει από τον προηγούμενο αιώνα. Το 1937 κτίστηκε από τον ΕΟΣ Αθηνών το καταφύγιο στη θέση Μπάφι, με χωρητικότητα 50 ατόμων. Ένα δεύτερο καταφύγιο δημιουργήθηκε το 1980, από τον ΕΟΣ Αχαρνών αυτήν τη φορά, στη θέση Φλαμπούρι. Αρχικά, χωρούσε μόνο οκτώ άτομα, αλλά πρόσφατα έγινε επέκταση με δεύτερο κτίριο. Έτσι, σήμερα μπορεί να φιλοξενήσει 40 άτομα. Και τα δύο καταφύγια λειτουργούν τα Σαββατοκύριακα.

Πολλοί πεζοπορικοί και ορειβατικοί σύλλογοι, αλλά και άλλοι φορείς οργανώνουν εκδρομές στην Πάρνηθα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί κανείς να περιδιαβεί τα μονοπάτια του βουνού μόνος του ή με την παρέα του, με την κατάλληλη οργάνωση (χάρτες μονοπατιών κ.λπ.) Υπάρχουν κάποια χρήσιμα εργαλεία και τεχνικές, που καλό είναι να γνωρίζει όποιος θέλει να πεζοπορεί στη φύση. Η πυξίδα και ο χάρτης είναι "πιστοί φίλοι" που θα τον οδηγήσουν με ασφάλεια στην πορεία του

Ψηλότερες κορφές της Πάρνηθα

ΥΨΟΜΕΤΡΟ
1.413μ.
1.350μ.
1.201μ.
1.163μ.
1.160μ.
1.158μ.
1.126μ.
1.121μ.
1.091μ.

χάρτης Πάρνηθας

Γεωγραφία

Ένα ενδιαφέρον χαρακτηριστικό της Πάρνηθας είναι η μεγάλη ποικιλομορφία της. Από ανατολή σε δύση απλώνονται μακριές κορυφογραμμές που σχηματίζουν 16 κορυφές με υψόμετρο άνω των 1000μ (Καραβόλα 1413μ., Όρνιο 1350μ., Κακή Ράχη 1261μ., Κυρά 1160μ., Φλαμπούρι 1158μ. κ.α.) και 43 κορυφές με υψόμετρο 700-1000μ.

Ανάμεσα στις κορυφογραμμές είναι χαραγμένες βαθιές ρεματιές μερικές από τις οποίες σχηματίζουν απόκρημνες ορθοπλαγιές και φαράγγια (χαράδρα Χούνης μήκους 5χλμ., Αγ. Μερκουρίου – Σφενδάλης μήκους 5χλμ., της Αγ. Τριάδας μήκους 3χλμ., της Θεώρας μήκους 6χλμ., φαράγγι Μονής Κλειστών μήκους 3χλμ.). Παρά τα πυκνά δάση και τις απόκρημνες χαράδρες, η Πάρνηθα είναι γνωστή στους επισκέπτες για τα πλούσια λιβάδια που είναι σκορπισμένα σε άπειρα μικρά οροπέδια, λάκκες και όμορφες κοιλάδες (Παλιοχώρι, Μόλα, Λοιμικό, Σαλωνίκη, Βούντημα, Ξερολιβαδο κ.α.).

Πρόσβαση

Η Πάρνηθα απέχει μόλις 30χλμ από το κέντρο της Αθήνας και προσεγγίζεται εύκολα από τα νότια και τα δυτικά.

Από τα νότια, ασφαλτοστρωμένος δρόμος ανεβαίνει από τους πρόποδες της Πάρνηθας (θέση τελεφερίκ) ως την Αγ. Τριάδα (υψόμετρο 1020μ.) όπου συναντά τον -μήκους 16χλμ., κλειστό για τα αυτοκίνητα- περιφερειακό δρόμο στον πυρήνα του Εθνικού Δρυμού.

Από τα δυτικά, ασφαλτοστρωμένος δρόμος ανεβαίνει από τον οικισμό Φυλή ως την πηγή Φυλής (17χλμ.), όπου ξεκινά δασικός δρόμος ως την Αγ. Τριάδα.

Γεωλογία

Η Πάρνηθα αποτελείται από ιζηματογενή πετρώματα που σχηματίστηκαν στις περιόδους Παλαιοζωϊκό, Μεσοζωϊκό και Καινοζωϊκό (570 - 1 εκατομμύρια χρόνια πριν από την εποχή μας).

Πρώτα σχηματίστηκαν τα πετρώματα του Παλαιοζωϊκού (αρκόζες, γραουβάκες, αργιλικόι σχιστόλιθοι σε εναλλαγές με χαλαζιακά και κροκαλοπαγή) και του Μεσοζωϊκού (ασβεστόλιθοι, δολομιτικοί ασβεστόλιθοι, δολομίτες, οφειολιθικά πετρώματα -κυρίως περιδοτίτες- μαργαϊκοί ασβεστόλιθοι), από ιζήματα που κατακάθισαν στο βυθό της ρηχής θάλασσας Τηθύος. Όταν τμήμα της Τηθύος απομονώθηκε και μετατράπηκε σε λίμνη, η ιζηματογένεση συνεχίστηκε και δημιούργησε τα πετρώματα του Τριτογενούς Καινοζωϊκού (αργιλικόι σχιστόλιθοι με ενστρώσεις ψαμμούχων ασβεστόλιθων, μάργες, άργιλοι, ψαμμίτες με παρεμβολές κροκαλοπαγών). Μετά την ανάδυση της Πάρνηθας, η διάβρωση των παραπάνω πετρωμάτων δημιούργησε σωρούς από πέτρες στις πλαγιές και τις χαράδρες και οδήγησε στη δημιουργία των πετρωμάτων του Τεταρτογενούς Καινοζωϊκού (σάρες στις πλαγιές, αποθέσεις χειμάρρων, αλλουβιακές προσχώσεις σε κοιλάδες και γειτονικές πεδιάδες).

Σπήλαια και βάραθρα

Στην Πάρνηθα υπάρχουν αρκετά σπήλαια και βάραθρα, ιδιαίτερα στη δυτική και νοτιοδυτική πλευρά της, όπου επικρατεί ο ασβεστόλιθος.

Το σπήλαιο Πανός

Το σπήλαιο του Πανός πήρε το όνομα του από τη λατρεία του Πάνα και των Νυμφών (οι αρχαίοι το αποκαλούσαν Νυμφαίο). Το σπήλαιο βρίσκεται σε υψόμετρο 620μ., στο βόρειο άκρο του φαραγγιού του Κελάδωνα (Γκούρας) κοντά στη συμβολή με το ρέμα Μποντιάς. Αποτελείται από δύο θαλάμους (με διαστάσεις, ο πρώτος 70x15x4μ. και ο δεύτερος 20x9x4μ.) που συνδέονται μεταξύ τους με ένα πολύ στενό και χαμηλό πέρασμα.

Στην πηγή και στις γεμάτες νερό σταλακτιτικές λεκάνες του πρώτου θαλάμου ζούσαν πριν λίγα χρόνια τα σπάνια νιρφαγκούς (μικρά υδρόβια ζώα). Ο δεύτερος θάλαμος, που εξερευνήθηκε μόλις το 1960 από τον Ι. Ιωάννου, έχει μία θαυμάσια λεκάνη (μήκους 10μ. και βάθους 1μ.) διακοσμημένη με σταλακτιτικό υλικό. Το σπήλαιο ήταν πολύ γνωστό στους αρχαίους, και η κωμωδία «Δύσκολος» που έγραψε το 317 π.Χ. ο ποιητής της νέας κωμωδίας Μένανδρος διαδραματίζεται στην περιοχή του Άντρου του Πανός.

είσοδος του σπηλαίου του Πανός

Το σπήλαιο Αγ. Τριάδας βρίσκεται στα δεξιά της πρώτης μεγάλης αριστερής στροφής του δρόμου από το Ξενία προς την Αγ. Τριάδα, σε υψόμετρο 1000μ. Τα χώματα από τη διάνοιξη του δρόμου έφραξαν την είσοδο προς τη μεγάλη αίθουσα (διαστάσεων 50επί10μ.) που επεκτείνεται κάτω από το δρόμο, αφήνοντας μόνο δύο μικρά κάθετα ανοίγματα.

Τα ωραιότερα βάραθρα στην Πάρνηθα είναι το βάραθρο Κεραμιδιού (βάθος 27μ.), τα δύο βάραθρα στο Ταμίλθι (το καθένα έχει βάθος 35μ.), το βάραθρο Γκούρας (βάθος 20μ.) και τα σπηλαιοβάραθρα της Δεκέλειας (κατακόρυφο βάθος 20μ., δύο θάλαμοι) και του Νταβέλη (κατακόρυφο βάθος 8μ., σπήλαιο 200 τετρ. μ.).

Πηγές

Στον Εθνικό Δρυμό Πάρνηθας υπάρχουν πολλές πηγές, που είναι αναντικατάστατες για την άγρια ζωή και τους πεζοπόρους.

Οι περισσότερες πηγές με συνεχή ροή σχηματίζονται σε τόπους όπου οι μεσοζωϊκοί ασβεστόλιθοι επικάθονται σε παλαιό ζωικό σχιστολιθικό - ψαμμιτικό υπόστρωμα από σχιστόλιθο και ψαμίτες (Κατσιμίδι, Πλατύ βουνό, Δεκέλεια κ.ά.). Το νερό από τις βροχές και το λιωμένο χιόνι απορροφάται από το έδαφος

αλλά ξαναβγαίνει στην επιφάνεια σε μια πηγή στο σημείο που ο υδατοπερατός ασβεστόλιθος συναντήσει τα αδιάβροχα παλαιοζωϊκά πετρώματα.

Η πηγή της Κιθάρας τροφοδοτούσε από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα το Αδριάνειο υδραγωγείο που, περνώντας κάτω από τον Κηφισό, μεταφέρει το νερό της Πάρνηθας στη δεξαμενή του Κολωνακίου. Το νερό της πηγής της Γκούρας χρησιμοποιείται σήμερα για την ύδρευση του Δήμου Φυλής, ενώ στους αρχαίους χρόνους μεταφερόταν με αγωγούς σε απόσταση 21χλμ. ως το ναό της θεάς Δήμητρας στην Ελευσίνα. Άλλες αξιόλογες πηγές στην Πάρνηθα είναι αυτές του Παλαιοχωρίου (έχει δεσμευτεί για τις ανάγκες του Μονπαρνές), της Μόλας, της Σκίπιζας, των Μαχουνίων και του Αγ. Μερκουρίου.

Επιφανειακά νερά

Στην Πάρνηθα δεν υπάρχουν ποταμοί με συνεχή ροή. Τα πολλά εποχικά ρέματα είναι χείμαρροι που έχουν επιφανειακό νερό μόνο το φθινόπωρο και το χειμώνα. Το νερό των ρεμάτων είναι συνήθως διαυγές γιατί η Πάρνηθα σκεπάζεται από βλάστηση που προστατεύει το έδαφος από τη διάβρωση. Κυριότερα ρέματα είναι τα ρέματα της Μονής Κλειστών, της Αγ. Τριάδας, της Χούνης, της Μόλας, του Αγ. Μερκουρίου Σφενδάλης, του Αγ. Γεωργίου, το Μαυρόρεμα κ.ά.

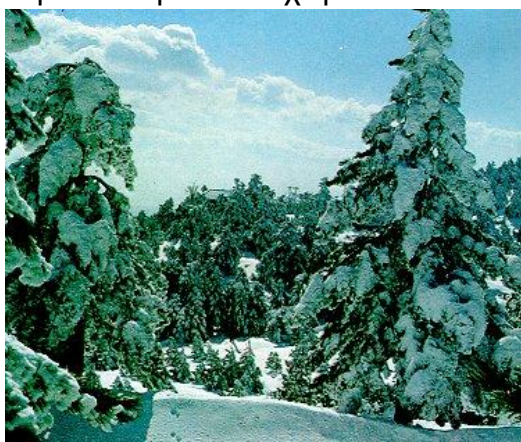
Το κλίμα

Το κλίμα στον Εθνικό Δρυμό Πάρνηθας διαφέρει αισθητά από το αντίστοιχο του Λεκανοπεδίου της Αττικής, αλλά και των άλλων βουνών της Αττικής. Οι διαφορές οφείλονται στο μεγαλύτερο υψόμετρο και στη θέση της Πάρνηθας σε σχέση με τους επικρατούντες ανέμους. Ακόμα και στην ίδια την Πάρνηθα υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε μικρά και μεγάλα υψόμετρα (άνω των 700μ.).

Οι θερμοκρασίες στα ορεινά της Πάρνηθας είναι 2 - 6°C μικρότερες από τις αντίστοιχες θερμοκρασίες των χαμηλών υψομέτρων.

Οι βροχοπτώσεις είναι διπλάσιες (800 χιλιοστά) στην ανώτερη ζώνη του βουνού (άνω των 1000μ.)

Το ελατοδάσος στην Πάρνηθα σκεπάζεται από χιόνι το μεγαλύτερο μέρος του χειμώνα. Οι χιονοπτώσεις πέφτουν κυρίως από το Νοέμβριο μέχρι τον Μάρτιο. Παγετός και ομίχλη είναι συχνά φαινόμενα στην Πάρνηθα, το φθινόπωρο και το χειμώνα.

Οι χιονοπτώσεις είναι συχνές στο διάστημα Δεκεμβρίου - Φεβρουαρίου (μέσος όρος 22 ημερών χιονιού ανά έτος). Το χιόνι μένει στο έδαφος από λίγες μέρες μέχρι και 3 - 3,5 μήνες σε μεγάλα υψόμετρα. Η ξηρή περίοδος είναι μεγάλη στην Πάρνηθα και διαρκεί το ίδιο στα μεγάλα και μικρά υψόμετρα (Απρίλιος -

Οκτώβριος). Το κλίμα της Πάρνηθας θεωρείται ιδιαίτερα υγιείς γι' αυτό στο παρελθόν λειτουργούσε σανατόριο και ελεύθερη κατασκήνωση των Αθηναίων σε υψόμετρο 1000μ.

Βλάστηση

Η Πάρνηθα είναι γνωστή κυρίως για το ελατοδάσος που σκεπάζει τις ψηλότερες κορυφές της, αλλά πιο χαμηλά από αυτό σχηματίζονται οριζόντιες ζώνες με βλάστηση προσαρμοσμένη στο θερμό κλίμα (δάσος με χαλέπιο πεύκη, μεσογειακοί θαμνώνες, φρύγανα κ.ά.).

Φρύγανα

Διάπλαση βλάστησης από μικρούς αγκαθωτούς θάμνους (αφάνες, θυμάρια, κουνούκλες κ.ά.) που φυτρώνουν σε χαμηλό υψόμετρο, σε φτωχά, βραχώδη εδάφη ή όπου το δάσος έχει επανειλημμένα καεί. Στην Πάρνηθα τα φρύγανα σπανίζουν. Όπου οι πυρκαγιές και οι ανθρώπινες επεμβάσεις είναι σπάνιες, τα φρύγανα σταδιακά παραμερίζονται από τα αείφυλλα πλατύφυλλα και την χαλέπιο πεύκη.

Αείφυλλα πλατύφυλλα

Οι μεσογειακοί θαμνώνες (περιλαμβάνουν κυρίως πουρνάρια, κουμαριές, σχίνα, αριά, φυλίκι κ.ά.) απλώνονται στα χαμηλότερα υψόμετρα και συχνά είναι ανακατεμένοι με χαλέπιο πεύκη ή -πιο σπάνια- με ελάτη. Καλύπτουν έκταση περίπου 35000στρ., βραχώδεις πλαγιές αλλά και σε γόνιμα εδάφη, όπου η χαλέπιος πεύκη απομακρύνθηκε μετά από επανειλημμένες πυρκαγιές. Με τη μεγάλη ποικιλία ειδών τους δίνουν τοπία εξαιρετικής ομορφιάς, το φθινόπωρο και την άνοιξη. Σε τοποθεσίες που έχουν πολλές δεκαετίες να καούν, οι θαμνώνες σταδιακά αντικαθίστανται από χαλέπιο πεύκη.

Χαλέπιος πεύκη

Τα πευκοδάση εκτείνονται σε έκταση περίπου 95000στρ. περιφερειακά του Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας. Η χαλέπιος πεύκη είναι πολύτιμη για την Αττική, γιατί έχει εξαιρετική αντοχή στη θερινή ξηρασία, μπορεί να μεγαλώσει σε πολύ φτωχό έδαφος και φυτρώνει εύκολα μετά από πυρκαγιά. Στην Πάρνηθα, επεκτείνεται συνεχώς σε βάρος άλλων σχηματισμών βλάστησης (ελατοδάσος, φρύγανα).

Η βλάστηση των ρεμάτων εκτείνεται κατά μήκος των ρεμάτων και περιλαμβάνει υγρόφιλα είδη (πλάτανος, πικροδάφνη, λυγαριά, μυρτιά κ.ά.). Αν και καταλαμβάνει μικρή έκταση, έχει μεγάλη αισθητική αξία και είναι απαραίτητη για την επιβίωση πολλών άγριων ζώων.

χαλέπιος πεύκη στη Πάρνηθα

Δρυοδάση

Στην ανατολική και βόρεια Πάρνηθα υπάρχουν μόνο μικρές συστάδες με χνοώδη δρυ, καθώς και απομονωμένες υπεραιωνόβιες δρυς που είναι αληθινά μνημεία της φύσης.

Χασμόφυτα

Μικρές αποικίες φυτών που περιλαμβάνουν μερικά από τα πιο σπάνια φυτά της Πάρνηθας και αναπτύσσονται σε απόκρημνες πλαγιές, σχισμές βράχων και σάρες.

Άλλες διαπλάσεις

Στην Πάρνηθα υπάρχουν επίσης συστάδες από μαύρη πεύκη (Πάρνηθα, Τατόι), τραχεία πεύκη (Τατόι), αριά (Πάρνηθα, Τατόι), χνοώδη δρυ (Τατόι), κυπαρίσσι (Τατόι, Κεραμίδι), και θαλάσσια πεύκη (Κεραμίδι). Υπάρχουν επίσης πολλά άλλα είδη δέντρων, διάσπαρτα ή σε δεντροστοιχίες, που έχουν φυτευτεί από τον άνθρωπο κυρίως στο Τατόι (βελανιδιά, κουκουναριά, άσπρη λεύκα, φτελιά, κέδρος του Λιβάνου, πυκνοβελονιά, γρανιτσοβελανιδιά κ.ά.).

Στον ορεινό όγκο της Πάρνηθας έχουν καταγραφεί 6 τύποι οικοτόπων που περιλαμβάνονται στην Οδηγία 92/43 της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

1. Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Στις χαράδρες της Πάρνηθας κυλούν χείμαρροι, που έχουν νερό μόνο το χειμώνα ή μετά από δυνατή βροχή.
2. Διαπλάσεις Αρκεύθων. Σε πλαγιές μέσου υψόμετρου υπάρχουν αραιοί θαμνώνες με κέδρα *Juniperus oxycedrus*.
3. Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Τύπος οικοτόπου που χαρακτηρίζει τις ακτές της νότιας Ελλάδας και φτάνει ως τους πρόποδες της Πάρνηθας.
4. Χασμοφυτική βλάστηση βραχυδών πρηνών / Ασβεστόφιλες υποδιαιρέσεις. Στις σχισμές των ασβεστολιθικών βράχων φυτρώνουν αρκετά σπάνια και ενδημικά είδη.
5. Δάση με *Olea* και *Ceratonia*. Σχηματισμοί από μεσογειακά σκληρόφυλλα είδη (αγριελιά, χαρουπιτιά, αριά), που μπορεί να έχουν τη μορφή δέντρων ή μεγάλων θάμνων.
6. Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου συμπεριλαμβανόμενου των *Pinus mugo* και *Pinus leucodermis*. Σε υψόμετρο περίπου 1000μ. έχουν φυτευτεί συστάδες με μαυρόπευκα.

Φυτά

Η χλωρίδα της Πάρνηθας είναι από τις πλουσιότερες της χώρας μας. Περιλαμβάνει πάνω από 1000 είδη φυτών (το 1/7 των φυτών της Ελλάδας), μεταξύ των οποίων 96 είδη ενδημικά της Ελλάδας, σπάνια ή απειλούμενα. Κυριαρχούν τα θερόφυτα, φυτά που βλασταίνουν το φθινόπωρο, ανθίζουν το χειμώνα, καρποφορούν την άνοιξη και επιβιώνουν στις καλοκαιρινές ξηρασίες με τη μορφή σπόρων στο έδαφος. Η Πάρνηθα είναι σημείο συνάντησης ειδών που έχουν κύρια εξάπλωση τη δυτική Μεσόγειο, την

ανατολική Μεσόγειο, βαλκανική χερσόνησο, τη Μικρά Ασία και την Αφρική. Ο πλούτος αυτός είναι αποτέλεσμα της μεγάλης έκτασης και της ποικιλίας οικοτόπων, που δημιουργούν στη Πάρνηθα ποικίλες γωνιές κατάλληλες για φυτά με πολύ διαφορετικές ανάγκες.

Σπάνια και απειλούμενα είδη

Ανάμεσα στα φυτά της Πάρνηθας υπάρχουν 30 σπάνια είδη που απειλούνται με εξαφάνιση επειδή υπάρχουν σε πολύ μικρούς πληθυσμούς και επηρεάζονται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Μερικά από τα είδη αυτά, που θα επιβιώσουν μόνο αν οι επισκέπτες τα γνωρίζουν και τα προστατεύουν, αναφέρονται πιο κάτω:

- **άσπρη παιώνια**

Δύο μικροί πληθυσμοί με 70 περίπου φυτά ο καθένας έχουν βρεθεί σε

απόμακρες τοποθεσίες του βουνού. Είναι άκρως απειλούμενο είδος και για να διασωθεί χρειάζεται άμεσα μέτρα προστασίας πολλαπλασιασμού.

- **κόκκινος κρίνος**

Από τους τρεις πληθυσμούς που υπάρχουν στην Πάρνηθα, ο ένας βρίσκεται δίπλα σε πολυσύχναστο ορειβατικό μονοπάτι και απειλείται από την έντονη συλλογή ανθισμένων φυτών, από τους επισκέπτες.

- **Κόκκινη τουλίπα**

Ο μεγαλύτερος τοπικός πληθυσμός, στο οροπέδιο της Μόλας, μειώθηκε πολύ μετά την κατασκευή του περιφερειακού δρόμου και των εγκαταστάσεων αναψυχής που έφεραν μεγάλους αριθμούς επισκεπτών στην τοποθεσία αυτή.

- **Τουλίπα η βοιωτική**

Είναι μια κόκκινη τουλίπα που άλλοτε φύτρωνε σε λιβάδια και αγρούς χαμηλού υψομέτρου. Αναφέρεται ως «απειλούμενο» στο «Κόκκινο Βιβλίο των Φυτών της Ελλάδας», και είναι άγνωστο αν εξακολουθεί να υπάρχει στην Πάρνηθα.

- **Κίτρινη τουλίπα**

Υπάρχουν ακόμα μεγάλοι πληθυσμοί στις νότιες κορυφές! (Κυρά, Αέρας κ.ά.), αλλά επειδή συλλέγεται υπερβολικά από τους επισκέπτες θεωρείται ότι απειλείται με τοπική εξαφάνιση.

- **Έβενος του Σίμπθορπ**

Ενδημικό της νοτιοδυτικής Ελλάδας. Ένας μικρός πληθυσμός έχει βρεθεί στην περιοχή των Θρακομακεδόνων.

- **Lomelosia hymettia**

Ενδημικό της κεντρικής και νότιας Ελλάδας και του βόρειου Αιγαίου. Λίγα φυτά επιζούν στις νότιες περιοχές της Πάρνηθας.

- **Salvia ringens**

Στις νότιες πλαγιές της Πάρνηθας έχουν βρεθεί ελάχιστα φυτά.

- **Iris sintenisii**

Έχουν βρεθεί πολύ λίγα άτομα σε μία περιοχή. Δεν είναι γνωστό αν υπάρχει και αλλού.

- **Iberis carnosa**

Το είδος αυτό απειλείται με εξαφάνιση εξαιτίας της υπερβολικής συλλογής του από τους επισκέπτες.

- **Fritillaria graeca**

Ενδημικό φυτό με περιορισμένη εξάπλωση σε Αττική, Εύβοια και Πελοπόννησο. Κινδυνεύει από την υπερβολική συλλογή επειδή βρίσκεται δίπλα σε δασικό δρόμο και σε ορειβατικό μονοπάτι.

- **Fritillaria oblique obliqua**

Ενδημικό της Αττικής και Εύβοιας που χαρακτηρίζεται «Απειλούμενο» και χρειάζεται άμεση προστασία, καθώς πολλοί πληθυσμοί του έχουν ήδη εξαφανιστεί.

- **Malosorbus florentina**

Δέντρο που αναφέρεται ως «απειλούμενο» και φυτρώνει μόνο σε μία μικρή περιοχή του βουνού.

- **Asperula baenitzii**

Πόα, που αναφέρεται στο «Κόκκινο Βιβλίο των Φυτών της Ελλάδας» ως «απειλούμενο». Ενδημικό της Αττικής που έχει βρεθεί μόνο στα όρη Πάρνηθα, Αιγάλεω και Πατέρας.

- **Amelanchier chelmea**

Μικρός θάμνος που έχει χαρακτηριστεί «σπάνιος». Ενδημικό είδος που φυτρώνει μόνο στα βουνά της Πελοποννήσου, στην Εύβοια, στην Πάρνηθα και στα Πούρα.

ΖΩΑ

Ζώα που χάθηκαν

Στην Πάρνηθα ζούσαν παλιότερα τα περισσότερα μεγάλα θηλαστικά της χώρας. Πολλά από τα μεγαλόσωμα είδη (αρκούδα, λύκος, λύγκας ζαρκάδι, αγριογούρουνο) εξαφανίστηκαν εξαιτίας της έντονης ανθρώπινης παρουσίας στην περιοχή. Παρά την εξαφάνιση αυτών των ειδών, η πανίδα της Πάρνηθας εξακολουθεί σήμερα να είναι η πλουσιότερη στην Αττική.

Πουλιά

Στην Πάρνηθα έχουν καταγραφεί 132 είδη πουλιών. Από αυτά, 43 είδη είναι παρόντα όλο το έτος, 28 είδη διαχειμάζουν μόνο στην περιοχή, 41 είδη περνούν κατά τη μετανάστευση και 10 είδη έχουν ακανόνιστη παρουσία. Αυστηρά προστατευόμενα χαρακτηρίζονται 23 είδη (πελαργός, όρνιο, φιδαιτός, αετογερακίνα, χρυσαετός, μαυροπετρίτης, πετρίτης κ.ά.), 3 είδη έχουν χαρακτηριστεί ως «τρωτά» (όρνιο, χρυσαετός και η περαστική χαλκοκουρούνουνα), 3 είδη είναι χαρακτηρισμένα ως «σπάνια» (αεγερακίνα, φασοπερίστερο, χιονότσιχλα) και 5 είδη ως «ανεπαρκώς γνωστά» ως προς τον κίνδυνο εξαφάνισης. Ο φιδαιτός και ο αετομάχος είναι καλοκαιρινοί επισκέπτες και φωλιάζουν, αντίστοιχα, σε δάση και σε λιβάδια με θάμνους. Η πετροπέρδικα συναντάται συνήθως σε βραχώδεις πλαγιές ενώ η νησιώτικη πέρδικα έχει εισαχθεί ως θηραματικό είδος. Ο μπούφος και οι τσίχλες ξεχειμωνιάζουν στην περιοχή. Τα δύο είδη καλιακούδας εμφανίζονται περιστασιακά στην Πάρνηθα.

αρσενικός σπίνος

κραυγαετός

Θηλαστικά

Στην ευρύτερη περιοχή της Πάρνηθας έχει αναφερθεί η παρουσία 45 ειδών θηλαστικών, από τα οποία τα 25 έχουν παρατηρηθεί στο ίδιο το βουνό. Όλα είναι νυχτόβια, με εξαίρεση το ελάφι, το κρητικό αγριοκάτσικο (αγρίμι) και τον -εξαιρετικά σπάνιο στην Πάρνηθα- σκίουρο. Πιο μεγάλοςωμα είδη είναι τα σαρκοφάγα (αλεπού, ασβός, κουνάβι, νυφίτσα), ενώ τα περισσότερα είδη είναι μικροθηλαστικά (τρωκτικά, εντομοφάγα, νυχτερίδες).

Από τη Σύμβαση της Βέρνης προστατεύονται 18 είδη (τυφλασπάλακας, τρανονυχτερίδα, νομουτίδα κ.ά.). «Κινδυνεύοντα» θεωρούνται 15 είδη (ελάφι, μικρονυχτοβάτης, νανονυχτερίδα, παρδαλονυχτερίδα, νανοκρικετός κ.ά.), ενώ 6 είδη χαρακτηρίζονται «τρωτά» (μικροτυφλοποντικός, λευκονυχτερίδα κ.ά.).

Ελάφι

Το ελάφι είναι αναμφίβολα το πιο χαρακτηριστικό ζώο της Πάρνηθας. Τα ελάφια που ζουν στην Πάρνηθα προέρχονται από το άλλοτε Βασιλικό Κτήμα Τατοΐου, από όπου δραπέτευσαν κατά τη διάρκεια μεγάλης πυρκαγιάς στις αρχές του 20ου αιώνα. Η συστηματική έρευνα που έχει γίνει τα τελευταία χρόνια έδειξε ότι το ελάφι στην Πάρνηθα βρίσκεται σε πληθυσμιακή ισορροπία, παρά τα πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει. Ο σημερινός πληθυσμός του υπολογίζεται σε 110 περίπου άτομα και μπορεί να φτάσει τα 210 άτομα χωρίς να ζημιώσει το οικοσύστημα της Πάρνηθας.

Η έντονη παρουσία ανθρώπων και οχημάτων στην Πάρνηθα και οι συχνές υλοτομίες για την απομάκρυνση των ξερών ελάτων, ανάγκασαν τα ελάφια να συγκεντρωθούν σε βαθιά ρέματα και πυκνά δάση στα περιθώρια του Εθνικού Δρυμού, για να βρουν ηρεμία και καταφύγιο. Έτσι, όμως, δε διατρέφονται ικανοποιητικά και επιπλέον εντοπίζονται εύκολα από τους λαθροκυνηγούς. Η κατάσταση επιδεινώνεται όσο αυξάνονται οι επισκέπτες στην Πάρνηθα και ενδέχεται να οδηγήσει στην εξαφάνιση του ελαφιού από την περιοχή. Το ελάφι ήταν άλλοτε κοινό σε όλη την Ελλάδα, αλλά σήμερα διασώζεται μόνο σε τέσσερις περιοχές (Πάρνηθα, δυτική Ροδόπη, Ίταμος Χαλκιδικής, Περούλι Τρικάλων).

Αμφίβια και ερπετά

Στην Πάρνηθα ζουν περίπου 30 είδη ερπετών και αμφιβίων. Πιο κοινά είναι τα δύο είδη στεριανής χελώνας και ορισμένες σαύρες που παρατηρούνται εύκολα στα χαμηλά υψόμετρα. Από αυτά, τα 13 είδη προστατεύονται από τη Σύμβαση της Βέρνης (σαλαμάνδρα, μεσογειακή χελώνα, κρασπεδωτή χελώνα, τρανόσαυρα, σπιτόφιδο, οχιά, κ.α.).

ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Το αττικό τοπίο άλλοτε

Κατά τους κλασικούς χρόνους, η φύση βρισκόταν υπό την προστασία των Ολύμπιων θεών. Επιπλέον, υπήρχαν αλσοκόμοι που φρόντιζαν να τηρούνται οι αυστηρές διατάξεις του Αττικού νόμου «Μη ανθακείν, μηδέ μολεύειν, μηδέ πρεμνίζειν» και «Μη κόπτειν το άλσος, μηδέ ερείν ξύλα, μηδέ κούρον. Αν δε τις ληφθή κοππών εκ του άλσους, μαστιγωθήσεται πεντήκοντα πληγάς».

Η σύνθεση της βλάστησης στα βουνά της Αττικής δε διέφερε από τη σημερινή. Κυριαρχούσαν έλατα, πεύκα, κουμαριές, πουρνάρια, κισσοί, δρυς, αγριελιές, λεύκες, τριφύλλια (Ευπόλιδος Αίγες, 14).

Το κύριο προϊόν των δασών της Πάρνηθας κατά την αρχαιότητα ήταν οι «Παρνήθειοι άνθρακες», όπως μας πληροφορεί ο Αριστοφάνης στην κωμωδία του «Αχαρνείς», όπου παρουσιάζεται και ο άκαμπτος χαρακτήρας των κατοίκων της περιοχής.

Βέβαια, τα δάση της Αττικής λόγω της δομής τους δεν μπορούσαν να προμηθεύσουν την Αθήνα με τεχνική ξυλεία κατασκευών. Την ξυλεία αυτή προμηθεύονταν οι Αθηναίοι από τη Μακεδονία και μάλιστα κατ' αποκλειστικότητα, ώστε οι αντίπαλοι τους να μη διαθέτουν ξυλεία κατάλληλη για ναυπήγηση στόλου που θα ανταγωνιζόταν τον πανίσχυρο αθηναϊκό στόλο.

Το φυσικό περιβάλλον της Αττικής άντεξε όχι μόνο στο χρόνο αλλά και στο πέρασμα πολλών επιδρομών που στρατοπέδευαν και κάποιοι παρέμειναν για μεγάλο διάστημα στο έδαφος της. Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας, η Αθήνα ανακηρύχθηκε πρωτεύουσα του Ελληνικού κράτους και ο πληθυσμός της αυξήθηκε από 4000 σε 66000, στο διάστημα 1834 - 1879. Τα λίγα δάση που είχαν γλιτώσει από τα στρατεύματα του Κιουταχί, αποδεκατίστηκαν για να καλυφθούν οι ανάγκες της πρωτεύουσας. Ξυλοκόπτοι, ασβεστοποιοί, ανθρακείς, αρτοποιοί, κεραμείς κ.ά., απογύμνωναν τα βουνά της Αττικής.

Στη διάρκεια της Κατοχής έγιναν μεγάλες καταστροφές στα δάση της Πάρνηθας, τόσο από τους Αθηναίους που αναζητούσαν καυσόξυλα, όσο και από τα στρατεύματα κατοχής.

Η Πάρνηθα σήμερα

Η Πάρνηθα σήμερα είναι δασωμένη σχεδόν στο σύνολο της. Με εξαίρεση το δάσος ελάτης, η φυσική βλάστηση βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη και έχει σαφείς τάσεις επέκτασης.

Το φυσικό περιβάλλον της Πάρνηθας δεν έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό. Οι πιο έντονες επεμβάσεις έχουν γίνει στον πυρήνα του Εθνικού Δρυμού και έχουν σχέση με: στρατιωτικές και τουριστικές εγκαταστάσεις (στρατιωτικές βάσεις, καζίνο, Ξενία) που προϋπήρξαν της ίδρυσης του δρυμού, ένα σχετικά πυκνό οδικό δίκτυο που όμως είναι απαραίτητο για την προστασία του δρυμού, τις εγκαταστάσεις των ραδιοτηλεοπτικών μέσων που λειτούργησαν πρόσφατα και υποβάθμισαν αισθητικά δύο σημαντικές κορυφές της Πάρνηθας τους χώρους αναψυχής που εμφανίζουν φαινόμενα κορεσμό και δημιουργούν προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον.

Αρχαιολογικοί χώροι

Τα σπουδαιότερα αρχαιολογικά μνημεία της Πάρνηθας είναι τα αρχαία φρούρια της. Μετά του Μηδικούς πολέμους, οι Αθηναίοι εκμεταλλεύτηκαν την ήττα των Θηβαίων που είχαν συμμαχήσει με τους Πέρσες και έχτισαν δύο οχυρά (της Πανάκτου και του Δρυμού) στη δυτική Πάρνηθα.

Έτσι ξεκίνησε η σταδιακή οχύρωση της Πάρνηθας από τους Αθηναίους, με απλές οχυρώσεις που λειτουργούσαν ως παρατηρητήρια ή φρουκτωρίες (σημεία αναμετάδοσης σημάτων με χρήση φωτιάς ή οπτικού τηλεγράφου). Τα οχυρά αυτά δεν ήταν αρκετά ισχυρά ώστε να ανακόψουν την πορεία ενός ισχυρού εισβολέα, αλλά είχαν τη δυνατότητα να παρενοχλούν τα μετόπισθεν και τις επικοινωνίες του.

Τα φρούρια της Πάρνηθας χτίστηκαν σε διάφορες ιστορικές εποχές και δεν αποτέλεσαν ποτέ μια ενιαία αμυντική γραμμή. Συνήθως ήταν χτισμένα σε απολήξεις βουνών ώστε να ελέγχουν τις οδικές διαβάσεις, αλλά λειτουργούσαν

επίσης ως ορμητήρια και ως τόποι εκγύμνασης και θητείας για τους νεοσύλλεκτους στρατιώτες «επί τας άκρας».

Πιο γνωστό και ωραιότερο είναι το «**Κάστρο της Φυλής**» που βρίσκεται σε υψόμετρο 68μ., στη δυτική Πάρνηθα. Από το κάστρο αυτό ξεκίνησε η αντίσταση κατά του Πεισίστρατου (6ος π.Χ. αιώνας) και αυτό κυριέυσε ο Θρασύβουλος με 70 στρατιώτες για να ανατρέψει τους Τριάκοντα Τυράννους των Αθηνών (403 π.Χ.). Επειδή βρισκόταν σε ακατάλληλη θέση, το φρούριο αυτό εγκαταλείφθηκε τον 4ο π.Χ. αιώνα, και τη θέση του πήρε το φρούριο Φυλής που γνωρίζουμε σήμερα και που βρίσκεται σε οχυρή θέση με εξαιρετική θέα. Στα νοτιοανατολικά του φρουρίου, διακρίνονται ίχνη από τροχούς αμαξών πάνω στο βραχώδη δρόμο που οδηγούσε στην Αθήνα. Σημαντικό αρχαιολογικό μνημείο είναι και το σπήλαιο του Πανός που αναφέρθηκε πιο πάνω.

Μοναστήρια και εκκλησίες

Επάνω στον ορεινό όγκο της Πάρνηθας χτίστηκαν ελάχιστα μοναστήρια και εκκλησίες, εξαιτίας των δύσκολων συνθηκών που επικρατούν (χιόνια, πυκνή ομίχλη, δυσκολία πρόσβασης). Στην Αγ. Τριάδα, όπου σήμερα υπάρχει ένα μικρό εξωκλήσι, βρισκόταν άλλοτε το μοναδικό μοναστήρι της Πάρνηθας.

Αντίθετα, στους πρόποδες της Πάρνηθας έχουν ιδρυθεί πολλά μοναστήρια, παλιότερα αλλά και πρόσφατα. Τα σπουδαιότερα από αυτά είναι:

- Η Ιερά Μονή Κλειστών, μοναστήρι του 4ου αιώνα στη νότια είσοδο του φαραγγιού του Κελάδωνα.
- Η Ιερά Μονή Αγ. Κυπριανού και Ιουστίνης, δίπλα στη Φυλή.
- Τα γυναικεία μοναστήρια στην Ντάρδιζα Άνω Λιοσίων, στον Κατζανά Αχαρνών και στον Πύργο Βαρυμπόπης.

Στην Πάρνηθα υπάρχουν και πολλά ερημοκλήσια, συνήθως χτισμένα σε όμορφα τοπία δίπλα σε πηγές ή πηγάδια. Πιο ενδιαφέροντα είναι τα: Αγ. Τριάδα στην Αγ. Τριάδα, Αγ. Πέτρος στη Μόλα, Αγ. Γεώργιος στο Κεραμίδι, Αγ. Παρασκευή στη Φυλή, Αγ. Μερκούριος στο Μπεζέτσι, Αγ. Νικόλαος και Αγ. Γεώργιος στο Λοιμικό κ.ά.

Ιστορικά μνημεία

Πιο ενδιαφέρον ιστορικό μνημείο στην περιοχή του Εθνικού Δρυμού είναι το παλάτι της τέως βασιλικής οικογένειας στο Τατόι μαζί με τα βοηθητικά κτίρια. Τώρα που το ιδιοκτησιακό πρόβλημα επιλύθηκε οριστικά, το κτήμα Τατοΐου προσφέρει τεράστιες δυνατότητες ανάδειξης και αξιοποίησης. Έχουν ήδη κατασκευαστεί από το Δασαρχείο Πάρνηθας θαυμάσιοι χώροι αναψυχής και προγραμματίζονται νέοι. Τα ίδια τα κτίρια πρόκειται να συντηρηθούν και να χρησιμοποιηθούν σε πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις, στη φιλοξενία υψηλών προσώπων κ.ά.

Δασική αναψυχή

Σήμερα, που η πρωτεύουσα συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της χώρας σε συνθήκες διαβίωσης που διαρκώς επιδεινώνονται (εντεινόμενος ρυθμός εργασίας, κυκλοφοριακό πρόβλημα, ρύπανση, έλλειψη χώρων πρασίνου κ.ά.), οι κάτοικοι της έχουν μεγαλύτερη από ποτέ ανάγκη από την ηρεμία που μόνο η επαφή με τη φύση μπορεί να προσφέρει.

Αλλά η θάλασσα που προσφέρει την πιο εύκολη πρόσβαση έχει πια φτάσει σε σημείο κορεσμού από την εντατική οικοδόμηση στις ακτές και την

ανεπάρκεια των δρόμων πρόσβασης. Επόμενη επιλογή είναι το βουνό, που προσφέρει όμορφα τοπία, δροσιά, προσωρινή απομόνωση από τα καθημερινά προβλήματα, επαφή με τη φύση, δυνατότητες για πεζοπορία κ.ά.

Η ζήτηση για διαθέσιμα ορεινά δάση κοντά στην Αθήνα οδήγησε στη διαμόρφωση, από τη Δασική Υπηρεσία, χώρων αναψυχής στην Πάρνηθα. Οι χώροι αναψυχής κατευθύνουν τους επισκέπτες σε τοποθεσίες ανθεκτικές στην ανθρώπινη παρουσία έτσι ώστε να διαφυλαχτεί η οικολογική ισορροπία του Εθνικού Δρυμού.

Αναρριχητικά πεδία

Στην Πάρνηθα υπάρχουν τρεις σχηματισμοί από κάθετους βράχους που δέχονται συχνές επισκέψεις από αναρριχητές για την εξάσκηση τους στο βράχο. Η Πέτρα Βαρυμπόμπης αποτελείται από βράχους μικρού ύψους και είναι ιδεώδης για εκπαίδευση και προπόνηση μαθητευόμενων αναρριχητών. Αντίθετα, το Άρμα και το Φλαμπούρι αποτελούνται από ορθοπλαγιές ύψους 100 -150μ., ιδανικές για προετοιμασία αναβάσεων δύσκολου βουνού.

Μικρότερης σημασίας αναρριχητικά πεδία στην Πάρνηθα βρίσκονται στο Μεγάλο Αρμένι, την Αλογόπετρα, την Κορακοφωλιά, την Πέτρα Εβραίου και στο βράχο της Θοδώρας.

Η πέτρα Βαρυμπόμπης, το πιο γνωστό αναρριχητικό πεδίο στην Πάρνηθα

Επισκέπτες και δραστηριότητες

Έρευνες του Δασαρχείου Πάρνηθας (1991,2001) έδειξαν ότι οι επισκέπτες στον Εθνικό Δρυμό Πάρνηθας αυξήθηκαν κατά 38% σε μια δεκαετία (από 4500 άτομα ανά εβδομάδα το 1991, σε 6200 άτομα το 2001 -στους αριθμούς αυτούς δεν περιλαμβάνονται οι πεζοπόροι). Έχει εκτιμηθεί ότι ο Εθνικός Δρυμός δέχτηκε 116000 επισκέπτες στο εξάμηνο Μάιος - Οκτώβριος του 1991 και 160000 επισκέπτες το αντίστοιχο εξάμηνο του 2001 (σε αυτούς πρέπει να προστεθούν, αντίστοιχα, 2000 και 2500 εργαζόμενοι με καθημερινή πρόσβαση στο Δρυμό). Ο ρυθμός των επισκέψεων είναι πιο έντονος το τριήμερο Παρασκευή - Σάββατο - Κυριακή, με τις μισές σχεδόν επισκέψεις να γίνονται την Κυριακή. Πρόσφατα, πολλοί επισκέπτονται το Δρυμό τις υπόλοιπες ημέρες της εβδομάδας και οι επισκέψεις κατά το τριήμερο μειώθηκαν (από 73% των επισκέψεων το 1991 σε 55% το 2001). Σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα του Δασαρχείου Πάρνηθας, το 98% των επισκεπτών ενδιαφέρεται για την απόλαυση της φύσης -ανεξάρτητα από τις άλλες δραστηριότητες στις οποίες επιδίδονται. Το 40% των επισκεπτών ενδιαφέρονται για την πεζοπορία, το 10% για την ορειβασία, το 60% για το υπαίθριο γέυμα, το 10% για τη φωτογράφιση, το 15% για τους αρχαιολογικούς και θρησκευτικούς χώρους και το 2% για την έρευνα. Οι ίδιοι επισκέπτες επιδίδονται σε παραπάνω από μία δραστηριότητες κατά την επίσκεψή τους στο Δρυμό.

Προστασία

Ο κεντρικός ορεινός όγκος της Πάρνηθας κηρύχθηκε (με το ΒΔ 644/1961) Εθνικός Δρυμός με πυρήνα 38100 στρέμματα και περιφερειακή ζώνη 200000στρ. περίπου. Αν και μικρό μόνο μέρος της Πάρνηθας περιλαμβάνεται στον πυρήνα, το καθεστώς του Εθνικού Δρυμού βοήθησε να διατηρηθούν αναλλοίωτοι οι βασικοί οικοτόποι της Πάρνηθας. Σήμερα είναι το πιο σημαντικό οικοσύστημα της Αττικής γης με πραγματικά ανέπαφη φύση, αντίθετα με τα υπόλοιπα βουνά του λεκανοπεδίου που είναι πλέον γυμνά. Από τους τύπους οικοτόπων, ξεχωρίζει το δάσος ελάτης (αξιοπρόσεκτο σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο επειδή περιλαμβάνει υπεραιωνόβια δέντρα ηλικίας 200 - 400 ετών και βρίσκεται στο κατώτερο ξηροθερμικό όριο εξάπλωσης της

ελάτης). Από τα φυτά, ένα είδος προστατεύεται από τη διεθνή νομοθεσία (*Verbascum delphicum*) ενώ συνολικά 96 είδη και υποείδη είναι ενδημικά, σπάνια, απειλούμενα ή προστατευόμενα. Από τα ζώα, πιο ενδιαφέρον είδος είναι το ελάφι (1 από τους 4 πληθυσμούς της Ελλάδας). Στην Πάρνηθα παρατηρούνται ελάφια πιο εύκολα από κάθε άλλη περιοχή της χώρας, ενώ υπάρχουν πολλά προστατευόμενα είδη μικροθηλαστικών (νυχτερίδες, τυφλασπάλακας, διάφορα είδη ερπετών).

Ο Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας αποτελεί σημαντική περιοχή για την άγρια πτηνοπανίδα (Οδηγία 79/409/ΕΕ), έχει ενταχθεί στο Δίκτυο NATURA 2000 της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οδηγία 92/43/ΕΕ) και έχει ανακηρυχθεί τοπίο εξαιρετικού κάλλους (απόφαση 25638/1969 του Υπ. Γεωργίας). Ο νέος φορέας τον αντιμετωπίζει πλέον ως ενιαίο οικοσύστημα ανεξάρτητα από το ιδιοκτησιακό καθεστώς των επιμέρους εκτάσεων, ξεπερνώντας έτσι το μεγαλύτερο μέχρι σήμερα εμπόδιο στη σωστή διαχείριση του Εθνικού Δρυμού.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

ΑΝΑΚΑΛΥΨΤΕ ΤΗΝ ΠΑΡΝΗΘΑ

Στην καρδιά του Εθνικού Δρυμού

Τελεφερίκ-Αγ. Τριάδα-Μπάφι

Ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος ανεβαίνει από τους πρόποδες της Πάρνηθας (θέση τελεφερίκ) ως την Αγ. Τριάδα (υψόμετρο 1020μ.), όπου συναντά τον περιφερειακό δρόμο στον πυρήνα του Εθνικού Δρυμού (μήκους 16χλμ., κλειστός στα αυτοκίνητα αλλά κατάλληλος για ποδηλασία). Η ανάβαση με αυτοκίνητο δε διαρκεί πάνω από 30λ.

Στην ήρεμη ανατολική Πάρνηθα

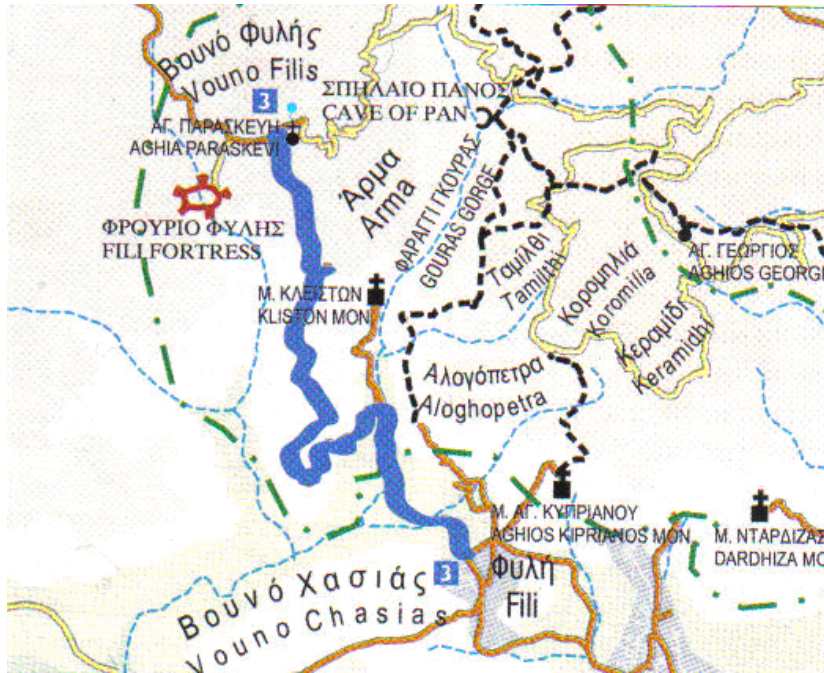
Βαρυμπόμπη-Ανάκτορα Τατοΐου-Αγ. Μερκούριος-Μαλακάσα

Στενός ασφαλτοστρωμένος δρόμος περνά δίπλα από τα παλιά ανάκτορα (όπου έχει διαμορφωθεί θέση αναψυχής), το Μακρυχώραφο (από όπου ξεκινούν μονοπάτια και δασικοί δρόμοι για πεζοπορία) και το εκκλησάκι του Αγ. Μερκούριου, για να καταλήξει στη Μαλακάσα και την εθνική οδό.

Στην άγρια δυτική Πάρνηθα

Φυλή - Μονή Κλειστών - Αγ. Παρασκευή

Ο επαρχιακός δρόμος Φυλής – Δερβενεχωρίων περνά δίπλα από την Αγ. Παρασκευή όπου βρίσκεται η πηγή Φυλής. Από το σημείο αυτό ξεκινά δασικός δρόμος προς Ρουμάνι και Αγ. Τριάδα (η διάσχιση του δασικού δρόμου απαιτεί οχήματα 4Χ4 και διαρκεί περίπου 30 λεπτά.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ

Ένα πυκνό δίκτυο μονοπατιών διασχίζει τον ορεινό όγκο της Πάρνηθας προς όλες τις κατευθύνσεις και προσφέρει ανεπανάληπτες διαδρομές στον επισκέπτη οδοιπόρο. Τα περισσότερα μονοπάτια είναι καλοδιατηρημένα και

διαθέτουν ειδική σήμανση σε δέντρα και βράχους, ενημερωτικές πινακίδες και πινακίδες κατεύθυνσης.

Ο επισκέπτης μπορεί να συνδυάσει τμήματα διαφορετικών μονοπατιών για να δημιουργήσει τη δική του πορεία. Εδώ προτείνονται μερικές από τις πιο γνωστές διαδρομές.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΤΕ ΤΗΝ ΠΑΡΝΗΘΑ

Εναλλακτική κατάβαση από την Πάρνηθα

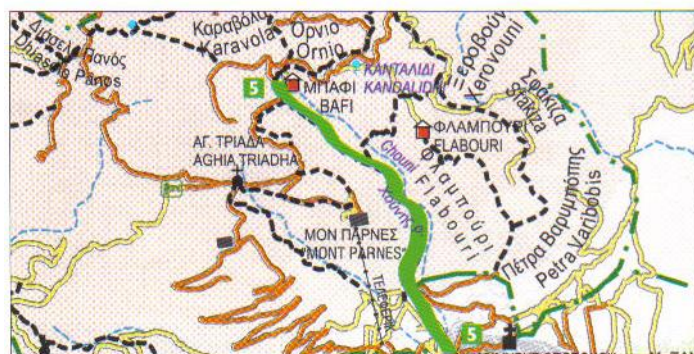
Καταφύγιο Μπάφι - πηγή Κορομηλιά -Σφάκιζα - Θρακομακεδόνες

Από το καταφύγιο Μπάφι ακολουθούμε για περίπου 15λ τον περιφερειακό δρόμο προς Μόλα, στη συνέχεια κατηφορίζουμε προς τις πηγές Κανταλίδι και Κορομηλιά και συνεχίζουμε νότια προς τους Θρακομακεδόνες. Κατά τη διαδρομή διασχίζουμε δάση ελάτης, μαύρης πεύκης, χαλεπίου πεύκης και αιφύλλων πλατύφυλλων. Εξαιρετική θέα προς Ευβοϊκό κόλπο, Πεντέλη και Σαρωνικό κόλπο.

Η πιο κλασική διαδρομή της Πάρνηθας

Καταφύγιο Μπάφι - χαράδρα Χούνη - Θρακομακεδόνες

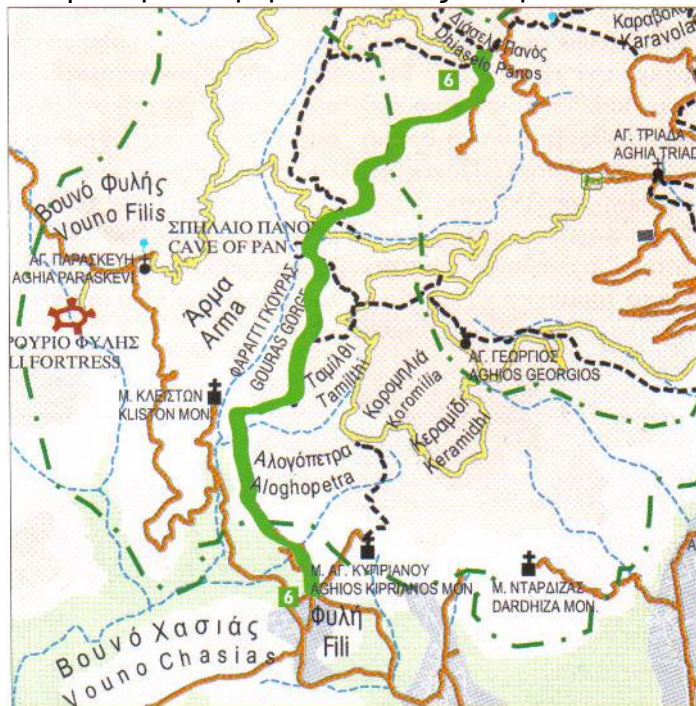

Από το καταφύγιο Μπάφι ακολουθούμε προς το νότο τη χαράδρα της Χούνης. Αρχικά διασχίζουμε δάση ελάτης και πεύκης και, στη συνέχεια, περνάμε κοντά στη βάση των κατακόρυφων βράχων του Φλαμπουριού για να καταλήξουμε στους Θρακομακεδόνες. Είναι το πιο πολυσύχναστο μονοπάτι της Πάρνηθας και μπορούμε επίσης να το περπατήσουμε ξεκινώντας από τους Θρακομακεδόνες προς το Μπάφι και επιστρέφοντας από τον ίδιο δρόμο.

Παραλλαγή της κατά αυτής μπορεί να γίνει με αφετηρία το καταφύγιο Φλαμπούρι ακολουθώντας το δασικό δρόμο προς το Βορρά για 500μ. κατηφορίζοντας μονοπάτι τα δυτικά μέχρι τη Χούνη.

Από τα πεύκα ως τα έλατα

Φυλή - Ταμίλθι - ρέμα Μποντιάς -Πετράλωνα - διάσελο Πανός

Ανεβαίνοντας από τη Φυλή προς τα βόρεια διασχίζουμε πυκνά πευκοδάση μέχρι τις λάκες του Ταμίλθιου. Συνεχίζουμε στην ίδια κατεύθυνση, κατεβαίνουμε στο ρέμα της Μποντιάς, ανηφορίζουμε προς τα Πετράλωνα μέσα σε πυκνό πευκοδάσος, συναντάμε την πηγή της Αγ. Παρασκευής και συνεχίζουμε σε δάσος ελάτης μέχρι την ερειπωμένη βίλα του Παπαδόπουλου. Από εκεί ακολουθούμε δασικό δρόμο μέχρι το διάσελο Πανός και την πηγή της Πλατάνας. Παραλλαγή: υπάρχει η δυνατότητα να ανεβούμε μόνο μέχρι το Ταμίλθι και να κατεβούμε στο σπήλαιο του Πανός. Στη συνέχεια ανεβαίνουμε δύσβατο μονοπάτι στην απέναντι πλευρά του φαραγγιού μέχρι την κορυφή και κατηφορίζουμε χωρίς φανερό μονοπάτι προς το νότο μέχρι τη Μονή Κλειστών. Πολύωρη διαδρομή, αλλά η θέα του φαραγγιού είναι ανεπανάληπτη.

Διαμονή και φαγητό

Στον πυρήνα του Εθνικού Δρυμού λειτουργούν δύο ορειβατικά καταφύγια (το Μπάφι του ΕΟΣ Αθηνών σε υψόμετρο 1200μ. και το Φλαμπούρι του ΕΟΣ Αχαρνών σε υψόμετρο 1150μ.). Η πρόσβαση στα δύο καταφύγια μπορεί να γίνει οδικώς από την Αγ. Τριάδα ή από μονοπάτια που ξεκινούν από τους Θρακομακεδόνες (από χαράδρα της Χούνης είτε από Σφάκιζα - Κορομηλιά).

Στο Μονπαρνές εκτός από το Καζίνο λειτουργεί και ξενοδοχείο μεγάλης δυναμικότητας.

Στους πρόποδες της Πάρνηθας λειτουργεί το ξενοδοχείο «Αχαρνείς». Φαγητό υπάρχει σε όλα τα παραπάνω σημεία και σε όλους τους οικισμούς που βρίσκονται περιμετρικά της Πάρνηθας (Φυλή, Αμυγδαλέζα, Θρακομακεδόνες, Βαρυμπόπη, Μαλακάσα, Αυλώνας). Επίσης, σε Αγ. Παρασκευή (Φυλή), Αγ. Τριάδα (πυρήνας Εθνικού Δρυμού), Μακρυχώραφο (βόρεια από τα παλιά ανάκτορα Τατοΐου) και Αγ. Μερκούριο (Μαλακάσα).

χρήσιμα τηλέφωνα

Δασαρχείο	210 2434061
Πάρνηθας	
ΕΟΣ Αθηνών	210 3636617
ΕΟΣ Αχαρνών.....	210 2461528
Μοντπαρνές.....	210 2469111
Δήμος Αχαρνών.....	210 2466960
Δήμος Άνω Λιοσίων.	210 2474845
A.T. Αχαρνών.....	210 2466665
A.T. Άνω Λιοσίων....	210 3253411

WWW.

www.parnitha-np.gr
[www.in.gr/agro/ spor/parnitha/](http://www.in.gr/agro/spor/parnitha/)
<http://www.oreinatein.com>

www.mintour.gr

ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ

ΣΟΥΝΙΟΥ

Στο νοτιότερο άκρο της Αττικής βρίσκεται ο Εθνικός Δρυμός Σουνίου και η περιοχή του Δικτύου NATURA 2000 (Σούνιο - Νησίδα Πατρόκλου). Πρόκειται για ένα από τα τελευταία τοπία της Αττικής που διατηρούν μεγάλο μέρος της πολιτισμικής και φυσικής γοητείας τους χωρίς να έχουν υποστεί τα δεινά της αστικοποίησης. Παραδόξως, η περιοχή ήταν κατά την αρχαιότητα τόπος μεταλλευτικής βιομηχανίας, ανασκαμμένη από χιλιάδες στοές και φρεάτια. Η απόρριψη των καταλοίπων από την εξόρυξη (σκουριές) δημιούργησαν ένα από τα αρχαιότερα παραδείγματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης στον κόσμο.

Η εκμετάλλευση των ορυχείων της Λαυρεωτικής και η εξόρυξη του αργυρούχου μεταλλεύματος ξεκίνησε γύρω στο 3000 π.Χ. και κορυφώθηκε τον

5^ο και 4^ο π.Χ. αιώνα. Η μεταλλευτική βιομηχανία συντήρησε το Χρυσό Αιώνα της Αθήνας και άφησε διάσημους αρχαιολογικούς χώρους διάσπαρτους στη Λαυρεωτική.

Σε πολύ μικρή απόσταση από το δρυμό υπάρχει ο ναός του Ποσειδώνα και το ιερό της Αθηνάς, μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Στα βορειοανατολικά όρια του δρυμού και κοντά στο Λαύριο βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος του Αρχαίου Θορικού, που ήταν ο σπουδαιότερος αρχαίος οικισμός και λιμάνι στην περιοχή και είχε ένα από τα αρχαιότερα θέατρα της Ελλάδας. Το πολιτισμικό αυτό τοπίο εγκαταλείφθηκε για 19 αιώνες και η φύση αναγεννήθηκε. Η αρχαία βιομηχανία έγινε μεταλλευτικό μνημείο και η Λαυρεωτική ήταν μέχρι πρόσφατα μια άγρια περιοχή με μεγάλα δάση. Ο Εθνικός Δρυμός ιδρύθηκε κυρίως για να προστατευτούν τα δάση αυτά. Ολόκληρος ο Εθνικός Δρυμός έχει χαρακτηριστεί αρχαιολογικός χώρος, ιστορικός τόπος και τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Εξερευνώντας κανείς το δρυμό συναντά αρχαία μεταλλεία, εργαστήρια, ερείπια οικισμών. Επιπλέον, φυσικά στοιχεία του τοπίου όπως το βράθρο «Χάος» και τα σπήλαια, οι ιδιόμορφοι βραχώδεις σχηματισμοί και τα υπολείμματα πευκοδάσους, τα φρυγανολίβαδα και τα ερημικά τοπία, συνθέτουν μια ιδιαίτερη φυσική κληρονομιά.

Το Σούνιο είναι ένας βοτανικός παράδεισος με εκατοντάδες είδη φυτών. Επειδή είναι το νοτιότερο ακρωτήριο της ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, αποτελεί πέρασμα για τα μεταναστευτικά πουλιά. Μέσα στα γαλανά νερά του Αιγαίου υπάρχει ένας άλλος φυσικός κόσμος με βραχονησίδες, υποθαλάσσια φαράγγια, θαλάσσιες σπηλιές και λιβάδια ποσειδωνίας με πολύχρωμα ψάρια.

Ο ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο

Πρόσβαση

Ο Εθνικός Δρυμός είναι άγνωστος στο ευρύ κοινό παρόλο που απέχει μόνο 50χλμ. από την Αθήνα. Για να φτάσουμε σε αυτόν, ακολουθούμε την Αττική οδό προς το Μαρκόπουλο και μέχρι το Λαύριο. Από το Λαύριο υπάρχουν δύο χαρακτηριστικές διαδρομές, η πρώτη μέσω του χωριού Αγ. Κωνσταντίνος και η δεύτερη παραλιακά, προς το ακρωτήριο του Σουνίου.

Γεωλογία

Η Λαυρεωτική είναι παγκόσμια γνωστή για το γεωλογικό της ενδιαφέρον. Η μεγάλη γεωλογική αξία της οφείλεται στον πλούτο των ορυκτών και στη μακρόχρονη μεταλλευτική ιστορία της. Μεγάλο μέρος του φυσικού αυτού μουσείου βρίσκεται μέσα στον Εθνικό Δρυμό.

Η Λαυρεωτική ανήκει στην αττικοκυκλαδική γεωτεκτονική ζώνη και τα πετρώματά της, που αποτελούνται από στρώματα μεταμορφωμένων μαρμάρων και σχιστόλιθων, διασχίζονται από εκρηξιγενή πετρώματα πλούσια σε ορυκτά. Τα τελευταία προέρχονται από τη σύγκρουση των λιθοσφαιρικών πλακών της Αφρικής και της Ευρώπης. Βαθιά κάτω από τη νότια Ελλάδα βυθίζεται η αφρικανική πλάκα. Τα αφρικανικά πετρώματα λιώνουν και μέσα από τα ρήγματα που δημιουργούνται στην ευρωπαϊκή πλάκα, το καυτό μάγμα ανεβαίνει προς την επιφάνεια. Το μάγμα έχει τροφοδοτήσει ηφαίστεια (Ηφαιστειακό τόξο Αιγαίου), ενώ αλλού έχει δημιουργήσει ποικιλόμορφα πετρώματα με πλούσιες φλέβες ορυκτών (Λαυρεωτική).

Κλίμα

Το κλίμα στο Σούνιο είναι το λεγόμενο μεσογειακό, που χαρακτηρίζεται από ήπιο χειμώνα και καλοκαίρι χωρίς βροχές. Το Σούνιο περιλαμβάνεται στις περιοχές της Ελλάδας με το πιο θερμό και ξηρό κλίμα (νότια Αττική, Κυκλάδες, ανατολική Κρήτη).

Βλάστηση

Στα σπήλαια της περιοχής βρέθηκαν σημαντικά φυτικά απολιθώματα που μαρτυρούν πόσο άλλαξε η βλάστηση από την εποχή των παγετώνων

μέχρι σήμερα. Τα τελευταία 10000 χρόνια ανέβηκε αισθητά η στάθμη της θάλασσας και εξαφανίστηκαν τα ποικιλόμορφα δάση κωνοφόρων με φτέρες και δρυς.

Η Λαυρεωτική είναι σήμερα από τις πιο ξηρές περιοχές της Ελλάδας, με λίγα φυτά και ετήσιο ύψος βροχής περίπου 330 χιλιοστά. Τα φυτά που κυριαρχούν είναι απόλυτα προσαρμοσμένα σε αυτές τις ξηρές συνθήκες, ιδιαίτερα στις μακριές περιόδους της καλοκαιρινής ανομβρίας. Οι οικότοποι είναι λίγοι στην περιοχή και δύο από αυτούς είναι οικότοποι προτεραιότητας για την προστασία της φύσης στην Ευρώπη. Πιο διαδεδομένοι οικότοποι είναι τα φρύγανα, οι μεσογειακοί θαμνώνες από αείφυλλα πλατύφυλλα και τα πευκοδάση.

Πευκοδάση

Το τμήμα της περιοχής που χαρακτηρίζεται σήμερα δρυμός συντηρούσε στο πρόσφατο παρελθόν εντυπωσιακά δάση, τα οποία δεν ήταν μεγάλης ηλικίας, γιατί καίγονταν συχνά. Τα φυτά που αναπτύσσονται στο ξηρόθερμο αυτό κλίμα είναι «πυρόφιλα», δηλαδή έχουν προσαρμοστεί στις πυρκαγιές. Χαρακτηριστικό πυρόφιλο δέντρο είναι η χαλέπιος πεύκη, που αναγεννιέται γρήγορα μετά τις φωτιές. Μεγάλο μέρος από τα εκτεταμένα πευκοδάση της περιοχής κάηκαν το 1985 και από τότε βρίσκονται σε φάση αναγέννησης. Ωστόσο, χρειάζεται να περάσουν μερικά χρόνια μέχρι να βγάλουν καρπό τα νεαρά πεύκα και να ενισχύσουν τη φυσική αναγέννηση του δάσους.

Φυτά

Ένας βοτανικός παράδεισος γεμάτος αγριολούλουδα

Για τους λάτρεις των αγριολούλουδων, ο Εθνικός Δρυμός Σουνίου και οι ακτές της Λαυρεωτικής είναι βοτανικός παράδεισος. Η μεγάλη ποικιλία ειδών οφείλεται στη γεωλογική ποικιλία της περιοχής και στη μικρή επίδραση της βόσκησης (σε σύγκριση με άλλες παράκτιες και νησιωτικές περιοχές όπου υπάρχει υπερβόσκηση από γιδοπρόβατα).

Φυσικοί ανθώνες

Η άνθιση αρχίζει νωρίς και ήδη από το Μάρτιο υπάρχουν λιβάδια με εντυπωσιακά λουλούδια όπως η σιληνή και με ποικιλία από είδη (βίκιοι, ορνιθόγαλα, βολβοί, πολύχρωμα τριφύλλια, λαδανιές, ανεμώνες και άλλα). Αργότερα ανθίζουν πολλά σύνθετα φυτά (όπως οι μαργαρίτες), παπαρούνες κ.ά. Σε όλη τη διάρκεια της άνοιξης υπάρχει μια εντυπωσιακή διαδοχή χρωμάτων και σχηματισμών, κυρίως στα λιβάδια, τα φρύγανα, και τα χέρσα χωράφια. Ακόμη και τον Ιούνιο η ποικιλία των λουλουδιών είναι εκπληκτική, καθώς παραμένουν ανθισμένα πολλά αγκάθια, χωνάκια, μολόχες κ.α. Το φθινόπωρο υπάρχουν αρκετοί ανθώνες με κυρίαρχα είδη τον κρόκο και τα κυκλάμινα. Οι βραχώδεις εξάρσεις χρωματίζονται απ'όλο το έντονο κίτρινο της ανθισμένης στερνπμπεργκίας (*Sternbergia sicula*)

στερνμπεργίες

Οι
Πικροδάφνες

Ορχιδέες

Στην περιοχή φυτρώνουν αρκετά είδη που ανήκουν στα γένη *Ophrys* και *Orchis*. Κοντά στο ναό του Ποσειδώνα, στα τέλη Μαρτίου και όλο τον Απρίλιο ανθίζουν τα είδη όφρυς η πεταλοφόρος, οφρύς η κίτρινη άλλα σπανιότερα. Στο δρυμό και στα ξέφωτα του πευκοδάσους συχνά βρίσκουμε την *Orchis Italica*, διάφορα είδη του γένους *Serapias* κ.α.

και

Παρόλο που οι περισσότερες ορχιδέες
Ορχιδέα του γένους *Serapias*

ανθίζουν νωρίς την άνοιξη, υπάρχει σπάνιο είδος που βγαίνει το φθινόπωρο, η μικροσκοπική λευκή ορχιδέα *Spiranthes spiralis*.

Η ορφύς της Αττικής

Orchis italica

Σπάνια ή εντυπωσιακά είδη

Υπάρχουν φυτά που πλέον δεν συναντιούνται στην Αττική λόγω της αστικοποίησης και των αλλαγών στις χρήσεις γης. Νωρίς την άνοιξη, στις ασβεστολιθικές εξάρσεις, προσελκύουν την προσοχή οι άγριες ίριδες και διάφορα βολβόφυτα με τα έντονα χρώματά τους. Ένα μεγαλοπρεπές φυτό είναι ο νάρθηκας, ένας μάραθος ψηλός σαν δέντρο και σχετικά σπάνιος στην ηπειρωτική Ελλάδα. Το φθινόπωρο, σε βραχώδεις τόπους σε φρύγανα βγαίνει μαζί με τα πρώτα κυκλάμινα και το μικρό μανουσάκι.

ΖΩΑ

Θηλαστικά

Στα σπήλαια της περιοχής έχουν βρεθεί απολιθώματα προϊστορικών ζώων. Αρκούδες και ελάφια ζούσαν εδώ μέχρι το 2^ο αιώνα μ.Χ. Το αγριογούρουνο χάθηκε στις αρχές του προηγούμενου αιώνα και το τσακάλι πριν λίγες δεκαετίες.

Σήμερα, πιο κοινά είδη είναι η αλεπού, ο λαγός, το κουνάβι, ο ασβός που, ωστόσο, παρατηρούνται πολύ δύσκολα.

Η μετανάστευση των πουλιών

Από το Σούνιο περνούν πολλά μεταναστευτικά πουλιά κάθε άνοιξη και φθινόπωρο. Αυτό συμβαίνει επειδή είναι το νοτιότερο ακρωτήριο της ηπειρωτικής Στερεάς Ελλάδας και επομένως, για πολλά πουλιά είναι η πρώτη στεριά που αντικρίζουν όταν καταφτάνουν από την Αφρική και τελευταία στεριά όταν ταξιδεύουν προς το νότο. Με ένα τηλεσκόπιο μπορεί κανείς να δει

κοπάδια από δεκάδες ή εκατοντάδες μεταναστευτικά πουλιά να έρχονται από τη θάλασσα. Χαμηλό στην επιφάνεια της θάλασσας πετούν εκατοντάδες μύχοι, γλαρόνια και άλλα θαλασσοπούλια.

Ο αιγαιογλάρος (είναι ένα από τα σπάνια θαλασσοπούλια που επισκέπτονται τις ακτές του Σούνιου)

Αρπακτικά πουλιά

Τα αρπακτικά πουλιά είναι ίσως τα πιο εντυπωσιακά πουλιά στο Σούνιο. Κατά την ανοιξιάτικη μετανάστευση (Μάρτιος – αρχές Μαΐου) περνούν καλαμίκιρκοι, αετογερακίνες, φιδαιοί και διάφορα είδη γερακιών, μεμονωμένα ή σε μικρές ομάδες. Το φθινόπωρο έχουν παρατηρηθεί είδη εξαιρετικά σπάνια, όπως ο βασιλαετός και το όρνιο. Η αετογερακίνα ο πετρίτης και το πολύ κοινό βραχοκιρκίνεζο φωλιάζουν στο Σούνιο.

Η αετογερακίνα

Χελώνες και άλλα ερπετά

Η χαμηλή βλάστηση του Εθνικού Δρυμού, που συνδυάζει φρύγανα, λιβάδια και διάσπαρτους βράχους, είναι ιδανική για τα ερπετά που χρειάζονται ήλιο και κρυψώνες. Στον δρυμό υπάρχουν φίδια (σαπίτης, σπιτόφιδο, οχιά) και άφθονες σαύρες (γουστέρα, τρανόσαυρα, αβλέφαρος, λιακόνι, σαμιαμίδι κ.ά.). Από τα δύο είδη χερσαίας χελώνας πιο κοινή είναι η κρασπεδωτή, ένα χορτοφάγο είδος που ζει κυρίως σε ακαλλιέργητα χωράφια και άγονους λόφους, αλλά κάνει την εμφάνισή της ακόμα και στους κήπους.

Θαλάσσια ζωή

Το Σούνιο βρίσκεται ανάμεσα σε δύο μεγάλους κόλπους, τον Ευβοϊκό και το Σαρωνικό, και δέχεται τα μεγάλα κύματα του κεντρικού Αιγαίου. Στα βαθιά νερά κοντά στο ακρωτήριο υπάρχουν εντυπωσιακοί υποθαλάσσιοι βραχότοποι, αλλά και λιβάδια με ποσειδωνίες που κυματίζουν στα ρεύματα. Τα λιβάδια της ποσειδωνίας είναι μοναδικό «πεδίο γόνου» για πολλά ψάρια και άλλα ζώα που περνούν τη βρεφική ηλικία τους στις πυκνές «φυκιάδες». Αν και μόλις 70χλμ. από την Αθήνα, οι ακτές του Σουνίου έχουν τη γοητεία των Κυκλάδων.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Η μεταλλευτική ιστορία της Λαυρεωτικής

Η τέχνη της μεταλλευτικής στη Λαυρεωτική γη χάνεται στα βάθη της προϊστορίας. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, η παραγωγή του Λαυρίου εντατικοποιήθηκε το 483 π.Χ. μετά την ανακάλυψη των πλούσιων κοιτασμάτων της Μαρώνειας (σημερινής Καμάριζας). Τα μεταλλεία του αργύρου ονομάζονταν «αργυρεία» και ανήκαν αποκλειστικά στην Αθηναϊκή Πολιτεία, η οποία τα νοίκιαζε σε ιδιώτες έναντι του ενός εικοστού των κερδών τους. Στον άργυρο του Λαυρίου στήριξε ο Θεμιστοκλής την κατασκευή του αθηναϊκού στόλου (στις 314 ελληνικές τριήρεις οι 200 ήταν της Αθήνας) που μαζί με τον υπόλοιπο ελληνικό στόλο κατατρόπωσαν τους Πέρσες στη Σαλαμίνα το 480 π.Χ.

Η παρακμή του Λαυρίου άρχισε με τον Πελοποννησιακό πόλεμο. Το 413 π.Χ. οι Σπαρτιάτες κατέλαβαν τη Λαυρεωτική. Οι δούλοι που εργάζονταν στα μεταλλεία επαναστάτησαν και σταμάτησαν την παραγωγή αργύρου που στήριζε οικονομικά την Αθήνα.

Τα μεταλλεία υπολειπονταν μέχρι τους Ρωμαϊκούς χρόνους, που ήταν για το Λαύριο μια νέα εποχή ακμής. Ακολούθησαν αιώνες απραξίας μέχρι το 1864, που το ελληνικό κράτος αποδέχτηκε την αίτηση του Ιταλού μεταλλευτή I.V. Serpieri και παραχώρησε στην ιταλό - γαλλική εταιρεία Serpieri - Roux de Fraissinet το δικαίωμα εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου στην περιοχή της Καμάριζας. Η εταιρεία αξιοποίησε τις αρχαίες εκβολάδες (μεταλλεύματα με χαμηλή περιεκτικότητα σε μόλυβδο που απέρριπταν οι αρχαίοι μεταλλωρύχοι) και σκουριές (κατάλοιπα από προηγούμενη επεξεργασία των μεταλλευμάτων) που υπήρχαν στην επιφάνεια, για να αποκομίσει τεράστια κέρδη. Την ιταλό -

γαλλική εταιρεία διαδέχτηκε το 1873 η Ελληνική Εταιρία Μεταλλουργείων Λαυρίου, που εκμεταλλεύτηκε τα αρχαία μεταλλευτικά απορρίμματα μέχρι το 1903, που αυτά εξαντλήθηκαν. Παράλληλα, η Γαλλική Εταιρία Μεταλλείων Λαυρίου ασχολήθηκε με την εξόρυξη και επεξεργασία νέων μεταλλευμάτων, από το 1875 μέχρι τη δεκαετία του 1970.

Πως λειτουργούσαν τα ορυχεία

Οι αρχαίοι είχαν αντιληφθεί ότι τα μεταλλεύματα συγκεντρώνονται στις θέσεις όπου τα μάρμαρα βρίσκονται σε επαφή με τους σχιστόλιθους. Αναζητούσαν φλέβες μεταλλεύματος σκάβοντας κάθετα φρεάτια, που πολλές φορές ξεπερνούσαν τα 100μ. βάθος. Μόλις εντόπιζαν μια φλέβα άνοιγαν στοές για να την εκμεταλλευτούν. Οι αρχαίες υπόγειες στοές είναι κατασκευασμένες σε έξι επίπεδα και το συνολικό τους μήκος υπολογίζεται σε εκατοντάδες χιλιόμετρα.

Οι εργάτες ήταν δούλοι, που έσκαβαν με αξίνες, σφυριά και σμίλες στο φως των λυχνariών. Η ατμόσφαιρα ήταν αποπνιχτική στις στοές, που είχαν ύψος 0,6 -1μ. και πλάτος 0,6 - 0,9μ., με αποτέλεσμα οι μεταλλωρύχοι να δουλεύουν ξαπλωμένοι ανάσκελα ή στο πλευρό.

Όταν ανέβαζαν το μέταλλευμα στην επιφάνεια, το μετέφεραν σε εργαστήρια όπου το θρυμμάτιζαν με χειροκίνητους μύλους. Στη συνέχεια, το έπλεναν σε ειδικά πλυντήρια μεταλλευμάτων για να διαχωρίσουν τα ορυκτά ανάλογα με το ειδικό τους βάρος.

Δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία για τις καμίνους, όπου έλιωνε το μέταλλευμα. Ανασκαφές έφεραν στο φως συγκροτήματα καμίνων στην ακτή και τα Μεγάλα Πεύκα. Με την τήξη του γαληνίτη παραγόταν αργυρούχος μόλυβδος, που τον έλιωναν σε μικρά δοχεία για να εξάγουν τον άργυρο.

Ένα υπαίθριο μουσείο αρχαίας μεταλλευτικής τεχνολογίας

Ο Εθνικός Δρυμός Σουνίου είναι γεμάτος με φρεάτια και στοές εξόρυξης, εγκαταστάσεις καθαρισμού μεταλλεύματος, εργαστήρια καμίνων τήξεως, κατοικίες και νεκροταφεία των εργαζομένων στα ορυχεία. Στην κοιλάδα των Μεγάλων Πεύκων αποκαλύφθηκαν τα αρχαιότερα «πλυντήρια» μεταλλεύματος.

Ο Ναός του Ποσειδώνα: αρμονία και λιτότητα

Το ακρωτήριο του Σουνίου ήταν ανέκαθεν σημείο αναφοράς για τους ταξιδιώτες της θάλασσας. Εδώ έρχονταν οι ναυτικοί για να ζητήσουν τη βοήθεια του Ποσειδώνα και της Σουνιάδας Αθηνάς.

Το Σούνιο ήταν τόπος λατρείας του Ποσειδώνα από τον 7ο π.Χ. αιώνα, και πρώτη φορά αναφέρεται στην Οδύσσεια (γ 278). Οι Αθηναίοι έστησαν τους μαρμαρίνους Κούρους στο ιερό τον 6ο αι. π.Χ. και από το 500 π.Χ. άρχισαν να χτίζουν πώρινο δωρικό ναό, τον οποίο κατέστρεψαν οι Πέρσες το 480 π.Χ. Στα χρόνια του Περικλή (444 -440 π.Χ.) χτίστηκε ο μαρμαρίνος ναός του Ποσειδώνα και ένας ναός αφιερωμένος στη Σουνιάδα Αθηνά. Οι δύο ναοί κτίστηκαν με μάρμαρο από το λατομείο που λειτουργούσε στο γειτονικό λόφο της Αγριλέζας (μεταξύ Λεγραινών και Λαυρίου). Το 413 π.Χ. οι Αθηναίοι οχύρωσαν το Σούνιο και τον 3^ο αι. π.Χ. οι Μακεδόνες επέκτειναν τα τείχη και έχτισαν νεώσοικους. Τους επόμενους αιώνες το Σούνιο έπεσε σε παρακμή. Τον 1ο αι. μ.Χ. οι Ρωμαίοι διέλυσαν το ναό της Αθηνάς κα μετέφεραν τα μέλη του στην αθηναϊκή Αγορά.

Στα νεότερα χρόνια το ακρωτήριο με τους λευκούς κίονες ονομάστηκε «Κάβο - Κολόνες». Το ζωγράφισαν πολλοί ρομαντικοί, το ύμνησε ο Βύρωνας

και το επισκέφτηκαν ταξιδιώτες από όλες τις γωνιές της γης για να αντικρίσουν την αρμονική συνύπαρξη του με τη λιτή φύση της Λαυρεωτικής.

Προστασία

Ο Εθνικός Δρυμός Σουνίου ιδρύθηκε το 1971 για να προστατευτεί το μεγαλύτερο δάσος της νότιας Αττικής και το ξεχωριστό πολιτισμικό τοπίο. Ο πυρήνας του δρυμού βρίσκεται στο νότιο άκρο της ομαλής λοφοσειράς Έλαφος - Βίγλα, βόρεια από το ακρωτήριο του Σουνίου. Ο μικρός πυρήνας (7500στρ.) περιβάλλεται από την πολύ μεγαλύτερη περιφερειακή ζώνη (27500στρ.), που εκτείνεται ως την Πλάκα Κερατέας. Η περιοχή του Δικτύου NATURA 2000 περιλαμβάνει ολόκληρο τον Εθνικό Δρυμό, την περιοχή δυτικά του ακρωτηρίου και τη θάλασσα γύρω από το ακρωτήριο και τη νησίδα Πατρόκλου (συνολικά 51500στρ.).

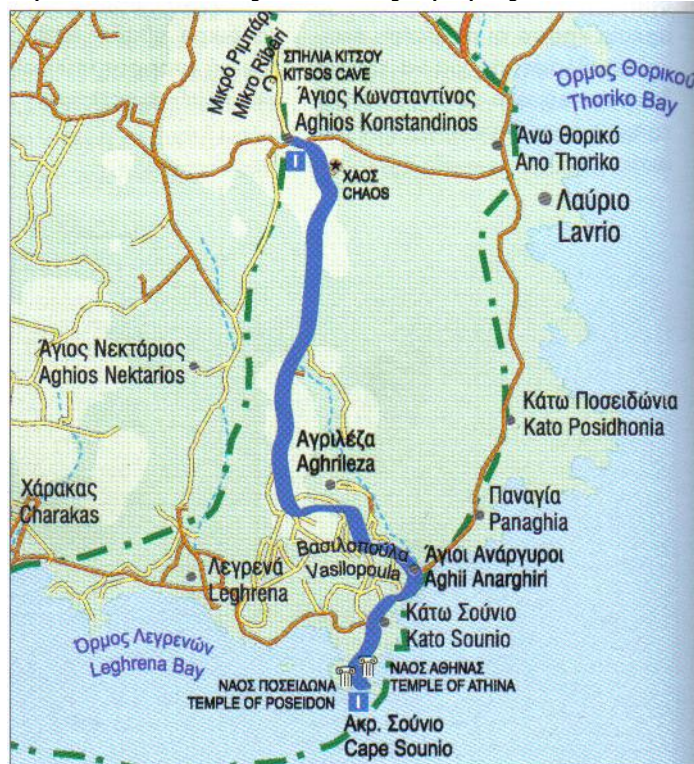
Η μικρή απόσταση από την Αθήνα κάνει το Σούνιο ιδανικό τόπο εξοχικής κατοικίας και η ανεπαρκής προστασία επιτρέπει την οικοδόμηση σε τοποθεσίες που ζημιώνουν το τοπίο. Αντίθετα, η παραδοσιακή γεωργία και η κτηνοτροφία έχουν εγκαταλειφθεί τις τελευταίες δεκαετίες. Μαζί τους χάνεται η ευνοϊκή επίδραση που είχαν τα παλιά σταροχώρα στα μικρά λουλούδια των αγρών, στα έντομα και στα πουλιά που τρέφονται με αυτά. Οι πυρκαγιές ήταν πάντα συνηθισμένες στα μεσογειακά δάση και θαμνώνες του Σουνίου. Από τα αρχαία χρόνια οι άνθρωποι έκαιγαν τη βλάστηση για να εξορύξουν πιο εύκολα τα μεταλλεύματα και για να δημιουργήσουν βοσκότοπους.

Στα πρόσφατα χρόνια, ανάβουν φωτιές με σκοπό να δημιουργήσουν οικόπεδα για αγοραπωλησία. Η τελευταία μεγάλη πυρκαγιά έκαψε το 1985 το μεγαλύτερο μέρος από τα πευκοδάση του Δρυμού. Ωστόσο, η βλάστηση αναγεννιέται και σταδιακά αποκτά την όψη ψηφιδωτού φτιαγμένου από δάσος, θαμνώνες, φρύγανα και μικρά λιβάδια, καθώς η οικολογική ισορροπία επανέρχεται στις καμένες περιοχές.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΡΥΜΟΥ

Αγ. Κωνσταντίνος - Εθνικός Δρυμός Σουνίου - ακρωτήριο Σούνιο

Ένας στενός ασφαλτόδρομος διασχίζει μεγάλο μέρος του δρυμού ακολουθώντας τη διαδρομή Λαύριο - Αγ. Κωνσταντίνος - Αγριλέζα - Αγ. Ανάργυροι Σουνίου για να καταλήξει στο ακρωτήριο και το ναό του Ποσειδώνα. Η διαδρομή με αυτοκίνητο προσφέρει μια πρώτη εικόνα του δρυμού και δίνει πολλές ευκαιρίες για στάση και επίσκεψη σε αξιοθέατα. Μόλις 1χλμ. νότια από τον Αγ. Κωνσταντίνο υπάρχουν υπολείμματα πευκοδάσους και χαρακτηριστικοί στρογγυλεμένοι λόφοι. Αξίζει να σταματήσει κανείς στο Χάος, γεωλογικό σχηματισμό που περιγράφεται πιο κάτω. Συνεχίζουμε νότια προς τον Εθνικό Δρυμό προσπερνώντας πολλά αρχαία ορυχεία και χώρους επεξεργασίας μεταλλευμάτων. Στην έρημη αυτή περιοχή θα βρούμε διάσπαρτους ερειπωμένους οικισμούς, καμίνια, στοές και φρεάτια εξόρυξης. Δεν υπάρχουν

σημαδεμένα μονοπάτια, αλλά η περιήγηση είναι εύκολη σε όλη τη διαδρομή ως τη διασταύρωση με τον παραλιακό δρόμο, κοντά στο ακροτήριο Σουνίου. Κατεβαίνοντας από τον ναό του Σουνίνιου προς την παραλία συναντάμε μικρά κοπάδια νησιώτικες πέρδικες έτοιμες να πετάξουν προς τη θάλασσα. Στους απότομους γκρεμούς φυτρώνουν αγριολούλουδα και φωλιάζουν γαλαζοκότσοφες.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ

Στη Σπηλιά του Κίτσου

Αγ. Κωνσταντίνος - Σπηλιά του Κίτσου

Σε απόσταση δύο περίπου χιλιομέτρων βόρεια από τον Αγ. Κωνσταντίνο, κοντά στην κορυφή ενός βραχώδους λόφου, βρίσκεται η Σπηλιά του Κίτσου. Η σπηλιά κατοικήθηκε πριν 40000 χρόνια, στη διάρκεια της Παλαιολιθικής και της Νεολιθικής εποχής. Αρχαιολογικές έρευνες έφεραν στο φως οψιδιανό της Μήλου, πήλινα σκεύη για την κυτέλλωση του αργύρου και μια χάλκινη περόνη του 5300 π.Χ.. Στα νεότερα χρόνια η σπηλιά ήταν το λημέρι του ξακουστού λήσταρχου Κίτσου, που μαζί με τους άνδρες του όργωνε την περιοχή γύρω στο 1860.

Από τον Αγ. Κωνσταντίνο φτάνουμε, μετά από περίπου μία ώρα πεζοπορίας σε ανηφορικό χωματόδρομο, κάτω από τη βραχώδη κορυφή Μικρό Ριμπάρι στην ανατολική πλαγιά της οποίας βρίσκεται η Σπηλιά του Κίτσου. Στη διαδρομή διασχίζουμε πυκνά δάση χαλεπίου πεύκης. Τα πεύκα ποικίλουν σε ηλικία επειδή τμήματα του δάσους έχουν καεί σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Μετά το χωματόδρομο παίρνουμε το μονοπάτι στα αριστερά του δρόμου. Περπατάμε ανάμεσα σε αγκαθωτούς ασπάλαθους, πουρνάρια και φρύγανα ώσπου συναντούμε εντυπωσιακούς βραχώδεις σχηματισμούς, μεγάλα έγκοιλα σαν καμάρες και τεράστιους βράχους που έχουν κατακυλήσει από την κορυφή του λόφου. Πολύχρωμες λειχήνες, κίτρινες ή άσπρες, ξεχωρίζουν πάνω στο γκρίζο βράχο, ενώ καταπράσινα βρύα φυτρώνουν σε πιο σκιερές θέσεις. Στις ρωγμές των βράχων φυτρώνουν χασμόφυτα. Από το Μικρό Ριμπάρι, την κορυφή πάνω από τη σπηλιά, έχουμε πανοραμική θέα σε όλη τη νότια Αττική, το Σαρωνικό, τη Μακρόνησο το νότιο Ευβοϊκό. Στην κορυφή υπάρχει μικρό ξύλινο παρατηρητήριο και, πιο μακριά μια κεραία κινητής τηλεφωνίας. Το φθινόπωρο ανθίζουν παντού κρόκοι του Κάρταϊτ, κολχικά και κυκλάμινα.

Διαμονή και φαγητό

Υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία στο Σούνιο. Για φαγητό, υπάρχει ψάρι στις ταβέρνες του Λαυρίου ή της Νέας Φώκαιας καθώς και νόστιμα ψητά στον Αγ. Κωνσταντίνο. Η καλύτερη λύση θα ήταν ένα λιτό γεύμα δίπλα στη φύση, στις πλαγιές των γύρω λόφων ή σε κάποια παραλία.

Καταλύματα

Όνομα	Οικισμός	Τηλ.	Κατηγ. Αρ. Κλ
AEGEON	Σούνιο	22920 39200	A 45
BELLE EPOQUE	Σούνιο	22920 27130	Γ 16
CAPE SOYNION BEACH	Σούνιο	22920 39391	A 500
NEPTVNE VILLAS	Σούνιο	22920 22171	A 75
SARON	Σούνιο	22920 39144	Γ 28

Χρήσιμα τηλέφωνα

Δασαρχείο	Σουνίου....22920 60880
Δήμος	Λαυρεωτικής...22920 28021
Ορυκτολογικό Μουσείο	Λαυρίου.....22920 26270
Αρχαιολογικό Μουσείο	Λαυρίου.....22920 22817

www.

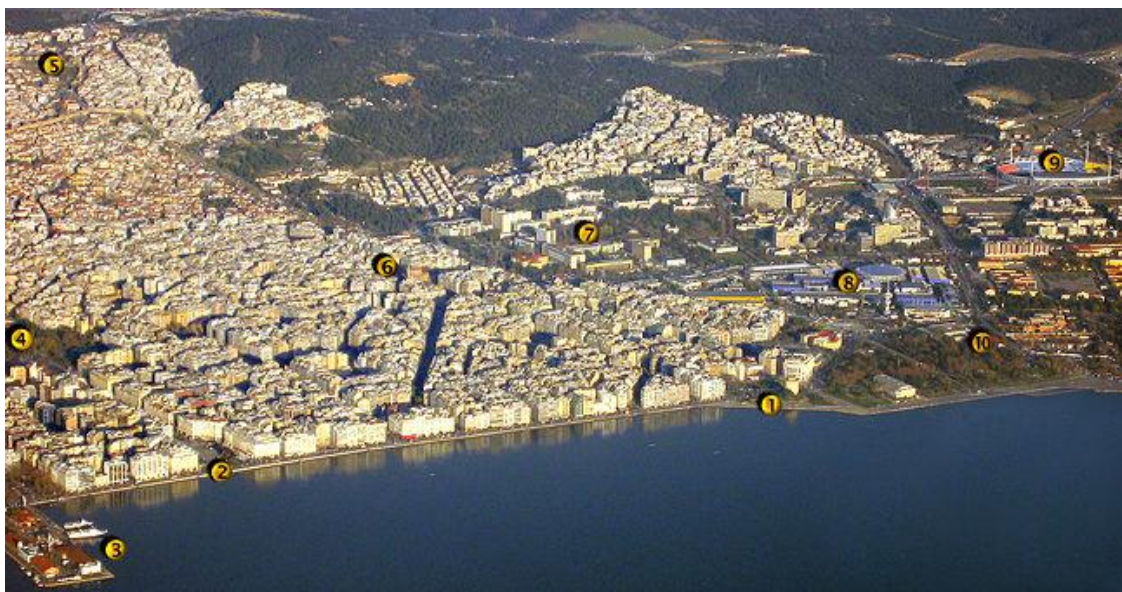
Εθνικό δρυμός Σουνίου www.eranet.gr/lavrio.html.gwoods.html
Λαύριο www.eranet.gr/lavrio.html.gmunicip.html
Υπουργείο Τουρισμού www.mintour.gr

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Η ΝΥΜΦΗ ΤΟΥ ΘΕΡΜΑΪΚΟΥ

Η Θεσσαλονίκη είναι μία ιστορική πόλη της Ελλάδας και των Βαλκανίων. Στη μακρά ιστορική της πορεία βρέθηκε υπό την κατοχή διαφόρων λαών και απετέλεσε τόπο πολιτισμικής σύγκλισης πολλών εθνοτήτων. Από το 1912 και τη λήξη του Α' Βαλκανικού Πολέμου αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του σύγχρονου ελληνικού κράτους και σήμερα είναι η μεγαλύτερη πόλη της Μακεδονίας και πρωτεύουσα της περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, με πληθυσμό 800.764 κατοίκους (2001).

Η ίδρυσή της συμπίπτει με την αρχή της ελληνιστικής εποχής, την ανάληψη δηλαδή της οικουμενικής αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου από τους επιγόνους του και την κυριαρχία του ελληνικού πολιτισμού στο μεγαλύτερο τμήμα του γνωστού, για τον τότε δυτικό άνθρωπο, κόσμου. Ο κληρονόμος του βασιλείου της Μακεδονίας και σύζυγος της ετεροθαλούς αδελφής του Αλεξάνδρου, Κάσσανδρος, ίδρυσε την πόλη συνενώνοντας 26 πολίχνες, που βρίσκονταν γύρω από το Θερμαϊκό κόλπο, και της έδωσε το όνομα της γυναίκας του, θυγατέρας του Φιλίππου Β', Θεσσαλονίκης (όνομα που προήλθε μετά από επιτυχή έκβαση μάχης επί των Θεσσαλών).

1. Λευκός Πύργος 2. Πλατεία Αριστοτέλους 3. Επιβατικό Λιμάνι 4. Ρωμαϊκή Αγορά 5. Επταπύργιο (Ακρόπολη) 6. Ροτόντα 7. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο 8. Διεθνής Έκθεση 9. Καυταντζόγλειο Στάδιο 10. Αρχαιολογικό Μουσείο

Γεωγραφία

Η Θεσσαλονίκη βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του σημερινού νομού Θεσσαλονίκης, στο μυχό του Θερμαϊκού κόλπου.

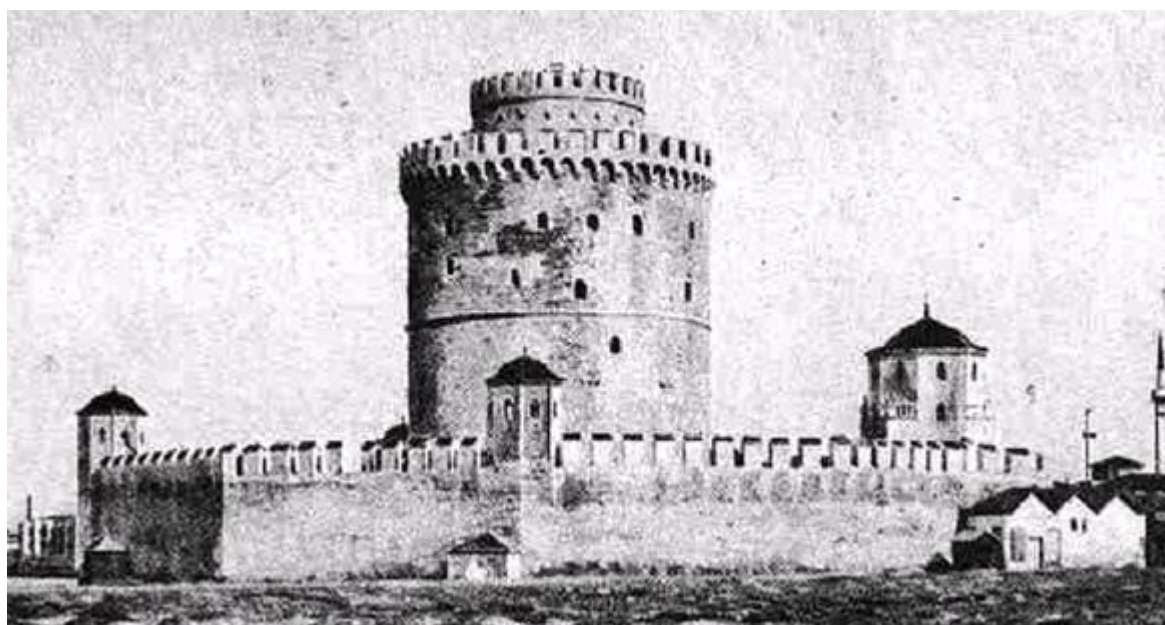
Βόρεια-Βορειοανατολικά της πόλης υψώνεται ο Χορτιάτης, φυσική οχύρωση και πηγή μέρους του νερού που χρησιμοποιείται για την ύδρευσή της. Βορειοδυτικά απλώνεται η πεδιάδα της Θεσσαλονίκης, που συμπληρώνει τις ανάγκες της Θεσσαλονίκης σε ύδρευση. Η πεδιάδα ευνόησε την οικονομική ανάπτυξη της πόλης και της γύρω περιοχής, καθώς σχηματίστηκε (περίπου τον 1ο π.Χ. αιώνα) από τις προσχώσεις των ποταμών που διαρρέουν το νομό κι έτσι είναι ιδιαίτερα εύφορη.

Οι τρεις αυτοί ποταμοί, ο Αξιός, ο Λουδίας και ο Γαλλικός, εκβάλλουν δυτικά της πόλης ενώ ακόμα νοτιότερα εκβάλλει ο Αλιάκμονας. Οι ποταμοί αποτέλεσαν και φυσικά υδάτινα κωλύματα σε προσπάθειες προσέγγισης της πόλης από τα νότια· η διάβαση του Γαλλικού ποταμού από τα ελληνικά στρατεύματα, το 1912, οριστικοποίησε την άνευ όρων παράδοση των Οθωμανών. Το δέλτα του Αξιού αποτελεί υγροβιότοπο 22.000 στρεμμάτων ιδιαίτερης σημασίας, που προστατεύεται από τη συνθήκη Ραμσάρ.

Η θέση της πόλης στην ευρύτερη περιοχή Μακεδονίας-Θράκης, η ύπαρξη του λιμανιού της ως φυσικής πύλης της περιοχής αυτής προς τη θάλασσα αλλά και η φυσική οχύρωσή της καθιστούν τη Θεσσαλονίκη αφενός σημαντικό στρατηγικό σημείο, αφετέρου εμπορικό, συγκοινωνιακό και πολιτισμικό σταυροδρόμι από την αρχαιότητα έως και τα σημερινά χρόνια

Κλίμα

Το κλίμα της Θεσσαλονίκης είναι μεσογειακό και υγρό σε ποσοστό 60% που ενίοτε φτάνει και το 100%. Γενικότερα πάντως, η Θεσσαλονίκη απολαμβάνει αρκετές ηλιόλουστες μέρες κατά την διάρκεια του έτους. Η μεγαλύτερη θερμοκρασία που έχει σημειωθεί, είναι τον Ιούλιο, που έφτασε τους 43ο C και η χαμηλότερη κατά τους χειμερινούς μήνες στους -12ο C. Κατά το υπόλοιπο, το κλίμα είναι ήπιο και η μέση ετήσια θερμοκρασία της, φτάνει τους 20ο C.

Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα και αλική Κίτρους

Στις δυτικές ακτές του Θερμαϊκού κόλπου βρίσκεται ένας από τους πιο αξιόλογους υγροτόπους της Ελλάδας. Ξεκινώντας από τη Θεσσαλονίκη συναντάμε προς τα δυτικά τη λιμνοθάλασσα Καλοχωρίου, τις εκβολές του Γαλλικού ποταμού, το δέλτα του Αξιού, τις εκβολές του Λουδία, το δέλτα του Αλιάκμονα και νοτιότερα την Αλυκή Κίτρους. Αυτό το σύμπλεγμα υγροτόπων παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία, χάρη στη συνεχή δράση του νερού (γλυκού και αλμυρού, επιφανειακού και υπόγειου) σε συνδυασμό με τις κλιματικές συνθήκες. Εδώ έχουν παρατηρηθεί πάνω από 250 είδη πουλιών. Ανάμεσα τους υπάρχουν πολλά είδη που κινδυνεύουν, όπως η λαγγόνα, ο αργυροπελεκάνος, η χαλκόκοτα, η χουλιανομούτα κ.ά.

Κατά την περίοδο της μετανάστευσης (άνοιξη και φθινόπωρο) χιλιάδες πουλιά σταματούν λίγες ημέρες στον υγρότοπο για να ξεκουραστούν. Οι υγρότοποι προσφέρουν τροφή και καταφύγιο σε πολλά άλλα είδη πανίδας, όπως η βίδα, το τσακάλι, ο λαγόγυρος κ.ά. Οι άνθρωποι ασχολούνται ως επί το πλείστον με αγροτικές και αλιευτικές δραστηριότητες, κυρίως όμως με ρυζοκαλλιέργεια και μυδοκαλλιέργεια.

Ο υγρότοπος δέλτα Αξιού - Λουδία -Αλιάκμονα είναι ένας από τους 10 υγροτόπους Ραμσάρ της Ελλάδας. Τμήματα του προστατεύονται από διεθνείς συμβάσεις, κοινοτικές οδηγίες και την ελληνική νομοθεσία. Ανάμεσα τους υπάρχουν πολλά είδη που κινδυνεύουν, όπως η λαγγόνα, ο αργυροπελεκάνος, η χαλκόκοτα, η χουλιανομούτα κ.ά.

Γεωγραφία

Ο υγρότοπος δέλτα Αξιού -Λουδία - Αλιάκμονα βρίσκεται στις δυτικές ακτές του Θερμαϊκού κόλπου και καταλαμβάνει εκτάσεις των Νομών Θεσσαλονίκης, Ημαθίας και Πιερίας.

Είναι ένα μεγάλο σύμπλεγμα υγροτόπων, που περιλαμβάνει τμήματα των ποταμών Γαλλικού, Αξιού, Λουδία και Αλιάκμονα με τις εκβολές τους, τις λιμνοθάλασσες Καλοχωρίου και Αγαθούπολης, καθώς και την Αλυκή Κίτρους.

Ο Γαλλικός

Στην αρχαιότητα ήταν γνωστός ως «Εχέδωρος» (από το ρήμα «έχω» και το ουσιαστικό «δώρο») γιατί τα νερά του ήταν γεμάτα με ψήγματα χρυσού. Εκβάλλει στο Θερμαϊκό κόλπο μετά από διαδρομή 65χλμ. Σήμερα δεν έχει επιφανειακή ροή παρά μόνο μετά από έντονες βροχοπτώσεις. Λίγο πριν από τις εκβολές του σχηματίζει τρεις λιμνούλες, που συγκρατούν νερό σ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Ο Αξιός

Ο Αξιός ή Βαρδάρης, έχει μήκος 380χλμ. και είναι ένας από τους μεγαλύτερους ποταμούς της Βαλκανικής χερσονήσου. Ο Όμηρος τον αποκαλεί «ευρυρρέοντα» και «ευρυρρέεθρο». Πηγάζει από το όρος Σκάρδος, στην πρώην Γιουγκοσλαβία, στο έδαφος της οποίας βρίσκεται και το μεγαλύτερο μέρος του. Σε ελληνικό έδαφος, ρέει για περίπου 80χλμ. και εκβάλλει σχηματίζοντας δέλτα στο Θερμαϊκό κόλπο, νοτιοδυτικά της Θεσσαλονίκης.

Ο Αξιός ήταν πλωτός κατά την αρχαιότητα και τους βυζαντινούς χρόνους. Μέχρι το 1930 κυλούσε ανατολικά της Χαλάστρας, εκεί όπου σήμερα βρίσκονται οι παλιομάνες (παλιές κοίτες) του, Αξιού. Επειδή όμως είχε αβαθή κοίτη, συχνά ξεχείλιζε πλημμυρίζοντας την πεδιάδα και απειλώντας με αποκλεισμό το λιμάνι τη Θεσσαλονίκης. Έτσι, το 1934, άνθρωποι τον εξέτρεψαν στη σημερινή θέση του (δυτικά της Χαλάστρας), ευθυγραμμίζοντας την κοίτη του με αντιπλημμυρικά αναχώματα. Με αυτό τον τρόπο κατάφεραν να καλλιεργήσουν νέες και εξαιρετικά εύφορες εκτάσεις, ενώ το καινούργιο δέλτα σχηματίστηκε στη θέση που βρίσκεται σήμερα.

Ο Λουδίας

Με μήκος περίπου 40χλμ., είναι ο μικρότερος από τους τέσσερις ποταμούς του υδροτόπου. Πηγάζει από τα όρη Βέρμιο και Πάικο και εκβάλλει στο Θερμαϊκό κόλπο, μεταξύ των εκβολών του Αλιάκμονα και του Αξιού, χωρίς να σχηματίζει δέλτα. Η κοίτη του, ευθυγραμμισμένη και πολύ βαθιά, λειτουργεί και ως αποστραγγιστικό κανάλι για το μεγαλύτερο μέρος της πεδιάδας της Θεσσαλονίκης.

Ο Αλιάκμονας

Με μήκος 350χλμ. είναι ο μεγαλύτερος σε μήκος ελληνικός ποταμός. Οι πηγές του βρίσκονται στα όρη Γράμμο και Βόιο και οι εκβολές του σχηματίζουν ένα εκτεταμένο δέλτα στο νότιο τμήμα του Θερμαϊκού κόλπου. Στην αρχαία μυθολογία, ο Αλιάκμονας ήταν ποτάμια θεότητα, προσωποποίηση του ομώνυμου ποταμού της Μακεδονίας και, σύμφωνα με τον Ησίοδο, γιος του Ωκεανού και της Πηθύος.

Πρόσβαση

Υπάρχει πρόσβαση στην υδροτοπική περιοχή από πολλά σημεία της Νέας Εθνικής Οδού Θεσσαλονίκης - Κατερίνης.

Ξεκινώντας από τη Θεσσαλονίκη, ακολουθούμε τη Ν.Ε.Ο. και στρίβουμε:

- αριστερά προς Καλοχώρι, για τη λιμνοθάλασσα Καλοχωρίου και τις εκβολές του Γαλλικού.
- δεξιά προς Χαλάστρα, για το δέλτα Αξιού.

- δεξιά προς Κύμινα - Ν. Μάλγαρα, για τις εκβολές του Λουδία.
 - δεξιά προς Κλειδί, για το δέλτα του Αλιάκμονα.
 - δεξιά προς Ν. Αγαθούπολη, για τη λιμνοθάλασσα της Αγαθούπολης.
 - δεξιά προς Ν. Αγαθούπολη, για τη λιμνοθάλασσα της Αλυκής Κίτρους.
- Μετά τη Ν. Αγαθούπολη ακολουθούμε τον επαρχιακό δρόμο Μεθώνης - Μακρύγιαλου, ως το λιμανάκι του Κίτρους.

Γεωλογία

Η περιοχή έχει ήπιο ανάγλυφο και διαμορφώθηκε στη διάρκεια του Τεταρτογενούς από τις προσχώσεις των ποταμών, που σχημάτισαν μια εκτεταμένη δελταϊκή περιοχή. Αποτελείται από τεταρτογενείς ολοκαινικούς σχηματισμούς με βάθος ως 55μ. και από άνω πλειστοκαινικούς σχηματισμούς με βάθος ως 110μ. Οι γεωλογικοί αυτοί σχηματισμοί εναλλάσσονται σε στρώσεις και διακρίνονται σε υποκατηγορίες ανάλογα με την ηλικία και τη φάση ιζηματογένεσης. Τα εδάφη στον υγρότοπο είναι αργιλώδη, πηλώδη και αμμώδη.

Κλίμα

Το κλίμα στον υγρότοπο είναι ηπειρωτικό στο βόρειο τμήμα της λεκάνης απορροής των ποταμών, αλλά μεσογειακό στην παράκτια ζώνη και τις εκβολές των ποταμών, όπου υπάρχει διαρκώς νερό ανεξάρτητα από τις βροχοπτώσεις. Η μέση ετήσια θερμοκρασία του αέρα είναι 14οc, με τη μέγιστη τον Ιούλιο (25 - 27°0) και την ελάχιστη το Φεβρουάριο (5°c).

Πιο βροχεροί μήνες είναι ο Νοέμβριος και ο Δεκέμβριος, ενώ πιο ξεροί είναι ο Ιούλιος κι ο Αύγουστος.

Πιο χαρακτηριστικός άνεμος είναι ο Βαρδάρης, ένας ψυχρός και ξηρός βόρειος - βορειοδυτικός άνεμος που φυσάει κυρίως το χειμώνα από την κοιλάδα του Αξιού, με συχνότητα περίπου 40 ημερών και ταχύτητα ως και 8 μποφόρ. Η πνοή του ισχυρού αυτού ανέμου κατεβάζει απότομα τη θερμοκρασία και την υγρασία, διαλύει την ομίχλη και βοηθάει στον «καθαρισμό» της ατμόσφαιρας της περιοχής.

Το καλοκαίρι επικρατούν νότιοι και νοτιοανατολικοί άνεμοι, που αυξάνουν την υγρασία και θολώνουν την ατμόσφαιρα.

Βλάστηση

Η βλάστηση που συναντάμε στην περιοχή του υγρότοπου καθορίζεται από την παρουσία του νερού (επιφανειακού και υπόγειου, μόνιμου και εποχικού) και την περιεκτικότητα του σε άλατα, σε συνδυασμό με τις εδαφικές και κλιματικές συνθήκες. Έτσι, μπορούμε να διακρίνουμε επτά χαρακτηριστικές ζώνες βλάστησης:

- **Θινική:** σε αμμώδη παράκτια εδάφη. Στην περιοχή παρατηρείται στις θίνες της Αλυκής Κίτρους.
- **Αλοφυτική:** σε εκτεταμένες παραλιακές εκτάσεις όπου είναι έντονη η επίδραση του θαλασσινού νερού. Στους αλμυρόβαλτους του δέλτα των ποταμών Αξιού και Αλιάκμονα επικρατεί η αρμυρήθρα, που το

φθινόπωρο έχει έντονο κόκκινο χρώμα και χρωματίζει όλη την παράκτια ζώνη.

- **Θαμνώνες με αρμυρίκια:** κατά μήκος της κοίτης των ποταμών, σχηματίζονται δασύλλια με αρμυρίκια, που πυκνώνουν όσο απομακρυνόμαστε από τη θάλασσα.
- **Λειμώνες με βούρλα:** σε περιοχές όπου επικρατεί το γλυκό νερό μπορεί κανείς να συναντήσει λιβάδια με βούρλα. Συχνά βρίσκονται και ανάμεσα στους θαμνώνες με αρμυρίκια, κατά μήκος της όχθης των ποταμών.
- **Καλαμώνες:** σε περιοχές όπου επικρατεί το γλυκό νερό. Αναπτύσσονται κυρίως κατά μήκος τάφρων και καναλιών, κοντά σε όχθες και προστατευτικά ανχώματα ποταμών, καθώς και σε έλη. Πιο χαρακτηριστικά είδη είναι το αγριοκάλαμο και το ψαθί. Οι καλαμιώνες έχουν μεγάλη σημασία για προστατευόμενα είδη πουλιών (πορφυροτσικνιάδες κ.ά.) που φωλιάζουν σε αυτούς.
- **Υδροφυτική (υδρόβια):** σε ποταμούς, κανάλια, ορυζώνες και στα ρηχά νερά των εκβολών παρατηρούνται διάφοροι τύποι υδρόβιας βλάστησης (εφυδατικά, υφυδατικά και πλευστόφυτα είδη). Τα περισσότερα είδη της υδρόβιας βλάστησης είναι δείκτες της καλής οικολογικής κατάστασης των νερών. Πιο συνηθισμένα είδη είναι η φακή του νερού, το κερατόφυλλο και ο ποταμογείτονας.
- **Παρόχθια δενδρώδης:** κυρίως στις όχθες και στις νησίδες των ποταμών Αξιού και Αλιάκμονα. Σχηματίζει χαρακτηριστικά παραποτάμια δάση από ιπιές, λεύκες και σκλήθρο. Η παρόχθια δενδρώδης βλάστηση είναι αναντικατάστατο καταφύγιο και χώρος αναπαραγωγής για τα ζώα και τα πουλιά. Επίσης, όταν είναι καλοδιατηρημένη, προσφέρει προστασία από τις πλημμύρες.

Στην περιοχή του υγροτόπου έχουν καταγραφεί 12 τύποι οικοτόπων, που περιλαμβάνονται στην Οδηγία 92/43 της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

1. Εκβολές ποταμών.
2. Λιμνοθάλασσες. Καταλαμβάνει το 0,2% της προστατευόμενης περιοχής. Μπορούμε να τον παρατηρήσουμε στην περιοχή του Καλοχωρίου και στην περιοχή της Αγαθούπολης. Ο συγκεκριμένος τύπος οικοτόπου προστατεύεται με προτεραιότητα.
3. Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι.
4. Μονοετής βλάστηση μεταξύ των ορίων πλημμυρίδας και αμπώτι-δας.
5. Μονοετής βλάστηση με *salicornia* και άλλα είδη των λασπωδών και αμμωδών ζωνών.
7. Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*). Παρατηρούνται σε όλο το μήκος της παράκτιας ζώνης.
6. Μεσογειακά αλίπεδα (*Juncetalia maritimi*).
8. Ευχροφικές φυσικές λίμνες με βλάστηση τύπου *Magnopotamion* ή *Hydrocharition*. Περιλαμβάνουν: α) ελεύθερα πλέοντα υδρόφυτα (λεμόμορφα, σαλβινιόμορφα, υδροχαριόμορφα), β) τελείως βυθισμένα στο νερό υδρόβια μακρόφυτα (μεσοπλευστόφυτα), γ) υφυδατικά μακρόφυτα.
9. Ποταμοί της Μεσογείου με μόνιμη ροή. *Paspalo-Agrostidion* και πυκνή βλάστηση με μορφή παραπετάσματος από *Salix* και *Populus alba* κατά μήκος των όχθων τους.
10. Μεσογειακοί λειμώνες με υψηλές πόες και βούρλα (*Molinio-Holoschoenion*).
11. Δάση στοές με *Salix alba* και *Populus alba*. Πρόκειται για τα παρόχθια δάση των ποταμών με ιπιές και λεύκες.
12. Παρόχθια δάση - στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio - Tamariceteae*) και της νοτιοδυτικής Ιβηρικής χερσονήσου (*Securinegion tinctoriae*).

Φυτά

Στην περιοχή του υγρότοπου έχουν καταγραφεί περισσότερα από 500 είδη και υποείδη φυτών. Τα περισσότερα είναι φυτά προσαρμοσμένα στην άμμο, στη μεγάλη συγκέντρωση αλατιού στο έδαφος, στην αφθονία νερού. Στη διάρκεια του έτους τα φυτά αλλάζουν χρώματα, έτσι ώστε κάθε φορά που επισκεπτόμαστε τον υγρότοπο να αντικρίζουμε ένα διαφορετικό τοπίο.

Σπάνια Προστατευόμενα φυτά

Ορισμένα είδη, όπως οι μικρές φτέρες του νερού σαλβίνια και αζόλη, θεωρούνται σπάνια σε όλη την Ευρώπη. Στη λιμνοθάλασσα Καλοχωρίου βρέθηκε το σπάνιο είδος *Suaeda altissima*.

Ρομουλέα στις θίνες του Κίτρου

Το μοναδικό φυτό που προστατεύεται από Προεδρικό Διάταγμα είναι ο κρίνος της θάλασσας, που φυτρώνει στις θίνες της Αλυκής Κίτρου. Τα τελευταία χρόνια έχει περιοριστεί πολύ η εξάπλωση του εξαιτίας της ολοένα αυξανόμενης τουριστικής δραστηριότητας, που έχει αλλοιώσει τους οικοτόπους εξάπλωσης του είδους. Αν επισκεφθούμε καλοκαίρι (ως τα μέσα Σεπτεμβρίου) τις θίνες της Αλυκής Κίτρου, θα αντικρίσουμε τους ανθισμένους κατάλευκους θαλασσόκρινους που χαρίζουν ξεχωριστή ομορφιά στο τοπίο.

ΖΩΑ

Οι υγρότοποι είναι από τα πιο παραγωγικά οικοσυστήματα. Το άφθονο οργανικό υλικό και το υψηλό ποσοστό υγρασίας δημιουργούν υψηλή βιολογική ποικιλότητα και υποστηρίζουν ένα σύνθετο πλέγμα τροφικών σχέσεων (ζωοπλαγκτόν, ασπόνδυλα, ψάρια, αμφίβια, ερπετά, πτηνά και θηλαστικά). Πολλοί επιστήμονες έχουν παρομοιάσει τους υγρότοπους με κιβωτούς ζωής, επειδή περιέχουν πολύ μεγάλο αριθμό ειδών χλωρίδας, πανίδας και βιοτόπων.

ΨΑΡΙΑ

Στην περιοχή υπάρχουν τρεις κατηγορίες ψαριών:

- Ψάρια γλυκού νερού, που ζουν στα ποτάμια (γουλιανός, περκί, βελονίτσα, γριβάδι, μουστάκας, μαυροτσιρώνι). Στα νερά του Αξιού ζουν 33 είδη ψαριών (30 αυτόχθονα και 3 ξενικά), ενώ στον Αλιάκμονα ζουν 30 είδη (26

αυτόχθονα και 4 ξενικά). Τα περισσότερα αυτόχθονα είδη είναι κοινά στους δυο ποταμούς. Το μαυροτσιρώνι είναι είδος ενδημικό της κεντρικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας, ενώ ο μουστάκας είναι υποείδος ενδημικό που απειλείται με εξαφάνιση.

- Ψάρια του εκβολικού συστήματος, που μπορούν να αντέξουν μεγάλο εύρος αλατότητας (λαβράκια, κέφαλοι, γοβιοί).
- Ψάρια αλμυρού νερού, με είδη που απαντούν σε όλο το Θερμαϊκό κόλπο. Οι εκβολές και η αβαθής παράκτια ζώνη της θάλασσας έχουν πολύ μεγάλη σημασία για την αναπαραγωγή των ψαριών.

ΑΜΦΙΒΙΑ ΚΑΙ ΕΡΠΕΤΑ

Από περιστασιακές παρατηρήσεις έχουν βρεθεί 7 είδη αμφιβίων (κυρίως, φρύνοι και βάτραχοι) και 15 είδη ερπετών (φίδια, σαύρες, στεριανές χελώνες και νεροχελώνες) στην περιοχή του υγρότοπου. Σημαντικότερη για την ερπετοπανίδα περιοχή είναι η λιμνοθάλασσα Αλυκής Κίτρους, όπου έχουν εντοπιστεί οι πυκνότεροι πληθυσμοί μεσογειακής χελώνας σε ολόκληρη την Ευρώπη (25 -100 άτομα ανά στρέμμα).

Hyla Arborea (Δενδροβάτραχος)

Στις περιοχές με έλη γλυκού νερού ζουν τα 2 είδη νεροχελώνας. Ανάμεσα στους αμμόλοφους μπορούμε να συναντήσουμε σαμιαμίδα, σαύρες (όπως η τρανόσαυρα) και φίδια (όπως ο λαφιάτης). Στα αργοκίνητα νερά ενός ποταμού μπορεί να μας ξαφνιάσει η εμφάνιση ενός νερόφιδου. Όλα τα παραπάνω ερπετά, καθώς και 3 από τα αμφίβια της περιοχής (δενδροβάτραχος, κοκκινοβάτραχος, φρύνος) είναι προστατευόμενα.

ΠΟΥΛΙΑ

Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί 215 είδη, από τα οποία τα 79 φωλιάζουν στην περιοχή, ενώ τα υπόλοιπα περνούν κατά τις μεταναστευτικές περιόδους ή ξεχειμωνιάζουν στον υγρότοπο.

Ανάμεσα στα 83 είδη που περιλαμβάνονται στην Οδηγία 79/409/ΕΕ, συγκαταλέγονται 7 είδη που απειλούνται παγκόσμια: η λαγγόνα (φώλιαζε στο δέλτα του Αξιού μέχρι το 1989, ενώ σήμερα μόνο διαχειμάζει σε αριθμούς που αποτελούν 10 - 15% του παγκόσμιου πληθυσμού της), η βαλτόπαπια, ο στικταετός, ο βασιλαετός, το κερκινέζι, ο αιγαιόγλαρος και ο αργυροπελεκάνος.

Οι κυριότερες ομάδες πουλιών που συναντάμε στον υγρότοπο είναι οι εξής:

- Κορμοράνοι: ο κορμοράνος και η λαγγόνα διαχειμάζουν στην περιοχή, αλλά μόνο ο κορμοράνος αναπαράγεται στη μικτή αποικία των ερωδιών στο δέλτα Αξιού.
- Ερωδιοί: από τα πιο εντυπωσιακά πουλιά στον υγρότοπο. Παρατηρούνται και τα 9 είδη ερωδιών που υπάρχουν στην Ευρώπη, ενώ 5 από αυτά φωλιάζουν τακτικά σε μια από τις μεγαλύτερες αποικίες στην Ευρώπη.
- Χουλιανομύτες και χαλκόκοτες: η χουλιανομύτα φωλιάζει με μικρούς πληθυσμούς στη μικτή αποικία των ερωδιών. Η χαλκόκοτα αναπαραγόταν παλιότερα στη μεγάλη αποικία του δέλτα Αξιού, αλλά τα τελευταία χρόνια φωλιάζει μόνο περιστασιακά και σε μικρούς πληθυσμούς.
- Φοινικόπτερο: προτιμά τις αβαθείς και υφάλμυρες λιμνοθάλασσες στην περιοχή του Κίτρου, της Αγαθούπολης και του Καλοχωρίου.
- Πάπιες, χήνες, κύκνοι: έχουν παρατηρηθεί 12 είδη παπιών, αλλά μόνο πρασινοκέφαλες και βάρβαρες αναπαράγονται μέσα στις καλάμιές του υγρότοπου, μαζί με τις νερόκοτες και τις φαλαρίδες. Το χειμώνα μπορούμε να συναντήσουμε βουβόκυκνους και αργυροπελεκάνους που ξεχειμωνιάζουν στην περιοχή.

κορμοράνος

φοινικόπτερα

- Πουλάδες: η νεροκοτσέλα και η μικροπουλάδα φωλιάζουν στους καλαμώνες και στα βούρλα κατά μήκος των αναχωμάτων του Αξιού.
- Παρυδάτια: ολόκληρη η προστατευόμενη περιοχή είναι πολύ σημαντική για την αναπαραγωγή, την αναζήτηση τροφής και την ξεκούραση κατά τη μετανάστευση πολλών ειδών παρυδάτιων πουλιών. Ορισμένα από αυτά έχουν εδώ πληθυσμούς με διεθνή σημασία και περιλαμβάνονται στην Οδηγία 79/409/ΕΕ (καλαμοκανάς, αβοκέτα, στρειδοφάγος, νεροχελίδονο, νανογλάρωνο και ποταμογλάρωνο). Στην περιοχή αναπαράγονται δύο είδη γλάρων (μαυροκέφαλος γλάρος, λεπτόραμφος γλάρος) και το γελογλάρωνο.
- Αρπακτικά: αρκετά είδη αρπακτικών φωλιάζουν στην παρόχθια δένδρωδη βλάστηση και στους καλαμιώνες (καλαμόκιρκος, διπλοσάινο ραχοκιρκίνεζο). Τα αρπακτικά χρησιμοποιούν όλη την περιοχή (ακόμα και τις γεωργικές καλλιέργειες) ως χώρο τροφοληψίας. Το χειμώνα υπάρχουν περισσότερα αρπακτικά στην περιοχή και νέα είδη έρχονται για να ξεχειμωνιάσουν στον υγρότοπο (γερακίνα, βαλτόκιρκος).

ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ

Στην περιοχή του υγρότοπου ζουν 17 είδη θηλαστικών. Πιο χαρακτηριστικά είναι η βίβρα, ο ασβός, η αλεπού, ο λαγόγυρος (που ζει στα αναχώματα των ποταμών), ο λύκος και το τσακάλι (που όμως έχει χρόνια να παρατηρηθεί στην περιοχή).

Το μοναδικό κοπάδι νεροβούβαλων ζει στις εκβολές του Γαλλικού ποταμού. Είναι εντυπωσιακά ζώα που περνούν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας μέσα στο νερό.

νεροβούβαλοι στο Γαλλικό ποταμό

λαγόγυρος

Οι νεροβούβαλοι χρησιμοποιούνται ως μέσο διαχείρισης σε πολλούς υγροτόπους της Ευρώπης, για να περιορίσουν την υπέρμετρη ανάπτυξη της υδρόβιας βλάστησης.

Ένα ξενικό είδος, ο μουκάστορας, που είχε εισαχθεί από την Αμερική για τη γούνα του, ξέφυγε από τα εκτροφεία και έχει εγκατασταθεί με επιτυχία στα κανάλια και τις τάφρους της περιοχής.

Άγρια άλογα στον Αξιό

Δίπλα στον ποταμό, ανάμεσα στους θάμνους και τα ξέφωτα, μπορεί να βρεθούμε μπροστά σε ένα θέαμα σπάνιας ομορφιάς: κοπάδια αλόγων που δεν ανήκουν σε κάποια αναγνωρίσιμη φυλή ζουν ελεύθερα στις όχθες του ποταμού. Με τη μηχανοποίηση της γεωργίας, τα άλογα αυτά δε χρειάζονταν πια για τις εργασίες στα χωράφια και αφέθηκαν ελεύθερα σε ακαλλιέργητες εκτάσεις. Με τον καιρό, δημιούργησαν αγέλες και βρήκαν τροφή και καταφύγιο στα εύφορα και φιλόξενα εδάφη γύρω από τον Αξιό. Ο περήφανος καλπασμός τους χαρίζει μοναδικές στιγμές στους επισκέπτες.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Μια ιστορική αναδρομή

Η σημερινή όψη της περιοχής είναι μάλλον πρόσφατη. Τον 5ο π.Χ. αιώνα, η πεδιάδα της Θεσσαλονίκης (γνωστή και ως Καμπάνια) καλυπτόταν από τη θάλασσα, με το Θερμαϊκό κόλπο να φτάνει μέχρι την αρχαία Πέλλα. Φερτά υλικά από τους ποταμούς Αξιό, Γαλλικό (Εχέδωρο), Αλιάκμονα και τους παραποτάμους τους, σταδιακά γέμισαν το Θερμαϊκό κόλπο, μετατοπίζοντας τις εκβολές του Αλιάκμονα νοτιότερα και τις εκβολές του Αξιού δυτικότερα και αποκόβοντας τμήμα του κόλπου από τον κυρίως Θερμαϊκό. Τον 1ο π.Χ. αιώνα οι εκβολές των δύο αυτών ποταμών είχαν πλησιάσει τόσο μεταξύ τους που σχημάτισαν μια κλειστή λιμνοθάλασσα στο Λουδία. Τον 1ο μ.Χ. αιώνα η λιμνοθάλασσα αυτή είχε συρρικνωθεί αισθητά και σχημάτιζε τη λίμνη των Γιαννιτσών, που διατηρήθηκε μέχρι το μεσοπόλεμο.

Όταν ο Αξιός απειλούσε το λιμάνι της Θεσσαλονίκης

Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από το βιβλίο «Θεσσαλονίκη, η περιπόθητη πόλη» του Π. Ριζάλ (Ιωσήφ Νεχαμά), που γράφτηκε το 1917, περιγράφει το σοβαρότατο αυτό πρόβλημα του αποκλεισμού του λιμανιού της Θεσσαλονίκης από τις προσχώσεις του Αξιού:

«...Ο Αξιός και ο Καραΐσμος, διέξοδος της λίμνης των Γιαννιτσών, αποθέτουν άφθονες προσχώσεις. Ο άνθρωπος των περιοχών αυτών, εντελώς τρομοκρατημένος από τους πολέμους και τις σφαγές, δεν ξέρει, με τα κατάλληλα έργα και την δένδροφύτευση των υψωμάτων, να διατηρήσει στις πεδιάδες τον γόνιμο χούμο, που παρασύρεται από τους χείμαρρους και επιμηκύνει το δέλτα, θέτοντας σε κίνδυνο κάθε χρόνο και λίγο περισσότερο τη ζωή του λιμανιού. Ο ίδιος ο Αξιός, που η κοίτη του διαρκώς υψώνεται από τις άμμους και την ιλύ, μετατοπίζεται. Σε δεκαπέντε χρόνια, το κύριο στόμιο του, που ήταν απέναντι από το Μεγάλο Καραμπουρνού, έφτασε απέναντι από το Μικρό, προχωρώντας κατά τρία χιλιόμετρα προς την πόλη. Οι προσχώσεις βαίνουν προς συνάντηση του Μικρού Καραμπουρνού με ταχύτητα πνήντα μέτρων τον χρόνο. Σε λιγότερο από μισόν αιώνα, η διόδος θα γίνει αδιάβατη, η απόφραξη θα είναι ολοκληρωτική. Η Θεσσαλονίκη θα πεθάνει μέσα στα έλη του Αξιού, όπως μια μέρα θα πεθάνει και η Σμύρνη, μέσα στις λάσπες του Ερμού».

Μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα, ο Αξιός έρρεε σε δύο κοίτες ανατολικά της Χαλάστρας και είχε την εκβολή του στον κόλπο της Θεσσαλονίκης, νότια του Καλοχωρίου. Συχνά προκαλούσε πλημμύρες και με τις άφθονες προσχώσεις του σχημάτιζε πολλά «δέλτα» και απειλούσε να αποκλείσει το λιμάνι της Θεσσαλονίκης.

Τα προβλήματα αυτά, σε συνδυασμό με τον ερχομό εκατοντάδων χιλιάδων προσφύγων από τη Μικρά Ασία και τη μεγάλη ανάγκη για γεωργική γη και για αντιμετώπιση της ελονοσίας, οδήγησαν στην εκτεταμένη αποξήρανση των ελών. Έτσι, την περίοδο 1928 - 1934, έγιναν μεγάλα εγγειοβελτιωτικά έργα που περιλάμβαναν εκτροπή της κοίτης του Αξιού στο ύψος του οικισμού Ανατολικό και αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτσών. Ο Αξιός δημιούργησε ένα νέο δέλτα στη σημερινή του θέση, ενώ το παλιό δέλτα διαβρώθηκε από τα κύματα. Ο Λουδίας μετατράπηκε σε αποστραγγιστικό κανάλι που οδηγούσε τα νερά της πρώην λίμνης στο Θερμαϊκό. Τα εγγειοβελτιωτικά έργα ολοκληρώθηκαν μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο και τη δεκαετία του '60 λειτούργησε το πρώτο αρδευτικό δίκτυο στην πεδιάδα της Θεσσαλονίκης. Τη δεκαετία του 70 ολοκληρώθηκε η αποξήρανση της λιμνοθάλασσας Κλειδιού (ανάμεσα στις εκβολές του Λουδία και του Αλιάκμονα), που είχε σοβαρές επιπτώσεις στην ιχθυοπανίδα του Θερμαϊκού κόλπου.

Με τα αποστραγγιστικά έργα αντιμετωπίστηκε η ζήτηση για γεωργική γη και καταπολεμήθηκε αποτελεσματικά η ελονοσία, αλλά ο υγρότοπος συρρικνώθηκε κατά 70%. Σήμερα, κυριότερες ανθρώπινες δραστηριότητες στην περιοχή είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία, η αλιεία, η οστρακοκαλλιέργεια και η παραγωγή αλατιού στην Αλυκή Κίτρους.

Γεωργικές καλλιέργειες

Η ρυζοκαλλιέργεια απλώνεται στο σύνολο σχεδόν της καλλιεργημένης έκτασης νότια από την εθνική οδό Θεσσαλονίκης – Κατερίνης. Η υπόλοιπη έκταση καλλιεργείται με αραβόσιτο και λίγο βαμβάκι. Οι ορυζώνες έχουν πολύ μεγάλη αξία για την πανίδα της υγροτοπικής περιοχής.

Η περίοδος που είναι πλημμυρισμένοι συμπίπτει με την εποχή που στον υγρότοπο καταφτάνει πλήθος πουλιά για να φωλιάσουν. Οι ορυζώνες προσφέρουν άφθονη τροφή (βατράχους, υδρόβια έντομα, σκουλήκια, καρκινοειδή) την εποχή της αναπαραγωγής (Μάιος – Ιούνιος). Αυτό δείχνει ότι τα αγροτικά οικοσυστήματα μπορούν, με την κατάλληλη διαχείριση, να υποστηρίξουν πολλές από τις λειτουργίες των υγροτόπων.

Αλιεία

Οι κάτοικοι της περιοχής ήταν ψαράδες πριν γίνουν γεωργοί. Σήμερα, η αλιεία ασκείται κυρίως στην παράκτια ζώνη που ορίζεται από τη νοητή γραμμή ακρωτήριο Αθερίδας – ακρωτήριο Επανομής. Ο Θερμαϊκός θεωρείται από τους πλουσιότερους σε ιχθυοαποθέματα κόλπους της Ελλάδα, ενώ στα ζεστά και ρηχά νερά της παράκτιας ζώνης κοντά στις αμμονησίδες και στους αλμυρόβαλτους, βρίσκει τροφή και καταφύγιο ο γόνος των περισσότερων ψαριών του κόλπου. Αλιεύονται κυρίως γλώσσες, κέφαλοι, λαβράκια και κουτσομούρες. Ορισμένες βροχερές χρονιές που τα ποτάμια κατεβάζουν φερτά υλικά πλούσια σε θρεπτικές ουσίες, αλιεύονται πεντανόστιμες γαρίδες ανάμεσα στις εκβολές του Αξιού και του Αλιάκμονα.

Μυδοκαλλιέργειες

Στη θαλάσσια περιοχή από ανατολικά του Αξιού μέχρι το Κίτρος βρίσκεται το 80 -90% των μυδοπαραγωγικών εγκαταστάσεων της Ελλάδας. Μέρος της παραγωγής μυδιών διατίθεται στην εσωτερική αγορά, αλλά τα περισσότερα εξάγονται στις αγορές της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Γαλλίας. Η καλλιέργεια των μυδιών γίνεται με τη μέθοδο των πασσάλων, τα λεγόμενα «κρεβάτια». Τα τελευταία χρόνια αυξήθηκαν ιδιαίτερα οι πλωτές μυδοκαλλιέργειες, σε βάθη μεγαλύτερα των 6-8 μέτρων. Για την υποστήριξη της μυδοκαλλιέργειας, δημιουργήθηκαν χερσαίες υποδομές επεξεργασίας των μυδιών, τις οποίες μπορούμε να δούμε κατά μήκος της παραλιακής ζώνης, στο δέλτα του Αξιού και στις εκβολές του Λουδία, όπου υπάρχουν και οικισμοί των ψαράδων.

Πασσαλωτές μυδοκαλλιέργειες

Κτηνοτροφία

Η κτηνοτροφία είναι παραδοσιακή δραστηριότητα στην περιοχή. Βόσκουν κυρίως αγελάδες, λιγότερο πρόβατα και κατσίκια. Η απόδοση μεγάλων εκτάσεων στη γεωργία έχει περιορίσει τους βοσκότοπους δίπλα στην κοίτη των ποταμών και στην παραλιακή ζώνη. Η βόσκηση όλο και περισσότερων ζώων σε μικρότερες περιοχές έχει προκαλέσει την έντονη υποβάθμιση της βλάστησης. Κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις υπάρχουν διάσπαρτες γύρω από τους οικισμούς, μέσα σε γεωργικές εκτάσεις, ακόμα και μέσα στη ζώνη πλημμύρων των ποταμών.

Παραγωγή αλατιού

Η παραγωγή αλατιού στην Αλυκή Κίτρους είναι ίσως η μοναδική βιομηχανική δραστηριότητα μέσα στον υγρότοπο. Η παραγωγή φτάνει περίπου τους 40000 τόνους το χρόνο και διαρκεί από το Μάρτιο έως τα τέλη Οκτωβρίου.

Οι αλυκές έχουν μεγάλη σημασία για την ορνιθοπανίδα, επειδή οι αβαθείς λεκάνες προσφέρουν τροφή σε πλήθος πουλιών. Επιπλέον, τα αμμώδη αναχώματα ανάμεσα στις λεκάνες εξάτμισης είναι ιδανικά για να φτιάξουν τις φωλιές τους οι αβοκέτες, οι πετροτριλίδες και άλλα πουλιά. Η απαγόρευση του κυνηγιού στις αλυκές (για λόγους ασφάλειας των εργαζόμενων)

τις κάνει ένα αποτελεσματικό καταφύγιο για τα πουλιά που ζουν σε αυτές.

Προστασία

Η μεγάλη ποικιλία οικοτόπων, ειδών χλωρίδας και πανίδας, καθώς και η παρουσία σπάνιων και προστατευόμενων ειδών της χλωρίδας και της ορνιθοπανίδας, οδήγησε στη διεθνή αναγνώριση του συγκεκριμένου υγροτόπου.

Ο υγρότοπος δέλτα Αξιού -Λουδία - Αλιάκμονα και Αλυκή Κίτρους προστατεύεται από την εθνική νομοθεσία και από διεθνείς συμβάσεις. Είναι ένας από τους 10 υγρότοπους Ραμσάρ (υγρότοποι διεθνούς σημασίας) που υπάρχουν στην Ελλάδα.

Η περιοχή περιλαμβάνεται στο Δίκτυο NATURA 2000, με κωδικούς GR 1220002 και GR 1220010, με ιδιαίτερη μνεία στην ορνιθολογική της αξία.

Το 2003, συστάθηκε ο Φορέας Διαχείρισης δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα, που έχει ως στόχο τη διαφύλαξη της φύσης και το συντονισμό δράσεων που αφορούν στη διαχείριση των φυσικών της πόρων.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΤΕ ΤΟΝ ΑΞΙΟ, ΤΟ ΛΟΥΔΙΑ, ΤΟΝ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΛΥΚΗ ΚΙΤΡΟΥΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙΤΕ

Στην περιοχή λειτουργούν το Κέντρο Πληροφόρησης της προστατευόμενης περιοχής δέλτα Αξιού - Λουδία -Αλιάκμονα (στη Χαλάστρα, από το 1997), ένα Περίπτερο Ενημέρωσης στη Ν. Αγαθούπολη, φυλάκια και παρατηρητήρια άγριας ζωής. Το Κέντρο Πληροφόρησης καταγράφει τα σημαντικά προβλήματα της περιοχής, συνεργάζεται με Μη Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις και αρμόδιες υπηρεσίες για την προστασία και φύλαξη της περιοχής, σχεδιάζει και υλοποιεί ολοκληρωμένα προγράμματα ξενάγησης, εκδίδει το ενημερωτικό περιοδικό «Η Πλάβα», οργανώνει ενημερωτικές ημερίδες (για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τους κατοίκους της περιοχής και το ευρύ κοινό) και ειδικά εκπαιδευτικά σεμινάρια για τους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, πραγματοποιεί δένδροφυτεύσεις, απελευθερώσεις πουλιών κ.ά.

Στις εγκαταστάσεις του Κέντρου Πληροφόρησης, οι επισκέπτες μπορούν να πάρουν τις πρώτες πληροφορίες για την περιοχή του υγροτόπου από τη μόνιμη έκθεση που λειτουργεί στον κεντρικό χώρο του Κέντρου, να βρουν ενημερωτικά φυλλάδια, και να παρακολουθήσουν προβολή

Περίπτερο Ενημέρωσης στην Αγαθούπολη

slides για τον υγρότοπο. Στον ίδιο χώρο έχει κατασκευαστεί και μακέτα με το ανάγλυφο και τα ποτάμια της περιοχής, καθώς και γωνιές για να γνωρίσουν οι μικροί φίλοι την οικογένεια των ερωδιών. Επισκέπτες που επιθυμούν να μελετήσουν ορισμένα από τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής, μπορούν να φιλοξενηθούν σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο (υπνοδωμάτιο με χώρους υγιεινής) στη διάρκεια της μελέτης που πραγματοποιούν, κατόπιν συνεννοήσεως με το προσωπικό του Κέντρου.

Οι επισκέπτες μπορούν να επιλέξουν από τα παρακάτω προγράμματα περιβαλλοντικής ενημέρωσης και οικοξενάγησης:

1. Περιήγηση στην έκθεση ερμηνείας περιβάλλοντος για τον υγρότοπο και τις ανθρώπινες δραστηριότητες (με προαιρετική ξενάγηση).

2. Προβολή βιντεοταινίας και διαφανειών για τον υγρότοπο, τις αξίες και λειτουργίες του, τον πλούσιο φυτικό και ζωικό κόσμο του.
3. Οργανωμένη ξενάγηση σε περιοχές της προστατευόμενης περιοχής (με τη συνοδεία οικοξεναγού του Κέντρου Πληροφόρησης), με αφετηρία το Κέντρο Πληροφόρησης.

Τα ποτάμια αποθέτουν λάσπη στις εκβολές τους και τις προεκτείνουν ολόκληρα χιλιόμετρα μέσα στη θάλασσα.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΟΡΥΖΩΝΕΣ ΣΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΑΞΙΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΕΤΑΓΜΑ ΤΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ

Χαλάστρα – παράκτιο ανάχωμα – φάρος δέλτα Αξιού

Από τη Θεσσαλονίκη ακολουθούμε τη Νέα Εθνική Οδό Θεσσαλονίκης - Κατερίνης και στρίβουμε δεξιά προς Χαλάστρα. Πριν μπούμε στον οικισμό, περνάμε πάνω από την αερογέφυρα και ακολουθούμε προς νότο το μοναδικό ασφαλτοστρωμένο δρόμο, που καταλήγει στο Κέντρο Εξυγίανσης Οστράκων και στο παραλιακό ανάχωμα. Περνώντας ανάμεσα από τους μεγάλους ορυζώνες, που κυριαρχούν στις γεωργικές καλλιέργειες, μπορούμε να παρατηρήσουμε πλήθος πουλιών. Οι ορυζώνες είναι πλημμυρισμένοι και γεμάτοι τροφή (βάτραχοι, υδρόβια έντομα, σκουλήκια, καρκινοειδή) την περίοδο που πολλά πουλιά έρχονται για να φωλιάσουν στο δέλτα του Αξιού (Μάιος - Ιούνιος).

Κρυπτοτσικνιάς (*Ardeola galloides*) στους ορυζώνες

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΟΡΥΖΩΝΕΣ ΣΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΑΞΙΟΥ
ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΕΤΑΓΜΑ ΤΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ.

Τους χειμωνιάτικους μήνες, θα δούμε πολλά αρπακτικά (γερακίνα, καλαμόκιρκος κ.ά.) να κυνηγούν πετώντας αργά και χαμηλά. Το Μάιο και τον Ιούνιο οι πλημμυρισμένοι ορυζώνες προσφέρουν μοναδικό θέαμα, καθώς λαμπυρίζουν στο φως του ήλιου. Ακολουθούμε το παραλιακό ανάχωμα προς τα ανατολικά. Στους αλμυρόβαλτους και στις νησίδες κατά μήκος της ακτής, θα συναντήσουμε πολλά είδη παρυδάτιων πουλιών (αβοκέτες, καλαμοκανάδες, στρειδοφάγοι, χαραδριοί, τουρλίδ ρωδιοί κ.ά.) που ξεκουράζονται, φωλιάζουν ή αναζητούν σκουλήκια και έντομα. Ολόκληρη η παράκτια ζώνη αποτελεί χώρο ξεκούρασης και φωλιάσματος για γλάρους και γλαρόνια.

Στους πασσάλους των μυδοκαλλιιεργειών θα παρατηρήσουμε κορμοράνους να λιάζονται σε χαρακτηριστική στάση με τα φτερά ανοιχτά. Αφήνοντας πίσω μας τα σπιτάκια των μυδοκαλλιιεργητών προχωράμε μέχρι τη διασταύρωση του παραλιακού αναχώματος με το ανατολικό ανάχωμα του ποταμού Αξιού, όπου βρίσκεται το παρατηρητήριο πουλιών και το πέτρινο φυλάκιο του Δασαρχείου.

Από τη διασταύρωση ακολουθούμε το χωματόδρομο μέχρι το τέλος του, στο φάρο του Πολεμικού Ναυτικού. Βρισκόμαστε στο σημείο της στεριάς που βρίσκεται πιο κοντά στο δέλτα του Αξιού. Η διαδρομή ξετυλίγεται ανάμεσα σε νησίδες και αβαθή νερά, όπου υπάρχουν πολλά είδη παρυδάτιων πουλιών και κορμοράνοι καθισμένοι σε πασσάλους. Από εδώ μπορούμε να χαρούμε το ηλιοβασίλεμα ή την πανσέληνο στο Θερμαϊκό κόλπο. Η διαδρομή μπορεί να γίνει με τα πόδια ή με ποδήλατο (διαδρομή 4β).

Αποικία ερωδιών

Από εδώ μπορούμε να παρατηρήσουμε μία από τις μεγαλύτερες αποικίες ερωδιών στη νότια Ευρώπη. Κάθε χρόνο φωλιάζουν περισσότερα από 2000 ζευγάρια ερωδιών στις συστάδες των δέντρων και στους θάμνους κατά μήκος του ποταμού. Μαζί με τους λευκοτσικνιάδες, τους κρυπτοτσικνιάδες και τους νυχτοκόρακες φωλιάζουν κορμοράνοι, χουλιανοί, χουλιανοί –περιστασιακά - χαλκόκοτες. Η αποικία δε βρίσκεται πάντα ίδια δέντρα, γιατί τα πουλιά φτιάχνουν φωλιές σε άλλες συστάδες δέντρων αν ενοχληθούν από τους ανθρώπους (κυνήγι, αμμοληψίες).

και
στα

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΛΑΡΓΟΥΣ ΤΟΥ ΚΑΜΠΟΥ ΣΤΗ ΜΑΓΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΟΧΘΙΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Κλειδί – δυτικό ανάχωμα Λουδία – εκκλησία Αγ. Νικολάου – ανατολικό ανάχωμα Αλιάκμονα

Από το Κλειδί κατηφορίζουμε προς τον υγρότοπο ακολουθώντας το δυτικό ανάχωμα του Λουδία. Πριν περάσουμε κάτω από τη Ν.Ε.Ο. Θεσσαλονίκης -Αθηνών αντικρίζουμε ένα τόξο, απομεινάρι της ρωμαϊκής γέφυρας που συνέδεε τη Θεσσαλονίκη και την κοιλάδα του Αξιού με τη νότια Ελλάδα. Μοναδική βλάστηση στην περιοχή του Λουδία είναι οι καλαμιώνες στις εκβολές του ποταμού, στις όχθες και στις αποστραγγιστικές τάφρους. Συνεχίζουμε ανάμεσα σε ορζώνες προς τις εκβολές του Λουδία, συντροφιά με τους λευκοσικινιάδες και τους πελαργούς που έρχονται την άνοιξη. Οι τελευταίοι προτιμούν να φτιάξουν τη φωλιά τους στη σιγουριά των οικισμών, αλλά αναζητούν τη τροφή τους στους ορζώνες και τα κανάλια.

Στις εκβολές συναντάμε το παρεκκλήσι του Αγ. Νικόλα, χτισμένο από ψαράδες γύρω στα 1800 στην Καρυά, όπου παλαιότερα υπήρχε φυσικό ιχθυοτροφείο (γιοβάρι). Προχωρούμε κατά μήκος του παραλιακού αναχώματος. Ανάμεσα στο Λουδία και τον Αλιάκμονα υπήρχε μέχρι πρόσφατα η λιμνοθάλασσα Κλειδιού, που αποτελούσε φυσικό ιχθυοτροφείο και σημαντική περιοχή για τη διαχείμαση των πουλιών. Αποξηράνθηκε το 1974 και μετατράπηκε σε γεωργική γη.

Συνεχίζουμε την εξερεύνηση δίπλα στο κανάλι και παράλληλα στον Αλιάκμονα, μέχρι να συναντήσουμε το ανατολικό ανάχωμα του ποταμού, όπου σταθμεύουμε το αυτοκίνητο. Από εδώ μπορούμε να προχωρήσουμε μόνο με τα πόδια κατά μήκος του αναχώματος (διαδρομή 5) και να δούμε από κοντά τις στοές από δέντρα και θάμνους στο παρόχθιο δάσος του Αλιάκμονα.

Τόξο ρωμαϊκής γέφυρας στη περιοχή του Λουδία

Λιμνοθάλασσα Αλυκής Κίτρος – Ο γύρος των αλυκών

Από τις εγκαταστάσεις των αλυκών μπορούμε να προχωρήσουμε με το αυτοκίνητο ή με τα πόδια δίπλα στις λεκάνες εξάτμισης του αλατιού (θερμάστρες) μέχρι ένα ύψωμα, που προσφέρει θέα στις αλκές και στα πουλιά που συχνάζουν σε αυτές. Οι αβαθείς λεκάνες των αλυκών, που χωρίζονται μεταξύ τους με αναχώματα, είναι ιδανικό μέρος για να τραφούν φοινικόπτερα, χουλιανομούτες, αβοκέτες, νεροχελίδονα, μαυροκέφαλοι γλάροι

και άλλα πουλιά. Αξίζει να αφιερώσουμε λίγο χρόνο για να παρακολουθήσουμε τη λειτουργία των αλυκών. Από το ύψωμα, μπορούμε να επιστρέψουμε ή να συνεχίσουμε και να καλύψουμε όλη την έκταση των αλυκών, προσεγγίζοντας τη λιμνοθάλασσα.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ

Ο ΚΑΛΠΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΛΟΓΩΝ

Ανατολικό ανάχωμα Αξιού

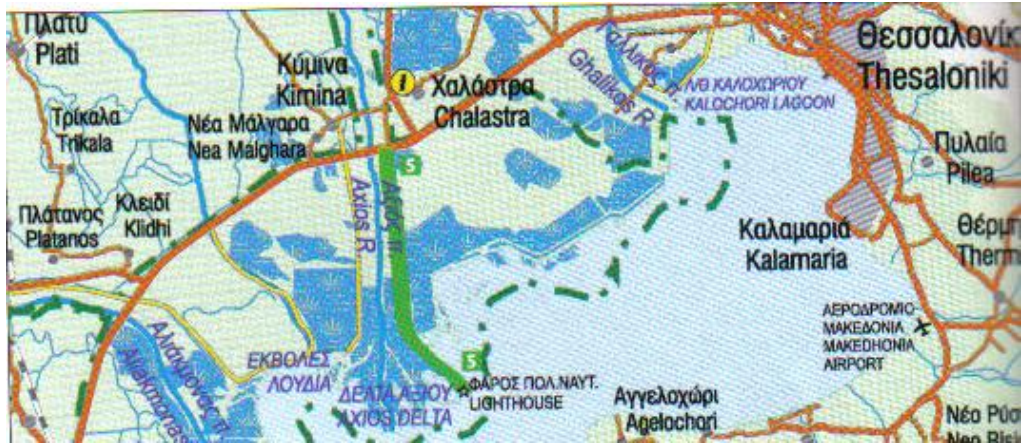

Αφήνουμε το αυτοκίνητο στο πέτρινο φυλάκιο στο δέλτα του Αξιού (διαδρομή Ι) και διαλέγουμε για να περπατήσουμε μία από τις δύο μικρές διαδρομές: προς βορρά κατά μήκος του ανατολικού αναχώματος του Αξιού ή προς νότο όπου βρίσκεται το δέλτα του Αξιού. Η διαδρομή κατά μήκος του αναχώματος μας οδηγεί στην κοίτη πλημμύρων του Αξιού, που περικλείεται ανάμεσα στο ανάχωμα και την κοίτη του ποταμού. Η έκταση αυτή είναι κατά μεγάλο μέρος καλυμμένη από δέντρα (πιές, λεύκες) και θάμνους (αρμυρίκια) και χρησιμοποιείται ως βοσκότοπος από τους κτηνοτρόφους της περιοχής. εδώ θα συναντήσουμε αγελάδες και, αν είμαστε τυχεροί, μερικά από τα άγρια άλογα του Αξιού.

Άγρια άλογα στον Αξιό

Πέτρινο φυλάκιο – παράκτιο ανάχωμα – φάρος Πολεμικού Ναυτικού

Αφήνουμε το αυτοκίνητο στο πέτρινο φυλάκιο του Δασαρχείου (διαδρομή 1) και ακολουθούμε το χωματόδρομο που ξετυλίγεται ανάμεσα σε νησίδες και αβαθή νερά. Εδώ παρατηρούμε κορμοράνους καθισμένους με ανοιχτά φτερά σε πασσάλους, γλάρους, γραρόνια, στρειδοφάγους να φωλιάζουν στις νησίδες, σφυριχτές και αρκετά είδη σκαλίδρας.

Καταλήγουμε στο φάρο του Πολεμικού Ναυτικού, το στενότερο σημείο του Θερμαϊκού κόλπου και το νοτιότερο σημείο του δέλτα Αξιού όπου μπορούμε να φτάσουμε από τη στεριά. Τη συγκεκριμένη διαδρομή μπορούμε να κάνουμε και με ποδήλατο.

Στρειδοφάγος (Haematopus ostralegus)

ΣΤΟ ΠΑΡΟΧΘΙΟ ΔΑΣΟΣ ΤΟΥ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ

Ανατολικό ανάχωμα Αλιάκμονα

Σταθμεύουμε το αυτοκίνητο μόλις συναντήσουμε το ανατολικό ανάχωμα του Αλιάκμονα (διαδρομή 2), σε άνοιγμα με συστάδα δέντρων κάτω από τη γέφυρα της Ν.Ε.Ο. και προχωράμε στην εξερεύνηση της περιοχής με τα πόδια. Το χειμώνα το ανάχωμα γίνεται σε πολλά σημεία λασπώδες, αλλά μας αποζημιώνει το πυκνό παραποτάμιο δάσος, που σε συνδυασμό με το αργοκίνητο ποτάμι χαρίζει μια αίσθηση γαλήνης. Η παρόχθια βλάστηση από υγρόφιλα δέντρα (ιτιές, λεύκες, σκλήθρο) είναι πολύ καλά διατηρημένη στην όχθη και στις νησίδες του ποταμού. Κάτω από τα δέντρα φυτρώνουν σκιανθεκτικά είδη θάμνων και πόες. Τα παρόχθια δάση είναι εξαιρετικά σημαντικά για την ορνιθοπανίδα, επειδή προσφέρουν καταφύγιο και πολλά σημεία για φώλιασμα.

Ο ποταμός Αλιάκμονας και στο βάθος το παράκτιο δάσος

Παράκτια ζώνη θινών λιμνοθάλασσας Κίτρους

Αφήνουμε το αυτοκίνητο στις εγκαταστάσεις των Αλικών Κίτρος (διαδρομή 3) και συνεχίζουμε προς τους αμμόλοφους και τη θάλασσα. Ανάμεσα στους αμμόλοφους, που χωρίζουν τη θάλασσα από τη λιμνοθάλασσα, θα συναντήσουμε τον κρίνο της θάλασσας (που ανθίζει το καλοκαίρι), το αγκάθι της θάλασσας και άλλα φυτά της αμμοθινικής βλάστησης. Τα φτωχά εδάφη και η ξηρασία που επικρατούν στη ζώνη των θινών επιτρέπουν την επιβίωση μόνο των ειδών της πανίδας που είναι ειδικά προσαρμοσμένα στις συνθήκες αυτές. Η ερπετοπανίδα παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον καθώς εδώ έχουν εντοπιστεί οι πυκνότεροι πληθυσμοί της μεσογειακής χελώνας (250 - 1000 άτομα/στρέμμα) στην Ευρώπη. Στους αμμόλοφους θα βρούμε ακόμα σαμιαμίδια, σαύρες (όπως η τρανόσαυρα) και διάφορα φίδια (όπως ο λαφιιάτης).

Ο μικρός αυτός τεχνητός υγρότοπος στις ακτές του Νομού Πιερίας, συνδυάζει την οικονομική δραστηριότητα της παραγωγής αλατιού με τους σπάνιους φυσικούς οικοτόπους, όπως οι θίνες στην παράκτια ζώνη.

Διαμονή και φαγητό

Δυνατότητες για διαμονή προσφέρουν τα ξενοδοχεία των τριών μεγάλων πόλεων (Θεσσαλονίκη, Βέροια και Κατερίνη), αλλά τους καλοκαιρινούς μήνες υπάρχουν καταλύματα και στους παραλιακούς οικισμούς της Ν. Αγαθούπολης, Μεθώνης και Μακρύγιαλου.

Σε όλους τους οικισμούς γύρω από τον υγρότοπο υπάρχουν πολλές ταβέρνες, ουζερί και εστιατόρια. Η τοπική κουζίνα προσφέρει γαστρονομικές λιχουδιές με είδη της περιοχής (μύδια, σωλήνες, γοβιούς, σουπιές, γλωσσάκια κ.ά.) σε όσους θέλουν να δοκιμάσουν κάτι διαφορετικό.

Εκτός από τις ταβέρνες στα όρια των οικισμών, οι επισκέπτες του υγροτόπου, μπορούν να δοκιμάσουν την τοπική κουζίνα σε μικρά ουζερί διάσπαρτα στα δέλτα και τις όχθες των ποταμών.

Επώνυμα τοπικά προϊόντα

- **Μπάτζος:** τυρί ημίσκληρο έως και σκληρό, υποκίτρινου χρώματος, με ευχάριστη υπόξινη, ελαφρά πικάντικη και αλμυρή γεύση με πολλές τρύπες. Παράγεται από πρόβειο, γίδινο ή μείγμα αυτών γάλα και έχει λίγα λιπαρά. Διατηρείται σε δοχείο με άλμη και χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο ως επιτραπέζιο τυρί αλλά και στη μαγειρική.
- **Τυρί Βικτόρια Θεσσαλονίκης:** τυρί ημίσκληρο έως σκληρό με συμπαγή μάζα, κίτρινου χρώματος με ελάχιστες οπές και ξεχωριστή γεύση και άρωμα. Παρασκευάζεται από αγελαδινό γάλα και χρησιμοποιείται αποκλειστικά ως επιτραπέζιο τυρί.
- **Χαμομήλι Μακεδονίας:** φυτό ετήσιο με έντονο άρωμα και γεύση. Τα άνθη του είναι κιτρινόλευκα και εμφανίζονται κατά τα μέσα της άνοιξης. Χρησιμοποιείται κυρίως ως μαλακτικό αφέψημα και έχει ιδιότητες αντισπασμωδικές, απολυμαντικές, καταπραυντικές, διουρητικές και αντιπυρετικές. Το αιθέριο έλαιο του χρησιμοποιείται στην αρωματοποίηση και φαρμακευτική.

Τα στοιχεία προέρχονται από την έκδοση: Ελληνικός Οργανισμός Εξωτερικού Εμπορίου: Ελληνικά Επώνυμα Τοπικά Προϊόντα.

Καταλύματα

Όνομα	Οικισμός	Τηλ.	Κατηγ. Αρ. Κλ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	Αγχίαλος	2310 72297	Β 103
ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ	Χαλκηδόνα	23910 23888	Γ 48
ΦΙΛΙΠΠΟΣ	Χαλκηδόνα	23910 22125	Γ 90
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	Μακρύγιαλος	23530 41118	Γ 22
ΑΙΓΑΙΟΝ	Μακρύγιαλος	23530 41204	Δ 25
ΑΡΧΑΙΑ ΠΥΔΝΑ	Μακρύγιαλος	23530 41690	Ε 30
ΑΥΡΑ	Μακρύγιαλος	23530 41020	Γ 38
ΔΙΑΣ	Μακρύγιαλος	23530 41209	Γ 30
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΔΙΑΣ	Μακρύγιαλος		Δ 26
ΜΑΡΙΑ	Μακρύγιαλος	23530 41900	Δ 68
ΜΕΓΑΣ	Μακρύγιαλος	23530 41275	Γ 20
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ			
ΝΕΑ ΠΥΔΝΑ	Μακρύγιαλος	23530 41694	Γ 34
ΟΛΥΜΠΙΑΣ	Μακρύγιαλος	23530 41106	Γ 41
ΠΑΝΟΡΑΜΑ	Μακρύγιαλος	23530 41269	Γ 80
ΚΟΥΛΑ	Μακρύγιαλος	23530 41336	Γ 25
ΘΕΟΔΩΡΑ	Μακρύγιαλος	23530 41363	Γ 30
ΘΕΡΜΑΪΚΟΝ	Μακρύγιαλος	23530 41202	Ε 24
ΑΛΜΑ	Αγ. Αθανάσιος	2310 722509	195
ΑΛΜΠΑΤΡΟΣ	Γέφυρα	23980 51287	20

Χρήσιμα τηλέφωνα

Νομαρχία Ημαθίας	23310 25000	Μουσείο Φυσικής	23430 31656
Νομαρχία Πιερίας	23510 69100	Ιστορίας, Αξιούπολη	
Δήμος Εχεδώρου	2310 797411	Θεματικό Περίπτερο	23530 51677
Δήμος Χαλάστρας	2310 794515	Ν. Αγαθούπολης	
Δήμος	Αγ. 2310 701324	Ελληνικό Κέντρο	2310 724961

Αθανασίου		Περίθαλψης Αγρίας Ζωής, Θεσσαλονίκη	
Δήμος Αξιού	23910 41205	Ελληνική	2310 244245
Δήμος Χαλκηδώνας	23910 22100	Ορνιθολογική Εταιρεία, Θεσσαλονίκη	
Δήμος Πλατέος	23330 63208	ΚΟΜΑΘ,	2310 218448
Δήμος Αιγινίου	23530 22307	Σώμα Θηροφυλακής, Θεσσαλονίκη	
	23588 / 21036		
Δήμος Μεθώνης	23530 041810	Ελληνικές Αλυκές	23510 71687
Δήμος Πύδνας	23510 71000	Α.Ε., Κίτρος Πιερίας	
Κέντρο	2310 794811		
Πληροφόρησης			
δέλτα Αξιού –	2310 792293		
Λουδία Αλιάκμονα, Χαλάστρα,			

WWW.

www.ornithologiki.gr

www.anhma.gr

www.wwf.gr

υπουργείο τουρισμού

www.mintour.gr

ΛΙΜΝΕΣ ΚΟΡΩΝΕΙΑ ΚΑΙ ΒΟΛΒΗ

ΣΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΜΥΓΔΟΝΩΝ

Πίσω από τους λόφους της Θεσσαλονίκης απλώνεται η λεκάνη της Μυγδονίας. Τα ίχνη της παρουσίας του ανθρώπου από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια, είναι εμφανή. Στην περιοχή των λιμνών Κορώνειας και Βόλβης, στο πεδινό μέρος της λεκάνης της Μυγδονίας, έχει αναπτυχθεί μια ιδιαίτερη και μακροχρόνια σχέση ανάμεσα στο νερό και τη γη. Έτσι, δημιουργήθηκε ένας

από τους πιο αξιόλογους ελληνικούς υγροτόπους, αναγνωρισμένος σε διεθνές επίπεδο. Αν και έχει πλούσια ιστορία και οικολογική αξία, ο υγρότοπος είναι σχετικά άγνωστος στο ευρύ κοινό.

Πανοραμική φωτογραφία της λίμνης Κορώνειας

Νεροβούβαλοι στη λίμνη Βόλβη

Γεωγραφία

Η λεκάνη της Μυγδονίας καταλαμβάνει έκταση 2120000στρ. Βρίσκεται πίσω από τους λόφους της Θεσσαλονίκης, περιτριγυρισμένη από βουνά: το Χορτιάτη και το Χολομώντα στο νότο και τα Κεδύλλια με το Βερτίσκο στο βορρά. Στα βαθύτερα σημεία της λεκάνης βρίσκονται οι λίμνες Κορώνεια (ή Λαγκαδά ή Αγ. Βασιλείου) και Βόλβη.

Η Βόλβη είναι η δεύτερη μεγαλύτερη φυσική λίμνη της Ελλάδας, με έκταση 68000στρ. και το μέγιστο βάθος 20μ. Η Κορώνεια συρρικνώθηκε, από την αρχική της έκταση 46000στρ. και το μέγιστο βάθος 8μ. (δεκαετία του '70) ως την ολοκληρωτική της αποξήρανση (Αύγουστος 2002), αλλά το χειμώνα που ακολούθησε, οι πολλές βροχές επανέφεραν τη στάθμη σε μέγιστο βάθος πάνω από 1,5μ.

Πρόσβαση

Οι λίμνες Κορώνεια και Βόλβη απέχουν 35 και 70χλμ., αντίστοιχα, από τη Θεσσαλονίκη. Οδικώς, οι αποστάσεις αυτές καλύπτονται σε περίπου μισή και μία ώρα, αντίστοιχα.

Γεωλογία

Πριν από 1,8 εκατομμύρια χρόνια, τεκτονικές διεργασίες δημιούργησαν ένα βύθισμα, που πλημμύρισε με νερό και σχημάτισε τη μεγάλη λίμνη της Μυγδονίας. Αργότερα, οι σεισμοί και η διάβρωση άνοιξαν ένα ρήγμα στα στενά της Ρεντίνας. Το περισσότερο νερό ξεχύθηκε στον Στρυμονικό κόλπο και απόμειναν οι δύο μικρότερες λίμνες που βλέπουμε σήμερα.

Η τεκτονική δραστηριότητα είναι ακόμη έντονη στην περιοχή, όπως φαίνεται και από το μεγάλο σεισμό του 1987. Τρία γεωθερμικά πεδία εντοπίζονται στην περιοχή (Λαγκαδά, Ν. Απολλωνίας και Νυμφόπετρας), σχηματίζουν ιαματικές πηγές και έχουν δημιουργήσει εντυπωσιακούς γεωλογικούς σχηματισμούς, όπως οι <Νυμφόπετρες>.

Τα πετρώματα στη δυτική άκρη της περιοχής (δυτικά του Αγ. Βασιλείου) υπάγονται στην Περιοδοτική ζώνη και περιλαμβάνουν κυρίως φυλλίτες, ψαμμίτες, χαλαζίτες, ασβεστόλιθους και μάρμαρα.

Κλίμα

Το κλίμα της περιοχής είναι εύκρατο, με μέσες θερμοκρασίες που κυμαίνονται από 18οC ως και 22οC. Οι βροχοπτώσεις ποικίλουν, με την ξηρή περίοδο (μετά το θερινό ηλιοστάσιο) να έχει ύψος βροχής γύρω στα 40 χιλιοστά και τα βορειότερα σημεία να είναι πιο υγρά από τα νότια.

Βλάστηση

Η υδρόβια και υγρόφιλη βλάστηση σχηματίζει ζώνες παράλληλες προς την όχθη. Σε νερά με βάθος ως 5μ. και σε απόσταση ως 100μ. από την όχθη φυτρώνουν τα περισσότερα υδρόβια φυτά.

Τα υδρόβια πλευστόφυτα (όπως η φακή του νερού) πλέουν ελεύθερα και συγκεντρώνονται σε υπήνεμες θέσεις κοντά στις όχθες και σε φωτεινά σημεία μέσα στους καλάμιώνες. Τα βενθόφυτα είναι υδρόβια φυτά ριζωμένα στον πυθμένα. Αυτού του είδους η βλάστηση (που περιλαμβάνει περίπου 17 είδη) υπάρχει μόνο στη Βόλβη, ενώ έχει εξαφανιστεί από την Κορώνεια (όπου καταγράφηκε για τελευταία φορά το 1956).

Τα καλάμια φυτρώνουν σε νερό με βάθος ως 1,5μ. περίπου. Αναπτύσσονται καλύτερα σε εδάφη με προσχώσεις, σε αποστραγγιστικά κανάλια και σε ήσυχα ρέματα, αλλά όχι στις εκβολές ορμητικών χειμάρρων. Στους περισσότερους καλάμιώνες κυριαρχεί το καλάμι, αλλά μπορεί αν υπάρχουν και άλλα ελόβια είδη, όπως το ψαθί. Στους καλάμιώνες τρέφονται και γεννούν τα αυγά τους τα περισσότερα είδη ψαριών.

Λίγο ψηλότερα συναντάμε τα υγρά λιβάδια, με ψηλά χόρτα και βούρλα, που πλημμυρίζουν την άνοιξη από τα νερά της λίμνης και είναι και είναι πολύτιμα για την επιβίωση πολλών μικρών ζώων και φυτών.

Στα όρια ανάμεσα στο λιμναίο οικοσύστημα και τις καλλιέργειες σχηματίζονται διάσπαρτες συστάδες από θερμομεσογειακές παραποτάμιες στοές, δίπλα στους καλάμιώνες και τα υγρολίβαδα. Εδώ, η χερσαία λυγαριά συνυπάρχει με το υγρόφιλο αρμυρίκι.

Βενθόφυτα (*Potamogeton* spp)

Αρμυρίκια (*Tamarix* spp)

Γύρω από τις λίμνες υπάρχουν τα χερσαία οικοσυστήματα της Μυγδονικής λεκάνης. Μπορούν να διακριθούν τέσσερις ζώνες βλάστησης, που διαδέχονται η μία την άλλη καθώς αυξάνει το υψόμετρο. Χαμηλά (υψόμετρο ως 350μ.) υπάρχουν μεσογειακοί θαμνώνες (μακία), με κυρίαρχο είδος το πουρνάρι.

Πιο ψηλά (ως 600μ.) απλώνεται η πιο εκτεταμένη υπομεσογειακή ζώνη, με φυλλοβόλους θάμνους και δέντρα (γαύροι, οστριές, σφενδάμια) που συνοδεύονται από αειθαλή πουρνάρια και κέδρα. Ακολουθεί η ηπειρωτική ζώνη βελανιδιάς – καστανιάς (400 – 900μ.) και τέλος, η μεσευρωπαϊκή ζώνη οξιάς, που φτάνει μέχρι τις κορυφές των γύρω βουνών.

ΟΙΚΟΤΟΠΟΙ ΣΤΗΝ ΚΟΡΩΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΒΟΛΒΗ

Στην περιοχή των λιμνών Κορώνεια και Βόλβη έχουν καταγραφεί 10 τύποι οικοτόπων, που περιλαμβάνονται στην οδηγία 92/43 της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- Μονοετή βλάστηση μεταξύ των ορίων πλημμυρίδας και αμπώτιδας
- Ολιγοτροφικά ύδατα της κεντρικής Ευρώπης και του περί τις Άλπεις χώρου με βλάστηση χώρου με βλάστηση *Littorela* ή *Isoetes* η μονοετή βλάστηση στις αποκαλυπτόμενες από τα ύδατα όχθες (*Nanocypereta*)
- Ευτροφικές φυσικές λίμνες με βλάστηση τύπου *Magnoportamion* ή *Hydrocharition*. Όλες οι φυτοκοινωνίες υδρόβιας βλάστησης στη λίμνη α) ελεύθερα πλέοντα υδρόφυτα β) τελείως βυθισμένα στο νερό υδρόβια μακρόφυτα γ) υφυδατικά μακρόφυτα.
- Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή.
- Διαπλάσεις αρκεύθων.
- Μεσογειακοί λειμώνες με υψηλές πόες και βούρλα
- Δάση στοές με *Salix alba* και *Populus alba*. Πρόκειται για τα παρόχθια δάση με ιτιές και λεύκες.
- Δάση πλατάνου της Ανατολής
- Παρόχθια δάση – στοές της θερμής Μεσογείου και της νοτιοδυτικής Ιβηρικής χερσονήσου.
- Δάσοι με *Quercus ilex*.

Υγρόφιλα δάση

Δασικές συστάδες με κυρίαρχο τον πλάτανο, άλλες όπου κυριαρχούν λεύκες και ιτιές και ορισμένες με σκλήθρο. Στις πρώτες ανήκει το δάσος στην κοιλάδα της Ρεντίνας (Μακεδονικά Τέμπη) και στις άλλες δύο το δάσος της Απολλωνίας, που περιέχει έναν συνδυασμό από δασικά δέντρα αλλά και συστάδες με σκλήθρο (που είναι οικότοπος προτεραιότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο). Η επιβίωση των σκλήθρων εξαρτάται από την αδιάκοπη τροφοδοσία τους με νερό και οι συστάδες τους είναι πολύ ευαίσθητο οικοσύστημα. Μικρότερες υγρόφιλες συστάδες δέντρων είναι διάσπαρτες σε αρκετά άλλα σημεία, με πιο αξιοσημείωτες εκείνες που βρίσκονται βόρεια του χωριού Βασιλούδι. Αξιόλογα μεμονωμένα δέντρα είναι τα δύο υπεραιωνόβια πλατάνια των ερωδιών στο Σχολάρι, και το πλατάνι που σκιάζει το Βήμα του Αποστόλου Παύλου στην Απολλωνία. Τα πρώτα ανακηρύχθηκαν Μνημείο της Φύσης (το 1975, το πρώτο στη χώρα), επειδή στα κλαδιά τους φωλιάζουν περί τα 150 ζευγάρια ερωδιών. Το δεύτερο ανακηρύχθηκε επίσης Μνημείο της Φύσης, μαζί με το βράχο (Βήμα) όπου κατά την παράδοση στάθηκε και μίλησε ο Απόστολος Παύλος.

Φυτά

Στα υδάτινα και υγροτοπικά οικοσυστήματα έχουν καταγραφεί 336 είδη φυτών, ενώ στα ορεινά οικοσυστήματα πάνω από 800 είδη. Τα περισσότερα βενθόφυτα (όπως οι ποταμογείτονες, τα μυριόφυλλα, τα κερατόφυλλα) απειλούνται με εξαφάνιση. Από τα δασικά δέντρα, αξίζει να σημειωθεί η μεγάλη ποικιλία σε είδη δρυός (η αριά, η χνοώδης δρυς, η πλατύφυλλη δρυς, η

μακεδονική δρυς, η ποδισκοφόρος δρυς, η απόδισκος δρυς) και είδη ιτιάς (η λευκή ιτιά, η εύθραυστη ιτιά, η αίγειος ιτιά, η πλόκημος ιτιά, η αμυγδαλόφυλλη ιτιά). Άλλα είδη που προστατεύονται είναι η σαλβίνια και το νεροκάστανο (υδρόβια είδη).

Ζώα

Η πανίδα περιλαμβάνει 19 είδη αμφιβίων και ερπετών, 34 είδη θηλαστικών (μεταξύ των οποίων, βίδρα, τσακάλι και αγριόγατα) και 248 είδη πουλιών (58,3% του συνολικού αριθμού ειδών της Ελλάδας).

Πουλιά

Στην περιοχή φωλιάζουν 106 είδη πουλιών μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται αρκετά είδη ερωδιών (ο σταχτοτσικνιάς, ο πορφυροτσικνιάς, ο λευκοτσικνιάς, ο μικροτσικνιάς), ο πελαργός, το νανοβουτηχτάρι, η χαλκοκουρούνα, ο μελισσοφάγος, ο ποταμοσφυριχτής και αρκετά αρπακτικά (ο कारουγαετός, ο σταυρατετός, ο καλαμόκιρκος, η αετογερακίνα, το σαΐνι κ.α.). Πολύ αξιόλογες είναι οι 2 μεγάλες αποικίες σταχτοτσικνιά στην Απολλωνία και στο Σχολάρι, καθώς και οι πολλοί πελαργοί που φωλιάζουν εδώ (5 – 10% του συνολικού ελληνικού πληθυσμού).

Στα διαχειμάζοντα είδη πουλιών περιλαμβάνονται οι τσικνόπανπιες, οι κυνηγόπαπιες, οι πρασινοκέφαλες πάπιες, οι χουλιάρόπαπιες, οι ασπρομετωπόχηνες, οι σταχτόχηνες, οι κύκνοι, τα σκουφόβουτηχτάρια, τα μαυροβουτηχτάρια και οι απειλούμενες με εξαφάνιση βαλτόπαπιες και ροπαλόπαπιες. Ωστόσο, η υποβάθμιση της Κορώνειας μείωσε κατά πολύ τα είδη αυτά.

Σπάνια και απειλούμενα είδη σταθμεύουν κατά τη μετανάστευση στις δύο λίμνες, όπως η χουλιανομούτα, η χαλκόκοτα, το κεφαλούδι, ο καλαμοκανάς, η αβοκέτα, η λαγγόνα, ο αργυροπελεκάνος, ο ροδοπελεκάνος, ο πετρίτης, ο ασπροπάρης και το κοινικόπτερο. Οι πληθυσμοί του τελευταίου στην Κορώνεια έχουν τα τελευταία χρόνια αυξηθεί, επειδή ξαίνεται ότι ευνοήθηκε από την αύξηση της αλατότητας. Η ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία κατέγραψε 11750 φοινικόπτερα τον Οκτώβριο του 2000 αριθμό – ρεκόρ για τη χώρα μας.

Ψάρια

Στη Βόλβη απομένουν 22 είδη ψαριών, αλλά κανένα είδος δεν έχει επιβιώσει στην Κορώνεια, που από το 1995 έχει ρυπανθεί και συρρικνωθεί σημαντικά.

Από τα είδη της Βόλβης εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η λιπαριά (ενδημικό είδος που δε βρίσκεται σε καμιά άλλη λίμνη του κόσμου) και τα ενδημικά υποείδη γελάρτζα και λακόψαρο (τοπικές ποικιλίες από είδη που υπάρχουν και αλλού).

ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Προϊστορικοί χρόνοι

Έχει ανακαλυφθεί σειρά οικισμών της Νεολιθικής εποχής, της εποχής του Χαλκού και του Σιδήρου, που μαρτυρούν ότι η παραλίμνια έκταση κατοικήθηκε από τους προϊστορικούς χρόνους. Το τοπωνύμιο Μυγδονία είναι πανάρχαιο και αναφέρεται στην Ιλιάδα του Ομήρου. Το πρώτο συνθετικό είναι το άκλιτο Μυ, Μ, το 12^ο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου προερχόμενο από το 13^ο τα ου φοινικικού αλφαβήτου <μεμ>, που δήλωνε το νερό. Το δεύτερο συνθετικό <γδων> ισούται με το χθων, δηλαδή έδαφος. Νερό και γη. Με άλλα λόγια : νερότοπος ή σύμφωνα με τη σύγχρονη επιστημονική ορολογία, υγρότοπος. Περί τα 500 π.Χ οι κάτοικοι της περιοχής των λιμνών, Μύγδονες, Ήδωνες και Βισάλτες, κατοικούσαν σε καλύβες θεμελιωμένες πάνω σε πασσάλους, μέσα ή πολύ κοντά στο νερό των λιμνών.

Αρχαιότητα

Στην αρχαιότητα, υπήρχε στη Ρεντίνα η φιλοσοφική σχολή του Αριστοτέλη. Στην ίδια περιοχή φέρεται να έχει σκοτωθεί και ταφεί ο τραγικός ποιητής Ευριπίδης. Οι Ρωμαίοι χάραξαν από εδώ την Εγνατία Οδό, αξιοποιώντας τους ήδη υπάρχοντες δρόμους. Από τότε, ο οικισμός της Απολλωνίας αναδείχθηκε σε σημαντικό σταθμό, όπου λέγεται ότι σταμάτησε και δίδαξε ο Απόστολος Παύλος το 50 μ.Χ., προερχόμενος από τους Φιλίππους. Ωστόσο, ακόμη και σήμερα δεν είναι επακριβώς γνωστή η διαδρομή της Εγνατίας Οδού ως τη Θεσσαλονίκη. Σύμφωνα με κορυφαίους ερευνητές της Ρωμαϊκής και Βυζαντινής τοπογραφίας της περιοχής είναι πιθανό να μην περνούσε η Εγνατία μέσω Δερβενίου, αλλά από Γερακαρού προς Χορτιάτη, ενώ ο αρχαίος σταθμός της Απολλωνίας δε συμπίπτει απαραίτητα με τον ομώνυμο οικισμό που μάλλον βρισκόταν σε γειτονικό λόφο.

Βυζαντινή και οθωμανική περίοδος

Κατά τη βυζαντινή περίοδο ανοικοδομήθηκαν τα θερμά λουτρά (Λαγκαδάς) και τα κάστρα (Ρεντίνα). Χτίστηκαν ακόμα μοναστηριακοί πύργοι (Αγ. Βασίλειος) σε εκτεταμένες μοναστηριακές εκτάσεις που ανήκαν κατά κύριο λόγο σε μοναστήρια του Αγ. Όρους, και μονάδες μεταποίησης όπως ο λαδόμυλος της Μικρής Βόλβης. Κατά την οθωμανική περίοδο, τουρκοί πληθυσμοί εγκαταστάθηκαν σε αρκετές παραλίμνιες περιοχές. Τα γνωστότερα μνημεία κείνης της περιόδου σώζον στη σημερινή Απολλωνία (λούη τζαμί, χάνι) και δείχνουν ότι η τοποθεσία αυτή εξακολουθούσε να λειτουργεί ως σταθμός στην Εγνατία Οδό.

Σύγχρονη εποχή

Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα υπήρχαν ακόμη εκτεταμένα δάση σε όλη την πεδινή περιοχή της Μυγδονίας. Αυτά βαθμιαία εκχερσώθηκαν για να μετατραπούν σε γεωργική γη, αφήνοντας μόνο πολύτιμα παρόχθια δάση της Απολλωνίας και της Ρεντίνας, μερικά περιορισμένα πλατανοδάση στις όχθες

χειμάρρων και κάποιες απομονωμένες συστάδες ή μοναχικά αιωνόβια δέντρα (όπως οι πλάτανοι των ερωδιών στο Σχολάρι).

Από τη δεκαετία του 70, εσφαλμένες αναπτυξιακές επιλογές οδήγησαν στην εγκατάσταση αρκετών βιομηχανιών και βαφείων στην περιοχή Λαγκαδά. Αρκετές από αυτές λειτούργησαν αρχικά χωρίς άδεια και έριχναν ανεπεξέργαστα τα λύματα τους στην Κορώνεια. Από τη δεκαετία του '80 ενθαρρύνθηκαν οι αγρότες να μετατρέψουν τις ξερικές καλλιέργειες σε ποτιστικές, χωρίς σωστό προγραμματισμό, με αποτέλεσμα να πολλαπλασιαστούν οι υδρογεωτρήσεις και να χαμηλώσει πολύ η στάθμη του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα. Το γεγονός αυτό επηρέασε ιδιαίτερα την Κορώνεια, όχι άμεσα (αφού ο πυθμένας της είναι σχετικά στεγανός), αλλά έμμεσα. Οι χείμαρροι τροφοδοτούν πρώτα τα ελλειμματικά υπόγεια υδροφόρα στρώματα και απομένει ελάχιστο νερό για να τροφοδοτήσει τη λίμνη.

Προστασία

Η περιοχή έχει μεγάλη και διεθνώς αναγνωρισμένη οικολογική αξία, χάρη στα σπάνια υγροτοπικά οικοσυστήματα, τα παρόχθια δάση και την ποικίλη πανίδα, κυρίως орνιθοπανίδα και ιχθυοπανίδα, αλλά και τα σπάνια είδη που βρίσκουν καταφύγιο εδώ.

Έτσι, έχει υπαχθεί στη διεθνή σύμβαση Ραμσάρ (από το 1974 και περιλαμβάνεται στο Δίκτυο Natura 2000 με ιδιαίτερη μνεία στη ορνιθολογική τα αξία, με κωδικούς GR 1220001 και GR 1220009.

Το 2003, συστάθηκε ο φορέας Διαχείρισης των λιμνών Κορώνειας και Βόλβης, που έχει ως στόχο τη διαφύλαξη της φύσης και το συντονισμό δράσεων που αφορούν στη διαχείριση των φυσικών της πόρων.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΤΕ ΤΗΝ ΚΟΡΩΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΒΟΛΒΗ

Ενημερωθείτε

- Κέντρο Πληροφόρησης υγροτόπου Κορώνειας – Βόλβης

Μπορεί να αποτελέσει ορμητήριο για τις εξορμήσεις στην περιοχή. Βρίσκεται στον οικισμό Απολλωνία του Δήμου Μαδύτου. Μπορεί να προσφέρει ξενάγηση (διάρκειας μισής ώρας) από τα στελέχη του Κέντρου στη μόνιμη έκθεση για το περιβάλλον της περιοχής και παροχή ενημερωτικού υλικού. Στην αίθουσα προβολών (χωρητικότητας περίπου 40 ατόμων) μπορούν να γίνουν προβολές ενημερωτικών ταινιών/ντοκιμαντέρ ή διαλέξεις με ταυτόχρονη προβολή διαφανειών.

Το κέντρο λειτουργεί από τις αρχές του 1998 και οι δραστηριότητες του περιλαμβάνουν, επιπλέον, την επόπτευση του υγροτόπου, την καταγραφή περιβαλλοντικών προβλημάτων και στοιχείων του υγροτόπου, την ενημέρωση των αρμόδιων φορέων, καθώς και την ενημέρωση των επισκεπτών και μαθητών.

- Κέντρο Πληροφόρησης για την παράκτια ζώνη του Στρυμονικού κόλπου και του κόλπου της Ιερισσού

Λειτουργεί από το 1998 στον παραλιακό δρόμο Ασπροβάλας - παραλίας Βρασών. Είναι το πρώτο Κέντρο Πληροφόρησης που λειτουργεί στην Ελλάδα αποκλειστικά για την παράκτια ζώνη.

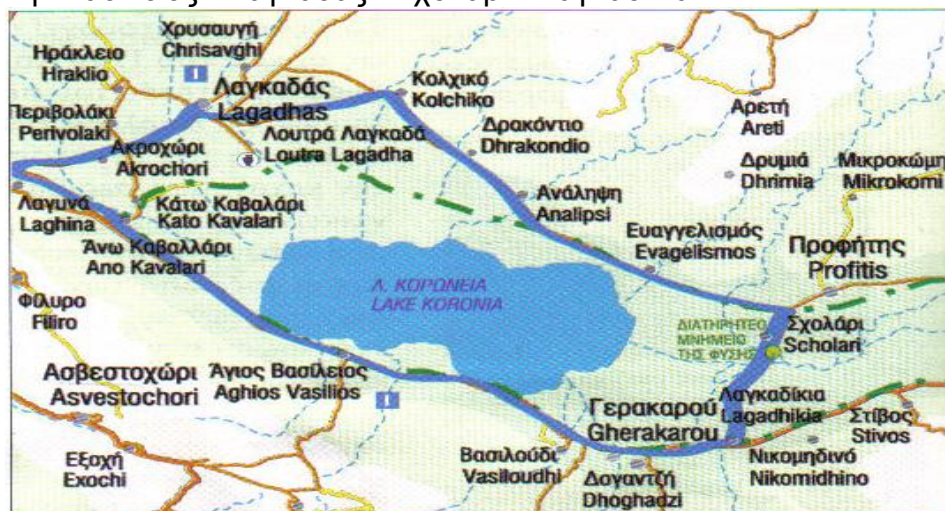
Περιλαμβάνει μόνιμη έκθεση και τρία ενυδρεία με τοπικά είδη ψαριών. Στην αίθουσα προβολής (χωρητικότητα 20 ατόμων) μπορεί να προβληθεί ταινία διάρκειας 25λ για την παράκτια ζώνη του Στρυμονικού κόλπου και του κόλπου της Ιερισσού.

Κέντρο πληροφόρησης Απολλωνίας

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ ΓΥΡΟΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΚΟΡΩΝΕΙΑΣ

Αγ. Βασίλειος –Δαγκαδάς –Σχολάρι –Δαγκαδίκια

Στον οικισμό του Αγ. Βασιλείου, το καλύτερο σημείο πρόσβασης στην Κορώνεια, μπορούμε να φτάσουμε με αυτοκίνητο από το Κέντρο Πληροφόρησης ή από τη Θεσσαλονίκη (μέσω Δερβενίου ή μέσω Χορτιάτη). Από τη παλιά προβλήτα, όπου το Δασαρχείο Λαγκαδά έχει δημιουργήσει χώρο

αναψυχής με αρκετό πράσινο, διακρίνουμε πόσο έχουν υποχωρήσει τα νερά της λίμνης και πόσο έχει επεκταθεί ο καλαμιώνας. Πρόκειται για ένα καλό μέρος για παρατήρηση πουλιών και για περιπάτους στους χωματόδρομους που ξεκινούν από εδώ. Στα δυτικά φαίνεται ο βυζαντινός μοναστηριακός πύργος του Αγ. Βασιλείου. Κοντά στο χώρο αναψυχής υπάρχουν αρκετές ταβέρνες.

Επιστρέφουμε στην ενική οδό και στρίβουμε δυτικά προς το Λαγκαδά. Κάθε χρόνο στη γιορτή των Αγ. Κωνσταντίνου και Ελένης (21 Μαΐου) πραγματοποιούνται εδώ τα περίφημα <Αναστενάρια>. Είναι ένα έθιμο με πανάρχαιες ρίζες στη Διονυσιακή λατρεία και την πυροβασία, που έφεραν οι πρόσφυγες από την ανατολική Θράκη.

Η <Λουτρόπολη Λαγκαδά> διαθέτει ιαματικές πηγές 39οC που ενδείκνυνται για θεραπείες ρευματοπαθειών, αρθροπαθειών, γυναικολογικών παθήσεων, δερματοπαθειών και παθήσεων των νεύρων. Επίσης, διαθέτει σύγχρονο πηλοθεραπευτήριο και παρέχει δυνατότητα για αμμόλουτρα. Εκτός από τις σύγχρονες εγκαταστάσεις και τη δροσιστική κατά τους καλοκαιρινούς μήνες υπαίθρια πισίνα, ενδιαφέρον παρουσιάζει το βυζαντινό λουτρό που χρονολογείται από το 900 μ.Χ. Αρκετά ξενοδοχεία προσφέρουν στέγη σε κάθε επισκέπτη και όχι μόνο στους λουόμενους.

Περνάμε από τα χωριά Κολχικό, Δρακόντιο, Ανάληψη και Ευαγγελισμό, στη βόρεια πλευρά της λίμνης. Μετά το τελευταίο, στρίβουμε δεξιά προς το Σχολάρι, που βρίσκεται ανάμεσα στις δύο λίμνες. Λίγο έξω από το χωριό, δίπλα, στη κοίτη του χειμάρρου Σχολαρίου, βλέπουμε τα δύο υπεραιωνόβια πλατάνια των ερωδιών, που έχουν ανακηρυχθεί Μνημεία της Φύσης. Σύμφωνα με το Δασαρχείο Λαγκαδά, η ηλικία τους εκτιμάται περίπου στα 500 χρόνια. Συνεχίζοντας προς τα Λαγκαδικία περνάμε μέσα από την κοίτη του ομώνυμου χειμάρρου και μετά το χωριό ξαναβγαίνουμε στην ενική οδό, από όπου μπορούμε να επιστρέψουμε στη Θεσσαλονίκη.

Γύρος της λίμνης Βόλβης

Απολλωνία – Νέα Μάδυτος – Ρεντίνα – Μικρή Βόλβη – Μεγάλη Βόλβη – Νυμφόπετρα – Νέα Απολλωνία

Από την Απολλωνία κατευθυνόμαστε ανατολικά προς τη Νέα Μάδυτο. Στρίβοντας αριστερά στη διασταύρωση θα βρεθούμε στο μικρό λιμανάκι με τα υγρόφιλα δέντρα και το παραλίμνιο χώρο αναψυχής. Το άλσος και οι φυτοφράχτες προστατεύονται σε μεγάλη έκταση της παραλίμνιας ζώνης και μας προσφέρουν μια ευχάριστη και σκιερή διαδρομή.

Δεξιά από την ενική οδό βρίσκεται το χωριό, χτισμένο από πρόσφυγες που ήλθαν από τη Μάδυτο, ιστορικό οικισμό στα Δαρδανέλια. Αξίζει να επισκεφθούμε τον ιερό ναό της Μονής Εσφιγμένου του 1867, αλλά και τον

πρωτοποριακό βιολογικό καθαρισμό των αστικών λυμάτων του χωριού με τη χρησιμοποίηση υδροφύτων (καλαμιών) που σχηματίζουν ένα μικρό υγρότοπο. Συνεχίζουμε ανατολικά στην εθνική οδό και , λίγο πριν τη Ρεντίνα, συναντάμε τη γραφική εκκλησία της Αγ. Μαρίας (1869) που ξεχωρίζει από το στεγασμένο με πλάκες σχιστόλιθου τρούλου. Αυτός ο ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας ναός συγκεντρώνει χιλιάδες προσκυνητές κάθε χρόνο, ιδιαίτερα στις 17 Ιουλίου, ημέρα γιορτής της Αγίας. Η επιλογή της τοποθεσίας για την κατασκευή της εκκλησίας ίσως σχετίζεται με το , άλλοτε επικίνδυνο πέρασμα μέσα από την κοιλάδα της Ρεντίνας.

Στη διασταύρωση της Ρεντίνας στρίβουμε αριστερά προς τον οικισμό της Μικρής Βόλβης, το κυριότερο φαροχώρι της λίμνης. Εδώ έχει έδρα ο Αλιευτικός Συνεταιρισμός Βόλβης <Αγ. Παρασκευή> και στην ιχθυόσκαλα δημοπρατούνται τα ψάρια που μόλις αλιεύθηκαν. Στο αναψυκτήριο – ταβέρνα που βρίσκεται στην ακτή μπορούμε να απολαύσουμε φρέσκα λιμνίσια ψάρια, όπως γριβάδι, περκί και την τοπική ιδιαιτερότητα: την παστή λιπαριά.

Λιπαριά (*alosa macedonica*)

Ο νεροβούβαλοι ο οποίοι μπορούν να κολυμπούν πολύ επιδέξια

Αυτό το ιδιαίτερο είδος σαρδέλας δε βρίσκεται πουθενά αλλού στο κόσμο, αλλά δεν κινδυνεύει με εξαφάνιση. Αντίθετα, είναι φορές που πολλαπλασιάζεται υπερβολικά και περιορίζει τα άλλα είδη ψαριών. Επειδή έχουν μειωθεί πολύ οι θηρευτές του, η κατανάλωση του βοηθά στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας της λίμνης Βόλβης! Μια άλλη νοστιμιά της περιοχής, το χέλι, έχει σχεδόν εξαφανιστεί επειδή η κατασκευή διαφόρων εμποδίων στο Ρήχιο ποταμό εμποδίζει νέα χέλια να έλθουν από τη θάλασσα. Αξίζει τον κόπο να κουβεντιάσουμε λίγο με τους ψαράδες και να κάνουμε μια βόλτα στην προβλήτα. Στη γιορτή της Αγ. Παρασκευής (26 Ιουλίου) γίνεται εδώ η Γιορτή της Λιπαριάς, με άφθονους μεζέδες, ούζο, πολιτιστικές εκδηλώσεις και –φυσικά- λιπαριά, παστή και ψητή.

Πηγαίνοντας από τον οικισμό της Μικρής προς αυτόν της Μεγάλης Βόλβης (που είναι ωστόσο μικρότερος από τον προηγούμενο!), περνάμε από έναν ελαιώνα που κατά το θρύλο έχει κάποιες ρίζες από την βυζαντινή εποχή. Δίπλα στις ελιές σώζεται ένας από τους παλαιότερους λαδόμυλους της

Μεσογείου. Από το Τζιμηλάρειον (1324), μοναδικό δείγμα βυζαντινής κατασκευής, διατηρείται ο ορθογώνιος υδατόπυργος, στη βάση του οποίου ήταν αναπτυσσόμενο σύστημα δεξαμενών και καναλιών για την επεξεργασία του προϊόντος. Κοντά στο εργαστήριο ανασκάφηκε μονόχωρος ναός και εντοπίστηκε μικρός οικισμός. Στην ίδια περιοχή υπάρχει βυζαντινός οχυρωματικός περίβολος, υπόλειμμα κάστρου στην κορυφή δυσπρόσιτου λόφου.

Στη μεγάλη Βόλβη, αξίζει να σταθούμε στο διαμορφωμένο παρόχθιο χώρο και να αφήσουμε το βλέμμα μας να ξεκουραστεί στα ήρεμα νερά. Σε μικρή απόσταση από την ακτή υπάρχουν απομεινάρια βυζαντινού κτίσματος μέσα στη λίμνη

Μια παραλίμνια ποδηλατική διαδρομή

Απολλωνία – Νέα Μάδυτος – Ρεντίνα

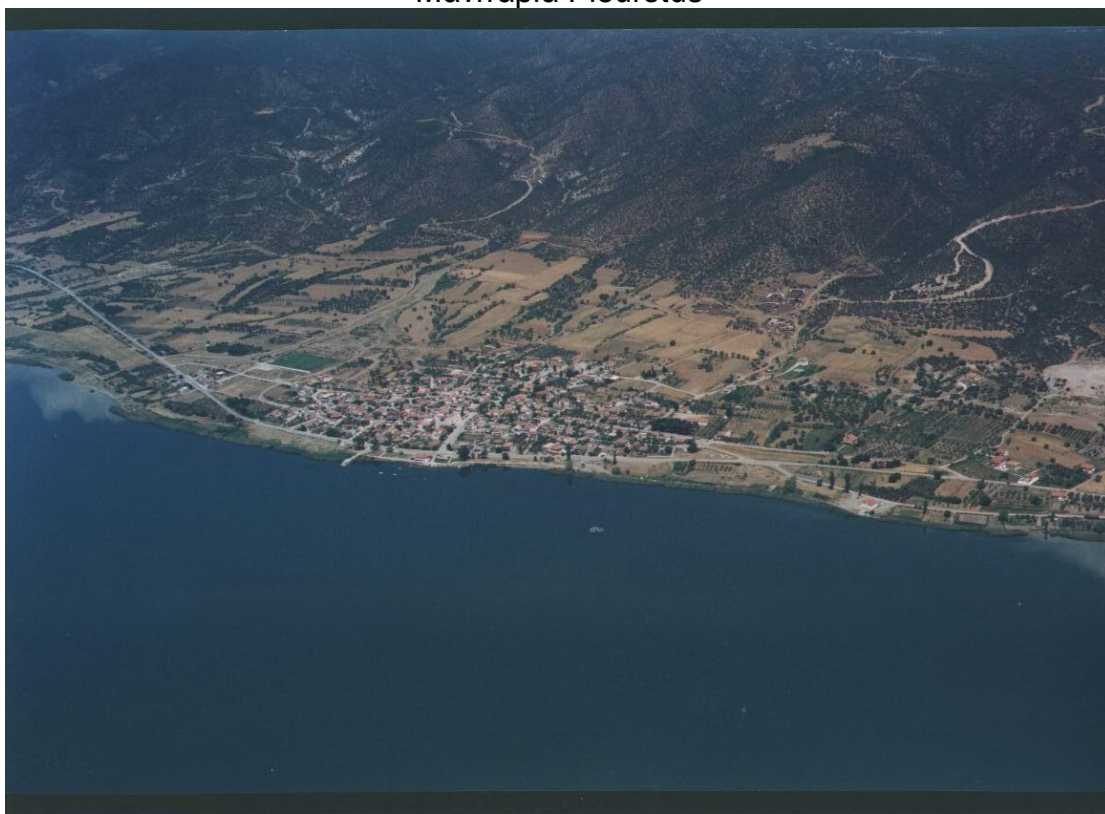
Όποιος θέλει να δοκιμάσει μια ποδηλατική εμπειρία μέσα από τους αγροτικούς δρόμους, τις καλλιέργειες, τα λιβάδια, τις παρόχθιες δασικές συστάδες και τους καλαμιώνες της λίμνης Βόλβης, μπορεί να ακολουθήσει την παραλίμνια διαδρομή Απολλωνία – ακτή Κοκαλούς – παρόχθιο άλσος Νέας Μαδύτου – Ρεντίνα (περίπου 20χλμ.)

Πριν από το χωριό Νυμφόπετρα υπάρχει χώρος αναψυχής δίπλα στη λίμνη. Λίγο έξω από το χωριό, θα δούμε στα δεξιά ένα περίεργο γεωλογικό σχηματισμό από τον οποίο πήρε το χωριό το όνομά του. Είναι οι Νυμφόπετρες, που δημιουργήθηκαν πριν εκατομμύρια χρόνια από πίδακες γεωθερμικού ρευστού. Τοπικοί θρύλοι εξηγούν με φαντασία και μοναδικό τρόπο τη δημιουργία αυτών των βράχων: είναι μια γαμήλια πομπή που πέτρωσε από φθονερή κατάρρα!

Κάνουμε μια στάση στο Σχολάρι για να θαυμάσουμε τα πλατάνια των ερωδιών. Στα Λαγκαδικία στρεφόμαστε και πάλι ανατολικά. Στην περιοχή του Στίβου γίνεται καλλιέργεια μανιταριών *Pleurotus*, ενώ λίγο πιο πάνω, στον οικισμό Πλατεία, εφαρμόζεται βιολογική κτηνοτροφία. Τα Λουτρά Νέας Απολλωνίας (ή Λουτρά Βόλβης) έχουν αναπτυχθεί σε μικρό οικισμό, αφού έρχονται, πολλοί επισκέπτες για ιαματικά λουτρά στις αλκαλικές θερμοπηγές, που έχουν θεραπευτικές ιδιότητες σε γυναικολογικές παθήσεις, αρθριτικά, ρευματισμούς, διαστρέμματα και κατάγματα. Περίπου 2χλμ. προς τα ανατολικά, στους πρόποδες μικρού λόφου, σώζεται το κατώτερο τμήμα οθωμανικού λουτρού. Το κτίριο έχει οκταγωνικό σχήμα και στο βάθος του εξακολουθεί να πηγάζει ζεστό νερό. Κοντά σε αυτό υπάρχουν στάβλοι όπου εκτρέφονται νεροβούβαλοι, ένα κτηνοτροφικό είδος που απειλείται με εξαφάνιση. Κατά το μεσημέρι, μπορούμε να δούμε τα βουβάλια να βόσκουν στις όχθες και να μπαίνουν στο νερό όπου επιπλέουν και κολυμπούν με ευκολία.

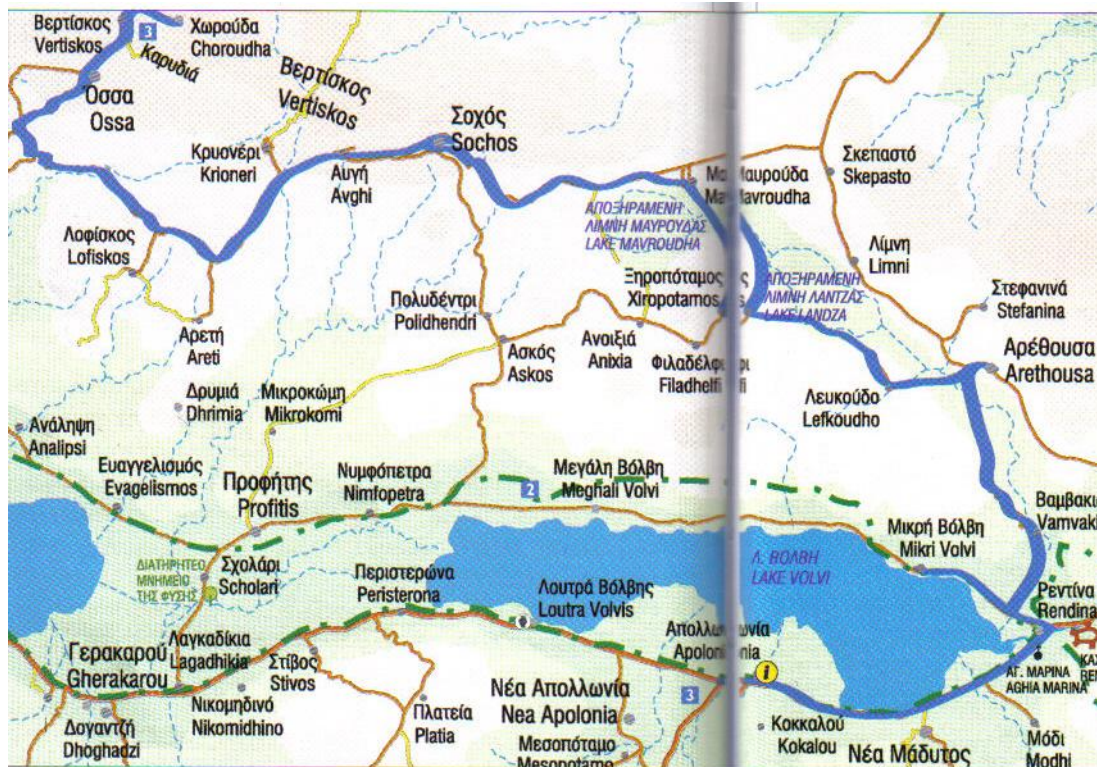
Μανιτάρια Pleurotus

Η Μικρή Βόλβη είναι το κυριότερο ψαροχώρι της λίμνης

Στους ορεινούς οικισμούς του βορρά

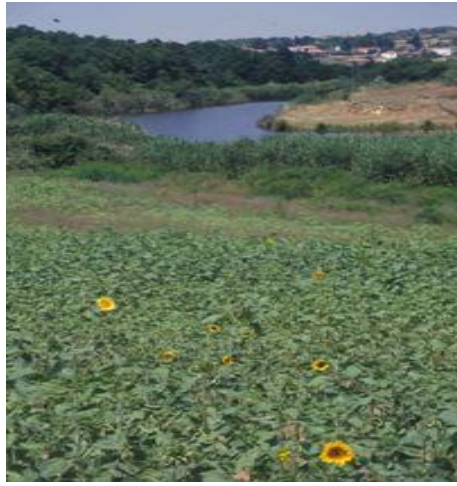
Λευκοχώρι- Βερτίσκος – Όσσα – Σοχός – Μαυρούδα

Στο 39^ο χιλιόμετρο της εθνικής οδού Θεσσαλονίκης – Σερρών στρίβουμε προς τον οικισμό Λευκοχώρι, όπου τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί αρκετές αγροτουριστικές μονάδες και προσφέρουν πολλές και ενδιαφέρουσες δραστηριότητες: βόλτα με άλογα, ποδήλατο, αναρρίχηση, τοξοβολία.

Ο οικισμός, χτισμένος πριν από 350 χρόνια, διατηρεί αρκετά απομεινάρια πέτρινων διώροφων οικιών μακεδονικής αρχιτεκτονικής. Υπάρχει τοπική παράδοση στην ξυλογλυπτική και στα <τσουλιά> (χαλιά από κατσικότριχα). Οι κατασκηνώσεις Βερτίσκου προσελκύουν κάθε χρόνο ως 10000 επισκέπτες, κυρίως την περίοδο που πραγματοποιούνται οι πολιτιστικές εκδηλώσεις του Δήμου Βερτίσκου (Ιούλιος – Αύγουστο). Οι στεγασμένοι χώροι έχουν έκταση 2000τ.μ. και περιλαμβάνουν τριώροφο κτίσμα (χώρος ύπνου), ξενώνα δυναμικότητας 50 ατόμων, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, εστιατόριο δυναμικότητας 150 ατόμων, αμφιθέατρο 200 θέσεων, ξυλουργείο για εκπαίδευση και ψυχαγωγία, ιατρείο και αθλητική υποδομή. Στον ίδιο χώρο βρίσκονται και οι εγκαταστάσεις του περιβαλλοντικού Κέντρου Βερτίσκου, ενώ υπάρχει δυνατότητα για βόλτες με ποδήλατο βουνού.

Σε απόσταση 4χλμ. από το Βερτίσκο βρίσκεται ο εγκαταλελειμμένος οικισμός της Χωρούδας, με τον ιερό ναό Αγ. Αθανασίου που χτίστηκε το 18^ο αιώνα και έχει εξαιρετικές τοιχογραφίες.

Η φυσική λιμνούλα της Τσισμούρκας, κοντά στην Όσσα

Δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στον οικισμό της Όσσας

Επτά χιλιόμετρα από τη Χωρούδα αρχίζει το Μεγάλο Ρέμα του Φλαμουριού, με συστάδες μαυρόπευκων και τραχείας πεύκης, φυλλοβόλα δέντρα και άγρια ζώα. Εκεί βρίσκεται το φυτώριο του Δασαρχείου Λαγκαδά και ένα γραφικό ποταμάκι, που περνά ανάμεσα από τις πολλές καρυδιές και τα νεαρά έλατα. Μεταξύ Βερτίσκου και Όσσας υπάρχει διασταύρωση που οδηγεί στην Καρυδιά, περιοχή ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς, με παρθένο δάσος που προσφέρεται για περίπατο και ψυχική ξεκούραση.

Στον όμορφο οικισμό της Όσσας μπορούμε να θαυμάσουμε σπάνια δείγματα της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς και να δοκιμάσουμε νόστιμους μεζέδες στις τοπικές ταβέρνες. Αξίζει να επισκεφθούμε την εκκλησία της Αγ. Κυράννας, την τρίκλιτη βασιλική των Ταξιαρχών και το λαογραφικό Μουσείο του χωριού. Αρχές Ιουνίου γίνεται εδώ η Γιορτή του Κερασιού. Εξαιρετική εμπειρία είναι και η περιήγηση στην κοντινή φυσική λιμνούλα της Τσισμούρκας.

Είναι μοναδική ευκαιρία να κάνουμε μια στάση στους αμπελώνες του Ανέστη Μπαμπατζιμόπουλου, έξω από την Όσσα. Σαράντα στρέμματα καλλιεργούνται οργανικά (χωρίς να χρησιμοποιούνται λιπάσματα και φαρμακευτικά σκευάσματα) για την παραγωγή ποιοτικού κρασιού. Στον ίδιο χώρο έχει κατασκευαστεί επισκέψιμο οινοποιείο. Μετά από συνεννόηση, μπορεί να γίνει ξενάγηση στο κτήμα και στις πρότυπες εγκαταστάσεις.

Συνεχίζουμε ανατολικά προς το Σοχό, το κεφαλοχώρι με την πλούσια πολιτιστική και λαογραφική παράδοση. Έχει γίνει ευρύτερα γνωστή η εικόνα των τραγόμορφων κουδουνοφόρων που τρέχουν ασταμάτητα, μέρα –νύχτα, με κουδούνια κρεμασμένα στη μέση ή στο λαιμό και χορεύουν κάνοντας μεγάλο θόρυβο, την Κυριακή της Αποκριάς και την Καθαρά Δευτέρα.

Τα νταούλια κι οι ζουρνάδες συμπληρώνουν το ηχητικό σοκ για τον αμύητο. Ενδιαφέρον έχει και η Γιορτή του Καρυδιού, τον Οκτώβριο. Ας μην ξεχάσουμε να δοκιμάσουμε το λικέρ καρυδιού, ένα ιδιαίτερο ποτό που κατασκευάζουν οι γυναίκες του χωριού. Η αγροτουριστική μονάδα <Ροϊδης> προσφέρει δυνατότητα ιππασίας, ενώ υπάρχουν μονοπάτια για πεζοπορία και ποδηλασία. Μετά από μικρή περιήγηση στην κωμόπολη, ακολουθούμε χωματόδρομο που οδηγεί στον παρεκκλήσι του Προφήτη Ηλία. Μετά από διαδρομή 50λ, μπορούμε από εδώ να δούμε όλο το οροπέδιο με τα δύο βυθίσματα όπου άλλοτε βρίσκονταν οι λίμνες Μαυρούδα και Λάντζα.

5λ αργότερα φτάνουμε σε οργανωμένο χώρο αναψυχής (με τραπεζάκια, γήπεδα και παιδική χαρά), επί του όρους Βερτίσκος. Περπατώντας 15λ σε ανηφορικό μονοπάτι μέσα στο πανέμορφο δάσος οξιάς, φτάνουμε σε θέση με θέα σε όλο τον οροπέδιο.

Επιστρέφουμε στο Σοχό και συνεχίζουμε προς τη μικρή και γραφική Μαυρούδα. Οι λίμνες Μαυρούδα και Λάντζα αποξηράνθηκαν για να καλλιεργηθούν, προς το τέλος της δεκαετίας του '50. Το εγχείρημα απέτυχε επειδή το έδαφος δεν ήταν παραγωγικό, όποτε οι κάτοικοι της περιοχής προτίμησαν να διεκδικήσουν κονδύλια για να αναδημιουργήσουν τμήμα της μιας λίμνης και να αναπτύξουν τον οικότουρισμό. Σήμερα υπάρχουν προτάσεις για να δημιουργηθεί ένας ρηχός υγρότοπος και στη γειτονική αποξηραμένη λίμνη Λάντζα.

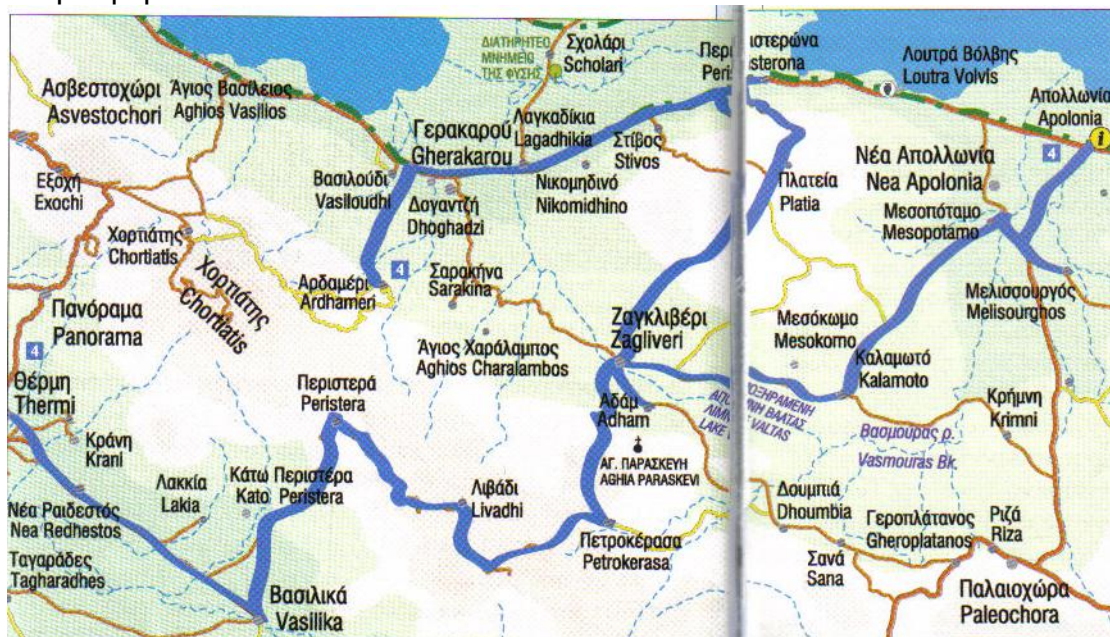
Στο κτήμα του Μπαμπατζιμόπουλου γίνεται βιολογική καλλιέργεια αμπελιού

Σε διάφορα σημεία του οροπεδίου διασώζονται σημαντικά βυζαντινά μνημεία: κάστρο με κινστέρνα στην περιοχή της Μαυρούδας, μοναστήρι του 13^{ου} αιώνα, νερόμυλοι, υδραγωγείο, ερείπια βιοτεχνικών εγκαταστάσεων πλατανόδασος που φτάνει μέχρι την Αρέθουσα. Αξίζει να σημειωθεί η πλούσια πανίδα της περιοχής, που χαρακτηρίζεται από τη μόνιμη και εντυπωσιακή παρουσία πολλών αγριογούρουνων και ζαρκαδιών και προστατεύεται ως ένα βαθμό σε τρία μόνιμα καταφύγια άγριας ζωής (Ασκός, Στεφανινά, Φιλαδέλφειο).

Αφήνοντας πίσω μας το οροπέδιο, περνάμε από Αρέθουσα και κατεβαίνουμε προς Βαμβάκια, για να συνδεθούμε και πάλι οπτικά με τη λίμνη Βόλβη. Στη Μικρή Βόλβη μπορούμε να σταματήσουμε για φαγητό, καφέ ή αναψυκτικό. Η διαδρομή μπορεί να συμπληρωθεί με ξεναγήσεις και συζητήσεις με τους υπεύθυνους του κέντρου Πληροφόρησης στην Απολλωνία.

Στους οικισμούς του νότου

Απολλωνία – Μελισσουργός – Καλαμωτό – Ζαγκλιβέρι – Αδάμ – Πετροκέρασα – Αρδαμέρι

Από το Κέντρο Πληροφόρησης στην Απολλωνία, κατευθυνόμαστε νότια προς Μελισσουργό. Στη μέση της διαδρομής σώζεται μοναστηριακός πύργος, ενώ δίπλα στο χείμαρρο βρίσκεται ο Πύργος του Καρνάβα. Σε λοφάκι πριν το Μελισσουργό φωλιάζουν μελισσοφάγοι και χαλκοκουρούνες. Διασχίζουμε το Μελισσουργό προς τα δυτικά και βγαίνουμε στο γειτονικό χείμαρρο που πλαισιώνεται από πλατανόδασος, όπου υπάρχουν τραπεζοκαθίσματα, γεφυράκια, λούνα - παρκ μέσα στο δάσος και αναψυκτήριο - ταβέρνα. Στο Καλαμωτό έχουν γίνει σημαντικές αρχαιολογικές ανακαλύψεις, σχετικές με την αρχαία Καλίνδοια. Αξίζει να σημειωθεί η δραστηριότητα του Συνεταιρισμού Γυναικών Καλαμωτού, που παρασκευάζει γλυκά κουταλιού, ζυμαρικά και φύλλα πίτας περέκ. Συνεχίζοντας δυτικά φτάνουμε στη θέση Βαλτούδα. Αφήνουμε τον κύριο δρόμο και στρίβουμε δεξιά σε χωματόδρομο που περνάει δίπλα σε εκκλησάκι. Σταθμεύουμε κοντά στην αποστραγγιστική τάφρο, που

κατασκευάστηκε το 1958 για να αποξηραθεί η λίμνη Βάλτα και να καλλιεργηθεί από τους κατοίκους του οικισμού Αδάμ. Μια τεχνητή λιμνούλα, που κατασκευάστηκε δίπλα από τη Διεύθυνση Γεωργίας για να εξασφαλίσει νερό για τα κτηνοτροφικά ζώα, έχει σήμερα σημαντική οικολογική αξία για την περιοχή γιατί φιλοξενεί πουλιά και υδρόβια φυτά. Συνεχίζουμε για το κεφαλοχώρι της περιοχής, το Ζαγκλιβέρι. Εδώ σώζεται το σπίτι της νεομάρτυρος Αγ. Ακυλίνας, η οποία μαρτύρησε το 1764, και ο αξιοσημείωτος ναός του Αγ. Γεωργίου. Συνεχίζουμε νότια προς το Αδάμ, όπου το Σχολαρχείο, εξαιρετικό δείγμα συντήρησης νεότερου πολιτιστικού μνημείου, στέκει αναπαλαιωμένο στην πλατεία του χωριού. Επόμενος σταθμός είναι το εκκλησάκι της Αγ. Παρασκευής, κτίσμα του 19ου αιώνα που περιβάλλεται από πλούσια βλάστηση. Για να φτάσουμε εδώ, διασχίζουμε το χωριό ακολουθώντας τις σχετικές πινακίδες.

Από το Αδάμ επιστρέφουμε στο Ζαγκλιβέρι και κατευθυνόμαστε στα Πετροκέρασα, οδηγώντας 25λ μέσα από όμορφο δάσος οξιάς. Ο παραδοσιακός αυτός οικισμός έχει μεγάλο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον (καμινάδες, κιγκλιδώματα των μπαλκονιών, κήποι που περιβάλλονται από τοίχους, πύλες από όπου περνούσαν παλιότερα τα ζώα κ.ά.). Η πλακόστρωση της πλατείας, στην οποία απαγορεύεται η πρόσβαση στα τροχοφόρα, συμπληρώνεται από εξαιρετικά φροντισμένα παρτέρια και παρουσίαση των τοπικών προϊόντων στο γραφικό περίπτερο.

Αξίζει να κάνουμε μια βόλτα στα σοκάκια και στο αναπαλαιωμένο κτίριο του παραδοσιακού ρακοκάζανου, στις εκσυγχρονισμένες εγκαταστάσεις του οποίου παράγεται τοπικό διπλοβρασμένο τσίπουρο. Στο χωριό υπάρχει λαογραφικό Μουσείο και αγροτουριστικός ξενώνας, ενώ πιο έξω υπάρχει διαμορφωμένος χώρος για κατασκηνωτές. Από τα Πετροκέρασα μπορούμε να συνεχίσουμε πιο πάνω, προς το γραφικό Λιβάδι και να κατεβούμε από την άλλη μεριά του Χορτιάτη προς Βασιλικά και Θέρμη, είτε να ξαναβγούμε στην εθνική Θεσσαλονίκης - Καβάλας και στο Βασιλούδι να ανηφορίσουμε προς το Αρδαμέρι.

Κτισμένο κατά την Τουρκοκρατία σε δύσβατη θέση, αυλακωμένη από βαθιούς χειμάρρους που του έδιναν μεγάλη αμυντική αξία, το Αρδαμέρι διασώζει δείγματα παραδοσιακής μακεδονικής αρχιτεκτονικής, ιδιαίτερα στο παλιό του τμήμα. Πιο κάτω από το χωριό, κοντά στην εθνική οδό, υπάρχει αγροτουριστική μονάδα (σε βαγόνια του ΟΣΕ που έχουν διαμορφωθεί σε ξενώνες, ταβέρνες, καφέ, μπαρ και κατάστημα παραδοσιακών προϊόντων), η οποία διαθέτει άλογα και άλλα ζώα.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΙΑ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΠΟΙΚΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΔΙΩΝ

Κέντρο πληροφόρησης Απολλωνίας – όχθη Βόλβης

Το Βήμα του Απόστολου Παύλου

Περπατώντας ανάμεσα στα γραφικά σπίτια της Απολλωνίας με τους όμορφους κήπους, και περίπου 10λ βόρεια από το Κέντρο Πληροφόρησης, θα συναντήσουμε το Βήμα του Αποστόλου Παύλου. Πρόκειται για ένα μεγάλο επίπεδο βράχο, που επάνω του στάθηκε και μίλησε σύμφωνα με την παράδοση ο Απόστολος. Πάνω από το βράχο απλώνει τα κλαδιά του ένας υπεραιωνόβιος πλάτανος, ο οποίος έχει κηρυχθεί Μνημείο της Φύσης. Πολλοί θρησκευόμενοι επισκέπτες (ντόπιοι και αλλοδαποί) έρχονται στην Απολλωνία για να δουν από κοντά ένα από τα σημεία που πέρασε και δίδαξε ο Απόστολος των Εθνών. Αφήνοντας τα μνημεία της περιοχής, ακολουθούμε το χωματόδρομο προς τη λίμνη και φτάνουμε σε θέση κατάλληλη για παρατήρηση πουλιών. Από εδώ φαίνεται πεντακάθαρα η αποικία των ερωδιών, εγκατεστημένη σε πανύψηλες λεύκες του υγρόφιλου δάσους Απολλωνίας. Οι ερωδιοί αρχίζουν να φτιάχνουν τις φωλιές τους στις αρχές της άνοιξης, γεννούν τα αυγά τους προς το τέλος της άνοιξης και όλο το καλοκαίρι μεγαλώνουν τα μικρά τους. Το φθινόπωρο εγκαταλείπουν το δάσος και φεύγουν για κοντινές ή μακρινές περιοχές.

Η πεζοπορία συνεχίζεται μέχρι το δασικό φυλάκιο στην όχθη της λίμνης. Πριν φτάσουμε εδώ παρατηρούμε τις πρόσφατες παρεμβάσεις, που έγιναν για την προστασία και επαναφορά σε φυσική κατάσταση του σπάνιου αυτού δάσους. Επειδή είναι αδύνατη η πεζοπορία κατά

Απολλωνία

Η Απολλωνία ήταν άλλοτε σταθμός επί της Εγνατίας Οδού (Mutatio Arollonia), και εδώ έχουν βρεθεί απομεινάρια ρωμαϊκού λιθόστρωτου. Επίσης, υπάρχουν μνημεία της οθωμανικής περιόδου, κατασκευασμένα (μεταξύ 1566 και 1575) από το Sokolli Muhammad Pasha, μεγάλο βεζίρη του σουλτάνου Σελήμ Α'. Κοντά στο Βήμα σώζονται λουτρό με ακέραια τη στέγη του, θεμελίωση της βυζαντινής περιόδου, το κατώτερο τμήμα ενός τζαμιού με μεταγενέστερες επεμβάσεις και ο πέτρινος περίβολος από το χώρο διανυκτέρευσης των ταξιδιωτών (χάνι).

Παραλίμνιο δάσος Απολλωνίας

μήκος της όχθης, ακολουθούμε το δασικό δρόμο που διασχίζει το δάσος. Διάφορα υγρόφιλα είδη δέντρων (πλατάνια, λεύκες, ιτιές, σκλήθρα), συμπληρώνονται από θάμνους, ποώδη και αναρριχώμενα φυτά, που κάνουν το δάσος να μοιάζει με μικρή «ζούγκλα». Καλύπτει γύρω στα 450στρ. και παρά τις ανθρωπογενείς πιέσεις, διατηρεί υψηλή βιοποικιλότητα. Λέγεται ότι παλιότερα φώλιαζαν εδώ πολλά αρπακτικά ακόμα και μεγάλοι αετοί. Σήμερα φωλιάζουν συνολικά 48 είδη πουλιών. Από τα ξέφωτα και τα λιβάδια του δάσους καταλήγουμε στις εκβολές του χειμάρρου Απολλωνίας, αναντικατάστατες για πολλά πουλιά που έρχονται εδώ για να βρουν τροφή. Εδώ πρέπει να κινούμαστε αργά και προσεκτικά, ώστε να μην τρομάξουμε τα πουλιά. Στην κοίτη του χειμάρρου μπορεί να συναντήσουμε χαλκόκοτες και μαυροπελαργούς που μεταναστεύουν, στους αμμώδεις ρηχότοπους θα δούμε παρυδάτια πουλιά (σκαλίδρες, μαχητές, τρίγγες), λαγγόνες και ερωδιούς (όχι μόνο σταχτοτσικνιάδες και λευκοτσικνιάδες που κουρνιάζουν στις ιτιές της περιοχής), μέσα στις καλάμιές θα ακούσουμε να φωνάζουν ωδικά μικροπούλια, ήταυροι και κρυπτοτσικνιάδες, ενώ ανοιχτά της λίμνης θα παρατηρήσουμε με τα κιάλια πελεκάνους και κεφαλούδια να κολυμπούν. Στο δάσος, στο γειτονικό χείμαρρο και στην όχθη της λίμνης έχουν παρατηρηθεί περισσότερα από 70 είδη πουλιών.

Αφήνουμε πίσω μας τις εκβολές και ακολουθούμε το δασικό δρόμο για να επιστρέψουμε στο Κέντρο Πληροφόρησης.

Στη βυζαντινή Ρεντίνα

Ρεντίνα - κάστρο Ρεντίνας - κοιλάδα Ρεντίνας (Μακεδόνικα Τέμπη) - Στρυμονικός κόλπος

Από την Απολλωνία, όπου μπορούμε να εφοδιαστούμε με ενημερωτικό υλικό, φτάνουμε με αυτοκίνητο στον οικισμό της Ρεντίνας. Δεξιά από τον περιφραγμένο χώρο δασικής αναψυχής υπάρχει μικρό μονοπάτι, που περνά με ασφάλεια κάτω από τη γέφυρα της εθνικής οδού. Ο ποταμός Ρήχιος έχει συνήθως λίγο νερό στο σημείο αυτό, αλλά χρειάζεται προσοχή σε ημέρες έντονης καταιγίδας. Στην άλλη όχθη υπάρχει μικρός δρόμος που καταλήγει στη βάση του βυζαντινού κάστρου της Ρεντίνας. Στο σημείο αυτό υπάρχει χαρακτηριστικό γεφυράκι και οι υπόγειες πηγές που τροφοδοτούν το Ρήχιο ποταμό.

Ανηφορίζουμε το μονοπάτι προς το βυζαντινό κάστρο, που έχει χαρακτηριστεί Μυστράς του Βορρά. Ο αρχαιολογικός χώρος δεν είναι επισκέψιμος αφού συνεχίζονται οι ανασκαφές. Ξεναγήσεις γίνονται μόνο με άδεια της 9ης Εφορείας Αρχαιοτήτων. Ωστόσο ακόμα και η θέα από τον περίβολο κόβει την ανάσα. Διακρίνονται οικίες, εργαστήρια, το κεντρικό κτίσμα, ενώ λίγο πιο πίσω υψώνεται ναός της παλαιολόγειας περιόδου με περίτεχνα πλίνθινα σχέδια σε τμήματα του τρούλου. Έξω από τον περίβολο σώζεται μεταγενέστερη συνοικία του βυζαντινού οικισμού, συγκρότημα λουτρών και τα θεμέλια εκκλησίας, κάτω από το δάπεδο της οποίας βρέθηκαν τάφοι επισκόπων. Λίγο πιο κάτω μπορούμε να βρούμε την έξοδο της διόδου διαφυγής σε ώρες ανάγκης και την κιστέρνα αποθήκευσης νερού.

Κατεβαίνοντας και πάλι στους πρόποδες του λόφου, ακολουθούμε τη νότια όχθη του Ρήχιου (δεν περνάμε απέναντι από το γεφυράκι, γιατί τότε θα συναντούσαμε αδιέξοδη διακλάδωση του ποταμού, η διάβαση της οποίας είναι δύσκολη και επικίνδυνη). Προχωρώντας στη νότια όχθη παρατηρούμε εκτάσεις του δάσους που εκχερσώθηκαν για να καλλιεργηθούν. Κάποιες από αυτές εγκαταλείφθηκαν για να αποτελέσουν ξέφωτα με ιδιαίτερη οικολογική σημασία για τα αρπακτικά πουλιά.

Η βόσκηση από αιγοπρόβατα, αν και πολύ έντονη, έχει το καλό ότι διατηρεί τα ξέφωτα ανοιχτά.

Το πυκνό παραποτάμιο δάσος της Ρεντίνας είναι περιοχή μεγάλης βιολογικής αξίας λόγω της πλούσιας χλωρίδας και πανίδας, αλλά και τόπος ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς, που προσφέρεται για παρατήρηση και χαλάρωση.

Ο Ρήχιος εκβάλλει στο Στρυμονικό κόλπο, αλλά δε χρειάζεται να περπατήσουμε ως εκεί. Μετά από πεζοπορία μισής ώρας στο δάσος μπορούμε να επιστρέψουμε στη Ρεντίνα. Ωστόσο, εάν είναι καλοκαίρι δεν πρέπει να χάσουμε την ευκαιρία μιας βουτιάς στα γαλανά νερά του Στρυμονικού. Με το αυτοκίνητο μπορούμε να πάμε ως το Σταυρό ή την Ασπροβάλτα. Όλη η ακτή είναι πολύ τουριστική και πυκνοδομημένη. Στην παραλία της Ασπροβάλτας θα βρούμε το Κέντρο Πληροφόρησης για την παράκτια ζώνη το Στρυμονικού κόλπου και το κόλπου της Ιερισσού.

Διαμονή και φαγητό

Αξίζει να μείνετε στα Λουτρά Λαγκαδά ή στα Λουτρά Βόλβης (στη Νέα Απολλωνία) και να συνδυάσετε τον οικοτουρισμό με τον ιαματικό τουρισμό.

Δειλά - δειλά αρχίζουν να ξεφυτρώνουν και μικροί, αλλά πολύ συμπαθητικοί αγροτουριστικοί ξενώνες, όπως αυτοί στο Λευκοχώρι, το Σοχό και τα Πετροκέρασα.

Οι ψαροταβέρνες του Αγ. Βασιλείου και της Μικρής Βόλβης είναι επίσης κάτι που δε θα πρέπει να προσπεράσει βιαστικά ο επισκέπτης.

Για όσους θέλουν να μείνουν στην περιοχή το καλοκαίρι και να μη χάσουν τα θαλάσσια μπάνια τους, υπάρχει και η κοντινή τουριστική περιοχή του Στρυμονικού κόλπου (Ασπροβάλτα και Σταυρός).

Λιπαριά: μικρό ψάρι που μοιάζει με τη σαρδέλα. Το είδος αυτό αφθονεί στη λίμνη Βόλβη και έχει απόλυτα προσαρμοσθεί στα γλυκά νερά και δε μεταναστεύει σε θαλάσσιες περιοχές όπως άλλα συγγενικά της είδη. Τρώγεται κυρίως παστή και αποτελεί τον καλύτερο μακεδονικό μεζέ για ούζο.

Μπάτζος: τυρί ημίσκληρο έως και σκληρό, υποκίτρινου χρώματος, με ευχάριστη υπόξινη, ελαφρά πικάντικη και αλμυρή γεύση με πολλές τρύπες. Παράγεται από πρόβειο, γίδινο ή μείγμα αυτών γάλα και έχει λίγα λιπαρά. Διατηρείται σε δοχείο με άλμη και χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο ως επιτραπέζιο τυρί αλλά και στη μαγειρική.

Τυρί Βικτώρια Θεσσαλονίκης: τυρί ημίσκληρο έως σκληρό με συμπαγή μάζα, κίτρινου χρώματος με ελάχιστες οπές και ξεχωριστή γεύση κα άρωμα. Παρασκευάζεται από αγελαδινό γάλα και χρησιμοποιείται αποκλειστικά ως επιτραπέζιο τυρί.

Χαμομήλι Μακεδονίας: φυτό ετήσιο με έντονο άρωμα και γεύση. Τα άνθη του είναι κιτρινόλευκα και εμφανίζονται κατά τα μέσα της άνοιξης. Χρησιμοποιείται κυρίως ως μαλακτικό αφέψημα και έχει ιδιότητες αντισπασμωδικές, απολυμαντικές, καταπραϋντικές, διουρητικές και αντιπυρετικές. Το αιθέριο έλαιο του χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία και φαρμακευτική.

Καταλύματα

Όνομα	Οικισμός	Τηλ.	Κατηγ. Αρ. Κλ
LIDO	Λουτρά Λαγκαδά	23940 22653	Β 32
ΑΓΓΕΛΑ	Ασπροβάλτα	23970 23032	Γ 12

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Ασπροβάλτα	23970 22478	Β	45
ΑΘΗΝΑ	Ασπροβάλτα	23970 22914	Γ	32
ΑΘΩΣ	Σταυρός	23970 61353	Γ	62
ΑΚΤΗ ΣΤΑΥΡΟΣ	Σταυρός	23970 61771	Δ	68
ΑΝΩΓΙ	Πετροκέρασα	23940 71431		8
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ	Ν. Απολλωνία	23930 21258	Δ	116
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ	Σταυρός	23970 65616	Γ	30
ΑΥΡΑ	Σταυρός	23970 61278	Ε	19
ΣΤΡΥΜΟΝΙΚΟ				
ΒΟΥΤΣΑΣ	Ν. Απολλωνία	23930 41065	Δ	48
ΓΕΩΡΓΙΑ	Ν. Απολλωνία	23930 41375	Δ	22
ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ	Βρασνά			40
ΚΑΡΑΤΣΗΣ	Ασπροβάλτα	23970 23930	Δ	21
ΛΑΝΤΙΝ	Ν. Απολλωνία	23930 41332	Γ	21
ΛΕΩΝΙΔΑΣ	Λητή	2310 685525	Γ	60
ΡΟΪΔΑ	Σοχός	23950 23026		10
ΣΤΡΥΜΟΝΙΚΟΝ	Ασπροβάλτα	23970 22209	Δ	26
ΦΙΛΙΠΠΟΣ	Ν. Απολλωνία		Δ	22

Επαρχείο Λαγκαδά...23940 25878

Δασαρχείο Λαγκαδά...23940 23594

Α.Τ Λαγκαδά.....23940 22222

Κέντρο Υγείας
Λαγκαδά.....23940 23549

Α.Τ Σοχού.....23950 22232

Κέντρο Υγείας
Σοχού.....23950
91300

Α.Τ Σταυρού.....23970 61309

Δασαρχείο Σταυρού....23970 61203

Α.Τ Ασπροβάλτας23970 23333

Κέντρο πληροφόρησης υγροτόπου
Κορώνειας Βόλβης..... 23930 41050

www.ornithologiki.gr

www.e-telescope.gr

www.active-sports.gr

υπουργείο τουρισμού
www.mintour.gr

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αφού είδαμε τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας μας από την οικοτουριστική τους πλευρά θα λέγαμε ότι δεν μπορούμε να συγκρίνουμε το ένα με το άλλο γιατί είναι εντελώς διαφορετικά μεταξύ τους. Αξίζουν και τα δύο να τα επισκεφτούμε και να ανακαλύψουμε επιτέλους ότι μερικά χιλιόμετρα έξω από τα πολύβουα κέντρα των μεγαλουπόλεων μας βρίσκεται ένας κόσμος που δεν τον έχουμε ανακαλύψει.

Η ομορφιά της ελληνικής φύσης είναι μοναδική, απλά ανακάλυψε την!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ενημερωτικά έντυπα υπουργείου τουρισμού
«Θεσσαλονίκη μια οικοτουριστική αφετηρία»
«Αθήνα μία οικοτουριστική αφετηρία»

www.agrotourism.gr

www.mintour.gr

www.wikipedia.com

ενημερωτικά cd rom υπουργείου τουρισμού